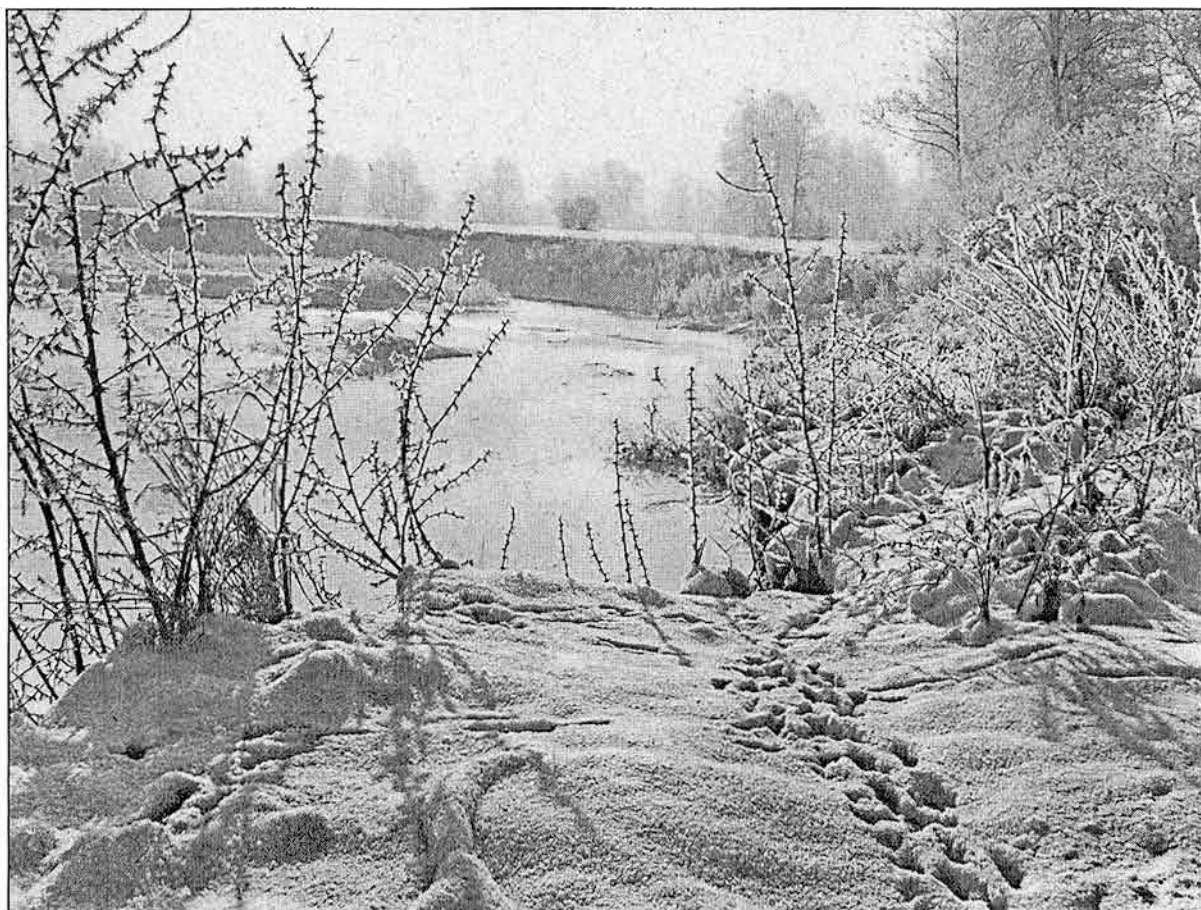

4/1999

cena 20,- Kč (pro předplatitele 15,- Kč)

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu:

Téma čísla: Odra

Mikroregion Poodří

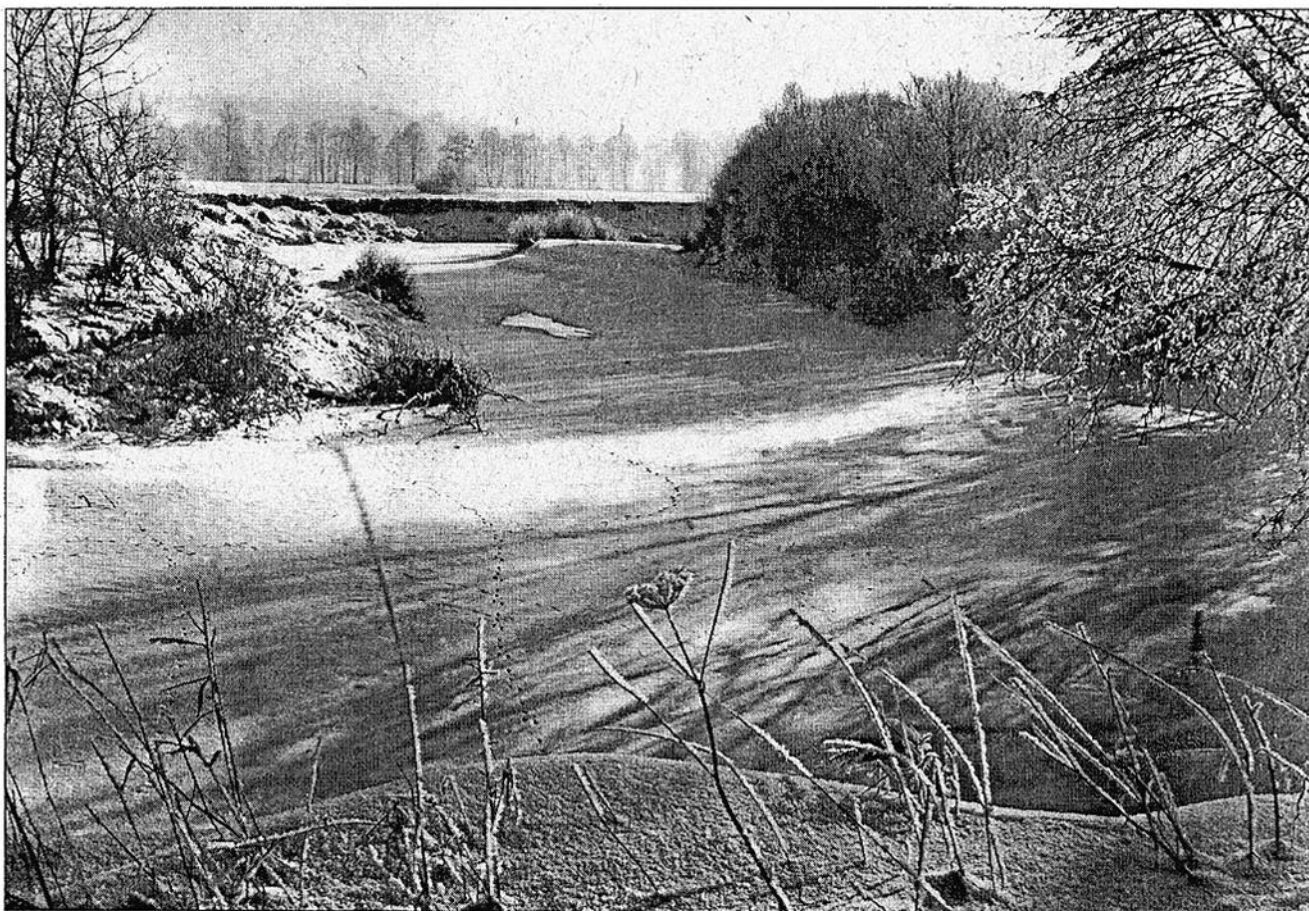
Dálnice D 47 podruhé

Fotograf Rudolf Janda

Paní Pohanková - perníkárka z Bernartic

Příloha: Zimní Odra ve fotografii R. Jandy

POODŘÍ - časopis obyvatel horní Odry

Vydává Společnost přátel Poodří ve spolupráci s ČSOP Odry, ČSOP Jeseník nad Odrou,
Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Okresním úřadem Nový Jičín

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková,
Ing. Hana Hůlová, Oldřich Sobek, Jiří Zelený

Adresa redakce: Výškovická 102, Ostrava, 700 30

Počítačová sazba : Ing. Petr Šustek

Jazyková úprava: Libuše Babaríková

Tisk: Rapid, s.r.o. Ostrava, Stodolní ul. 3, Ostrava 1

Vydávání povoleno Magistrátem města Ostravy pod číslem registrace MMO - 102/97 PS.

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p., Odštěpným závodem Severní Morava,
č.j. 4497/97 - P/1 ze dne 8.12.1997.

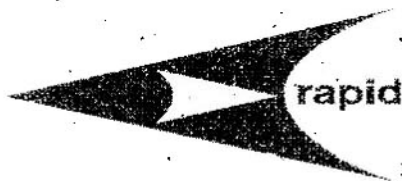
Vychází 4x ročně, roční předplatné včetně poštovného 60,- Kč, cena jednoho čísla 20,- Kč.

Objednávky předplatného na adrese redakce. Uzávěrka čísla 1/2000: 10.2.2000

II. ročník, č. 4/1999

Tištěno na recyklovaném papíře.

Foto na 1. straně obálky, na této straně a str. 4: Zimní Odra (R. Janda)
Foto na 4. straně obálky: Perníkový betlém od paní Pohankové z Bernartic nad Odrou

POODŘÍ

OBSAH

ODRA

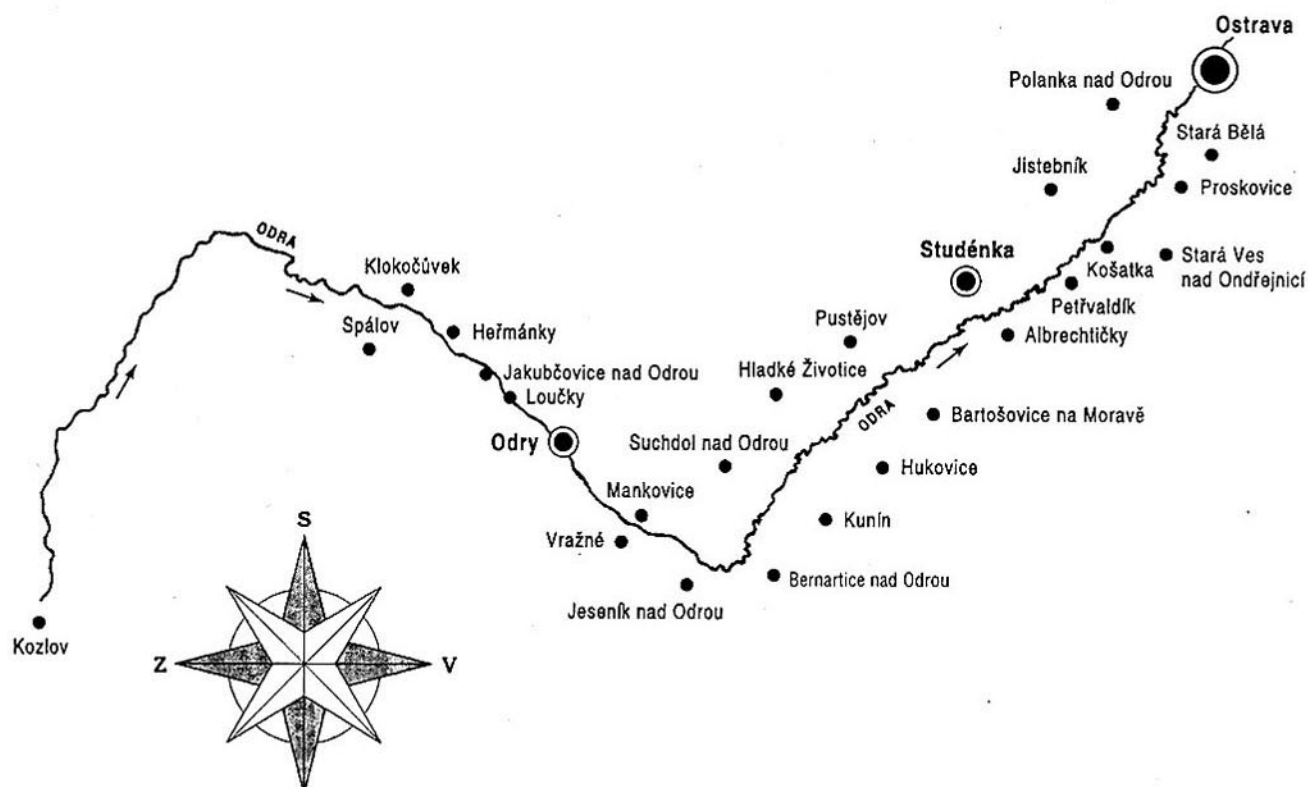
Pramen Odry	6
Radim Jarošek	
Původ názvu řeky Odry	6
Rudolf Šrámek	
Projekt Odry a čistota vody v řece	8
Povodně a rozlivy v Poodří	12
Radim Jarošek	
Z historie úpravních prací na Odře	14
Zdeněk Kreuz	
Vznik meandrů	15
Radim Jarošek	
Zkušenosti z Rýna	16
Šárka Neuschlová	
Břehové porosty Odry	18
Miroslav Košňovský	
Mihulovci a ryby řeky Odry	20
Iva Šindlerová	
Staronové druhy naší fauny v Poodří?	22
Iva Šindlerová	
Vodní mlýny v Poodří	23
Odry - jedna z životních lásek R. Jandy	23
Šárka Neuschlová	
Venkovský mikroregion Poodří	25
Oldřich Usvald	
Chráněná krajinná oblast Poodří	27
Vladislava Hamplová	

Řeka Odry na Libavé	29
Petr Lelek	
Pověst o propadlém mlýně ve Studénce	34
Květoslav Kadlčík	
Paní Pohanková - perníkářka z Bernartic	36
Alena Malíková	
Dálnice D47 - ano či ne?	37
Petr Lelek	
Zprávičky	39

Příloha: Zimní Odry na fotografii Rudolfa Jandy

*Kteréhosi dne,
kterési noci země v netušení,
že břehům je dána k sedrání,
vylévá nitku vody, Aare, Dunaj, Rýn,
Odru na tvář světa,
to ona z očí stéká,
pod řasami trsy blatouchů
rodím se na jejím břehu už odraném...*

Ze sbírky Lydie Romanské „Odrou křestná“

ŘEKA ODRA

Poslední číslo roku 1999 jsme se rozhodli věnovat Odře. Možná je teď ta správná chvíle si připomenout první věty z nultého čísla, které stály u zrodu časopisu „Poodří“:

Poodří - Spálovský mlýn, Panna Maria ve skále u Klokočůvku, silueta kostela v Odrách, starojický hrad s kulisou Beskyd v pozadí, táhlý svah pod Pohoří, louky a rybníky až k okraji Ostravy. V těchto pohledech jistě mnohým z Vás chybí další a další místa. Ta, která Vám přirostla k srdci. Ale jistě bychom se shodli na jednom společném - je jím Odra, ať už sevřená strmými svahy Nízkého Jeseníku nebo líně meandrující v Moravské bráně. Odra, která dala kraji tvář a která ho ovlivňuje svým rytmem doposud. Odra, která je spojnicí v čase i prostoru.

*Nezmeškáš žádný verš,
všechny vyjdou v pravé poledne tvého dne,
tehdy se vracíš k území jasanů a lip,
divokých kosatců a sester sasanek,
k hrázím přísného listu vrb,
tehdy se vracíš od ledovce s šedými vrabci,
od jezera z Bohinje,
modlitebních praporků pod Kavkazem,
mastné vody Kaspiku a odkud ještě,
v monádě okamžiku
vnímáš pokrevní příbuznost všech vod,
studánek And i Velebitu,
vracíš se, usmlouváš posečkání,
klesneš, v časové smyčce sevřeš kraj;
pomalu se vyprostíš z vlhkého listí,
ze rzivého stínu,
slepý na hlasy z Alp,
hluchý k dalmátským vůním vítáš se slzou,
v ní
voda Odrou křestná,
v mléce i ve stvolech bodláčí
voda erbovní...*

Ze sbírky Lydie Romanské „Odrou křestná“

Pramen Odry

Nad vyzděným pramenem Odry stávala od roku 1823 šestiboká dřevěná besídka. Časem zchátrala a rozpadla se. Místo ní byla okolo roku 1850 postavena panstvím na Veselíčsku půlkruhová zděná kaplička s červenou kopulovitou střechou, později pokrytou břidlicí. Stála zde až do roku 1910, kdy byla při vichřici rozbořena padajícími stromy. Opět byla postavena dřevěná šestiboká besídka s jehlancovitou střechou, rovněž krytá břidlicí. Ovšem i tu zub času zdolal a roku 1960 byla lesní správou vojenských lesů ve Velkém Újezdě postavena nad pramenem mnohem menší dřevěná besídka čtvercová.

O vybudování původní dřevěné besídky se lze dočíst v rukopisné kronice F.X.Zimmermanna „Chronik der Stadt Odrau“ z roku 1830, kde je, v překladu Fr. Šustka ze Spálova, popsána cesta dvou německých

obchodníků k prameni Odry takto: „K tomuto paměti-hodnému prameni Odry vydali se roku 1823 dva obchodníci: jeden byl z Frankfurtu nad Odrou, druhý, který prvního doprovázel, pocházel z Vratislavi. Oba přijeli do Veselíčka u Lipníka, na panství hraběte Potstatského. Obchodník z Frankfurtu byl velmi zvědav a chtěl vidět pramen Odry, na kterémžto toku po osmnáct let provozoval obchody a stal se tak jedním z nejbohatších obchodníků. Protože místo a les, v němž řeka Odra pramení patří panu hraběti Potstatskému, k němuž jmenovaní obchodníci přišli, dal onen obchodník (s vědomím majitele) vysekati lískové křoví a dal vyzdít na místě malou, čtyři stěvyce hlubokou studnu, v níž pramen vyvěrá. Nad touto studní dal pak vystavěti pěknou besídku na šesti silných dřevěných sloupech, aby budoucím zanechal trvalou památku.“

Pramen Odry se nacházel na půdě veselíčské, která na to byla hrda. Byl však jen několik kroků vzdálen od hranice sousedního panství olomoucké kapituly a Odra tvořila hranici. Mezi oběma vrchnostmi došlo ke sporu o pramen a koncem minulého století zřídilo panství kapitulní z prestižních důvodů druhý pramen Odry na svém území asi 88m na západ od prvního pramene. Byla to dřevěná roubená studánka, nad níž stál dubový sloup se svatým obrázkem se stříškou. Voda z tohoto pramene stékala do zděné studánky prvního pramene Odry. V létě tento druhý pramen vysychal a dnes po něm již není ani památka.

Pramen Odry se nachází ve vojenském výcvikovém prostoru Libavá. Od září roku 1991 je veřejnosti přístupný po červené turistické značce z Kozlova.

Prameny: Domes K.: Pramen Odry, Oderské vrchy č. 3-4/1997

k.d./j.r. : U pramene Odry, Žibřid 11/91

Radim Jarošek, Správa CHKO Poodří

Kresba: Petr Lelek

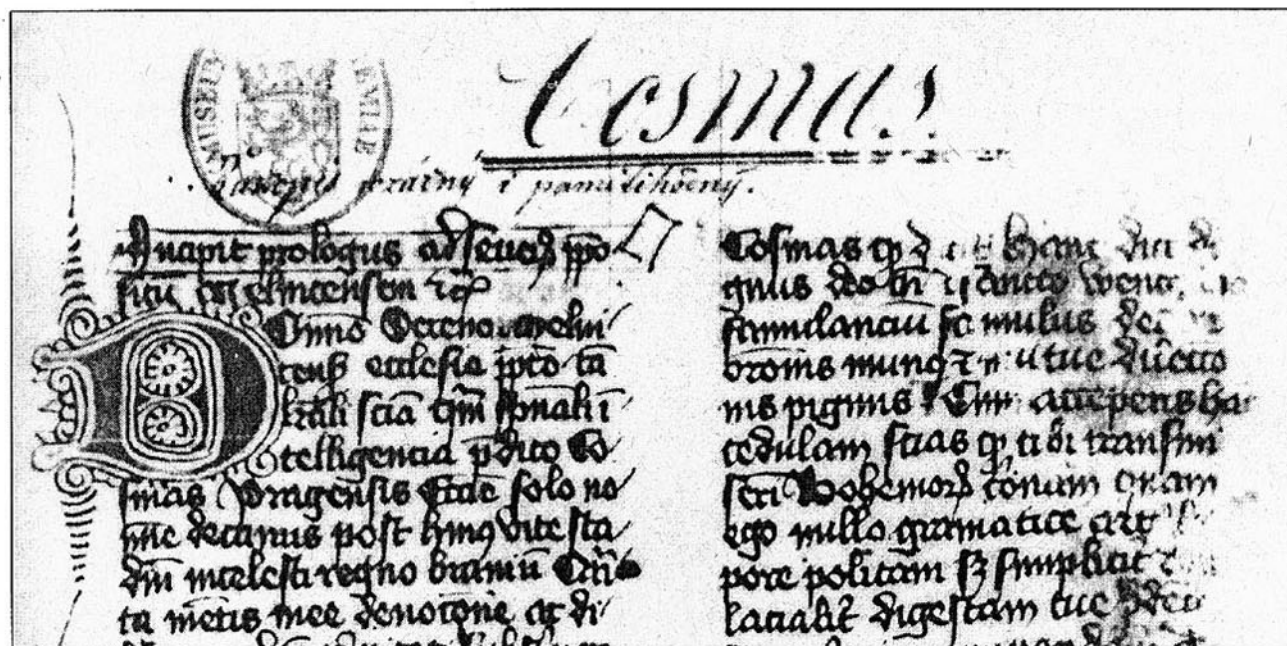
Původ názvu řeky Odry a co s tím souvisí

Když jsem jako chlapec ve čtyřicátých letech pásával krávy ve Vrbinách, což byly žirné louky na samém konci katastru obce Hošťálkovice u ústí Opavy (u nás se jí však říká Opa) do Odry a z nichž díky úpravě koryta Odry a totálnímu znehodnocení lučních porostů i půdy nezbylo nic jiného než smutná pustina a divoká zmeť křovísk, ani v nejbujnější fantazii by mne nebylo bývalo napadlo, že budu jednou s Odrou spjat vlastně po celý svůj život odborníka zabývajícího se vlastními jmény. Tehdy byla Odra pro mne řekou s romantickými břehy plnými olší a hlavně vrb, pod nimiž jsme se koupávali, avšak mnohem později se Odry - přesněji řečeno: její jméno - stala pro mne tvrdým oříškem výzkumu.

Náš výklad nezačneme u jména Odry, ale dovolueme si úvodem několik stručných poznámek obecnějšího charakteru, které objasní, proč onomastika - obor jazykovědy, zabývající se výkladem vlastních jmen -

názvům řek, potoků, jezer ap. (zkrátka názvům tzv. vodních objektů) věnuje tak velkou pozornost. odborným termínem se těmito názvy říká *hydronyma*, jejich soubor nebo systém je pak *hydronymie* a nauka o názvech vodních objektů je *hydronomastika*.

Je důležité si uvědomit rozdíl mezi *hydrologií* a *hydronomastikou*. Zatímco hydrologie je nauka (velmi zjednodušeně řečeno) o fyzikálních, geomorfologických a jiných podmínkách vzniku a života vodních toků, vodních zdrojů, „vodních“ objektů a vody vůbec, hydronomastika se zabývá vznikem a vývojem jejich pojmenování. Z toho je zřejmé, že kritéria, podle kterých hydrologie postupuje, jsou svou podstatou zcela jiná než kritéria hydronomastická. Pro hydrologa je rozhodující např. příslušnost k určitému povodí, vztah mezi profilem koryta a průtočností, chemické vlastnosti vody apod., pro hydronomastika jsou to kritéria až sekundární, neboť hlavní pozornost je věnována

Budějovický rukopis Kosmovy kroniky

jazykové (pojmenovací) struktury vlastního jména. U jména *Odra* je to např. problém, zda existuje souvislost mezi počátečním *O-* a předponou o popř. *ob-*, známou ze všech slovanských jazyků; byla-li by taková souvislost prokázána, mohlo by být jméno *Odra* pokládáno za slovanské (z *o-dra*, při čemž druhá slabika by souvisela s *drat* 'drát, dřít, vydírat prudkým tokem' ap.). Ale jak níže uvidíme, taková souvislost prokázána nebyla a ani být nemůže. Poznatky, ke kterým dospívá hydrologie, však hydronomastik nemůže nechat bez povšimnutí. Vlastnosti vody, povaha dna, linie průběhu toku, charakter břehů, ale i řeka nebo potok jako specifický biotop atd. jsou významným motivačním zdrojem vzniku speciálního druhu vlastních jmen - tzv. hydronym.

Nauce o vlastních jménech je již od konce 19. století známo, že některá hydronyma jsou svou jazykovou stavbou i typem pojmenování velmi archaická. Jsou to obvykle názvy velkých řek (*Dunaj, Dyje, Labe, Nisa, Ohře, Visla, Volga* atd.), ale i řek ve srovnání s nimi menších nebo kratších (*Opava, Úpa, Jizera, Haná* aj.). Taková jména jsou zpravidla starší, než jsou dějiny jednotlivých dnešních jazyků. Polský badatel J. Rozwadowski formuloval v r. 1909 tezi, že hydronyma, která znali staří Slované, ale která si sami nevytvořili, jak je tomu např. u jmen *Bystřice, Tichá, Lipná, Bukovec* ap., mají své paralely v hydronymii jiných jazykových rodin, tj. že mohou být starší, než je dělení původní indoevropské jazykové rodiny na jednotlivé skupiny (např. slovanskou) a na konkrétní jazyky (např. češtinu).

Velmi důležitý objev učinil německý onomastik H. Krahe. V roce 1964 uveřejnil svou teorii o tzv. staroevropské hydronymii, která byla odbornou veřejností postupně stále více a více potvrzována, takže je dnes obecně přijímána. Její podstata tkví v tom, že se po celé „staré“ Evropě vyskytují názvy řek, které jsou navzájem příbuzné, v některých případech svou formou i identické. Tak např. říční jméno *Dráva* má své spo-

lehlivé paralely v litevském jméně *Druvintas*, v polském názvu *Drwęca*, ve francouzském *Durance* a snad i v našem *Dřevnice*, v němž příklonění k významu 'dřevo' ve smyslu 'strom' je až mnohem pozdější. Společným znakem těchto jmen je to, že je v nich obsažen kořen **dreu-*, který znamená 'rychle téci'. Totéž platí pro hydronyma, jako jsou např. *Nisa, Úpa, Ohře, Olza* (toto jméno nemá s významem 'olše' pranic společného, znamená totiž 'řeka bohatá na vodu', a přejmenování *Olzy* na *Olší* je nejen věcně chybné, ale nerespektuje příslušnost jména *Olza* k nejstarší evropské hydronymické vrstvě).

Pozoruhodné je dále to, že „staroevropská“ hydronyma jsou obvykle motivována takovými významy, které jednoduchým způsobem vystihují buď základní vlastnost řeky (potoka), totiž že voda 'teče, běží, proudí se, probíhá přímo nebo meandrovitě' ap., nebo nějakou vlastnost týkající se vody, dna nebo břehů (bělost, bahnitost, kalnost, strmost atd.). Tak např. kořen *eis-*, *ois-*, *is-* znamenající 'rychle téci' je doložen ve jménech celé řady evropských řek: nejen v našem *Jizera*, ale také ve francouzském *Isère*, německém *Isar*, holandském *Ijzer*, anglickém *Aire* (vzniklo z *Isara*) atd. *Dráva* i *Jizera* jsou vlastně 'Bystřice'. Blízkého významu je i jméno *Nisa* (*neid-* 'téci'). Jméno řeky *Úpy* je rozšířeno na evropském východu až k povodí řeky *Okky*: na Ukrajině leží řeka *Uppa*, v lotyštině je doloženo slovo *upe* 'tok, proud', takže základem jména *Úpa* je kořen *upe* s tímž významem. Ve jménu řeky *Opavy*, původnější je ovšem podoba *Opa* - dosud je zachována v nářečí v obcích na jejich březích -, najdeme kořen *apa*, *opa* 'voda, řeka', od něhož jsou odvozeny názvy některých řek v prostoru od Sicílie až po Baltik. Z Balkánu je známa srbská řeka *Opavščica*. V germánském jazykovém prostředí existovalo slovo *ahwa* 'voda' (příbuzné s latinským *aqua* 'voda'), které se dále vyvinulo v *aha* a to pak v *au* nebo v pouhé *a*. Z Chebska je známo německé jméno potoka *Abach* znamenající vlastně 'vodní potok'.

Toto a je spolehlivě doloženo ve jméně *Opava*. Výchozí podoba jména byla nepochybně „staroevropská“: *apa-ahwa*, tedy 'voda + voda, tok'. Pragermánská podoba musela znít *Oppa*, což byl do r. 1945 německý název pro řeku *Opavu*. V českém nářečím jméně *Opa* je patrně skryt původní tvar jména, avšak bez koncového *-ahwa*. Protože koncové *-ahwa* bylo do slovanštiny ještě před jejím rozpadem na jednotlivé slovanské jazyky přejato jako *-ava*, stala se tato přípona typická pro tvoření jmen řek a potoků (*Modrava, Střava, Tichava* atd.). A proto se jméno *Opa* rozšířilo o *-ava* na *Opava*. Jakmile se v raném středověku usazovali ve Slezsku kolonisté z Německa, splynul v jejich řeči člen *der* se jménem *Opa*: *in der Opa* se vyslovovalo jako *in Dropa, in Tropa* a koncové *-a* se následně proměnilo z hlediska němčiny v náležitě *-au*. Tak vznikl německý název pro *Opavu - Troppau*.

Ještě jeden důležitý poznatek je třeba uvést. „Staroevropská“ hydronyma neleží obvykle geograficky izolovaně od sebe. Vytvářejí jakési mikrosystémy, které mohou být prostorově různě velké, ale které mají vždy ten znak, že prozrazují velmi staré sídelní území, kudy zpravidla vedl nebo procházel důležitý komunikační spoj. Řeky tak vytvářejí nejen jakési základy sídelní a komunikační sítě, ale hrály velmi důležitou úlohu orientační. Velmi pěkný příklad máme v našem Poodří. *Odra* „vyvádí“ komunikační směr z Moravské brány nejen do Slezska a dále na sever (levý přítok *Opava*, od něho dále pak řeky *Osoblaha, Vidnava, Nisa* aj.), ale i na východ směrem na dnešní *Krakov* (pravý přítok *Olza*, který navíc signalizoval vstup do Karpat a jejich přechod vyúsťující na východní straně u řeky *Kysuca*, která má rovněž neslovanské jméno, a postupující do údolí řeky *Váh*). Podobná situace je na východní Moravě: osou je řeka *Morava* (jméno je před slovanské), ústí do ní *Haná* (před slovanské jméno), vstup k přechodům v Karpatech naznačují jména *Dřevnice* a zejména *Olšava*, která se původně jistě jmenovala *Olzava*, jak také dokládá zápis *Olsava* v Kosmově Kronice české (Kosmas psal š jinak). Na druhé straně Karpat leží řeka rovněž s před slovanským původem, totiž *Vlára*.

Nyní se věnujeme jménu řeky *Odry*.

Z toho, co bylo řečeno, si čtenář jistě vyvodí jeden poznatek: jméno *Odra* není českého ani slovanského původu, nepochází ani z germánské vrstvy jmen (jako je tomu např. u jm. *Vltava*). Je spolehlivě „staroevropské“ a patří k těm, která charakterizují nejstarší sídelní

oblasti. V základní i v různých odvozených podobách je doloženo v mnoha zemích a vztahuje se nejen na řeky a říčky, ale i (jako např. v Polsku) také na bažiny: polsky *Odra, Odrava, Odrino, Odryno* aj., ukrajinsky *Odra*, srbsky *Odra*, zaniklé jméno přítoku *Svatavy* v Čechách *Odra*, rakouské *Attersee, Attergau*, ve staré *Venetii* kolem *Benátek Atria, Adria* (odtud jméno pro *Adriatické moře, Adrii*, z čehož vzniklo ve slovanském prostředí jméno *Jadran*), *Adranos* na Sicílii, *Adra, Adrus, Adaro* aj. ve Španělsku a Portugalsku, *Eder* - přítok *Fuldy* v Německu, *Adrante* ve Skandinávii atd. *Plinius* mluví o řece *Adrii* a místě *Hadrii*, *Tacitus* píše o řece *Adraeos*, *Ptolemaios* zná řeku *Adra*. Pro výklad jména je důležitá řada, vytvořená zápisy jména *Odry*, jak je lze v časové posloupnosti zjistit v různých pramenech. Uvedme si jen velmi stručný výběr: 948 *Odera*, 965 *Odera*, 985 - 992 *Oddore, Odere, Oddera*, 1097 *Oddara*, okolo 1120 u *Kosmy: Odra*, konec 12. století *Odrí, Odra*, 1202 *Odra*, 1215 *Odre*, od poč. 14. století: *Odra, Odera*, později německé zápisy *Oder, Odir* (1353), v 15. století se vyskytují podoby s počátečním *A-*: 1410 *Adir*, 1473 *Ader, Adder*, 1492 též *Uder*, 1492 česky na *Odře*, 1522 s *Odrú, přes puol Odry*, 1586 *Vodra* atd.

Výklad jména zaměstnával mnoho onomastiků i jazykovědců. Největší potíž tkvěla ve dvou okolnostech: otázka, zda je jméno původu slovanského, a problém, proč některé zápisy mají „vložené“ *-o-*, *-i-* nebo *-a-* (*Odora, Adara, Odara, Odira* ap.). Teprve porovnávací studium říčních jmen staroevropského prostoru přineslo spolehlivý výsledek. Jméno *Odra* a jeho všechny staroevropské varianty v jednotlivých konkrétních jazycích lze svést na společného jmenovatele, který zní *adra* nebo *odra* a znamenal původně 'potok, voda'. Jméno musí být velmi staré, neboť etymologie, nauka o původu slov, ukázala, že existuje příbuzné slovo ve staré indičtině *adri škála*, 'skalnatý břeh', a v zaniklém jazyce *avesta adhu-* 'potok, tok, kanál'.

V našem příspěvku jsme se pokusili ukázat na složitosti a zajímavosti, které souvisejí s odborným výkladem nejstarší vrstvy jmen řek. Má-li být nějaký výklad odborně přesvědčivý, nemůže se opírat o jednotlivosti, ale musí daný případ objasnit na pozadí širších a systémových souvislostí. Aniž jsme zacházeli do příliš odborných detailů, věříme, že naše stať čtenáře zaujala a přesvědčila.

Rudolf Šrámek, Masarykova univerzita, Brno

Projekt Odra

Záměrem Projektu *Odra* bylo celoplošné zdokumentování stavu povrchových vod v povodí *Odry*, jeho posouzení a vyhodnocení, včetně zpracování návrhů a doporučení na úpravu koncepce vodohospodářské politiky. Jedním ze základních výstupů byly podklady pro zpracování Akčního plánu povodí *Odry* na úseku ochrany jakosti povrchových vod. Práce byly zaměřeny na prohloubení současných znalostí o bodových, plošných i rozptýlených zdrojích znečištění a dále bylo prováděno hodnocení biotiky toků a toxicity vodního pro-

středí. Nositelem úkolu, který byl řešen v období 1993 - 1998, byl Výzkumný ústav vodohospodářský TGM - pobočka *Ostrava* ve spolupráci s dalšími odbornými organizacemi. Hlavních výstupů je několik, jsou to například: *Hydroatlas povodí Odry*, shrnující v grafickém vyjádření základní údaje o povodí, výsledky sledování jakosti povrchových vod atd., hydrologická charakteristika povodí *Odry* pro roky 1931-1990, registr bodových zdrojů znečištění a akční plán, kde jsou navržena opatření ke zlepšení stavu povrchových vod.

Na Projekt Odry navázal v roce 1998 Projekt Odry II, který pokračuje doposud. Jeho hlavními cíli je dokončení komplexního posouzení stavu ochrany vod

v povodí a navázání projektu na požadavky a směrnice Evropské unie.

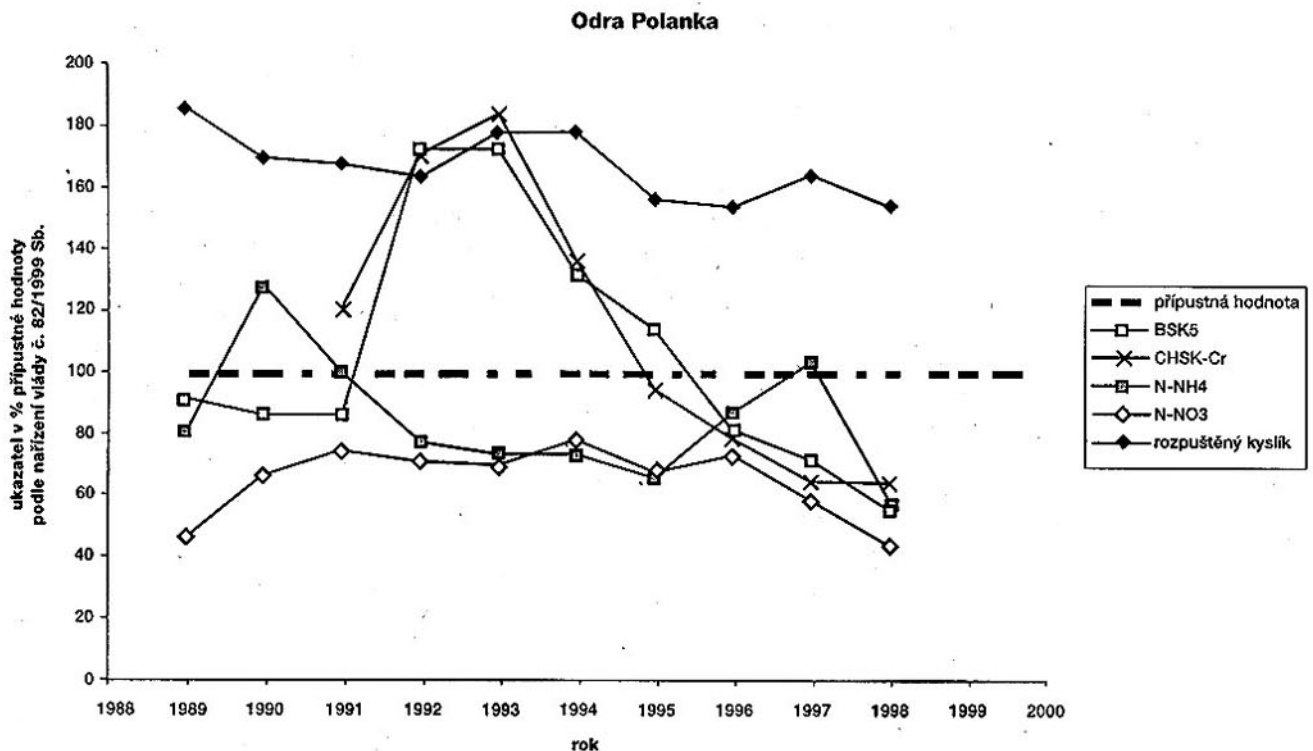
Čistota vody v Odře

Oba projekty „Odra“ se zabývají především hodnocením čistoty vody v povodí Odry. Věnujme se nyní konkrétním informacím o tom, jak je na tom Odra

z tohoto pohledu. Nejvhodnějším znázorněním jsou grafy; z množství možných grafů jsme pro názornost vybrali několik následujících:

Odra u Polanky nad Odrou (říční kilometr 25,4)

Graf znázorňuje vývoj některých ukazatelů jakosti povrchových vod, které jsou vázány hlavně na organické znečištění, v tomto profilu v letech 1989-1998. Přerušovanou čarou (na svislé ose 100) je uvedena přípustná hodnota podle platného nařízení vlády č. 82/1999 Sb., kterým se stanoví ukazatele a hodnoty přípustného znečištění vod. Hodnoty pod touto osou jsou „v normě“, nad osou ji překračují. Pouze s výjimkou rozpuštěného kyslíku, u kterého je tomu naopak - „čím více tím lépe“. Z grafu je zřejmé, že v posledních letech dochází ke zlepšování jakosti vody.

BSK5 - biochemická spotřeba kyslíku - vyjadřuje souhrnné množství znečišťujících organických látek, které podléhají biochemickému rozkladu (jsou hlavním znečištěním splaškových vod).

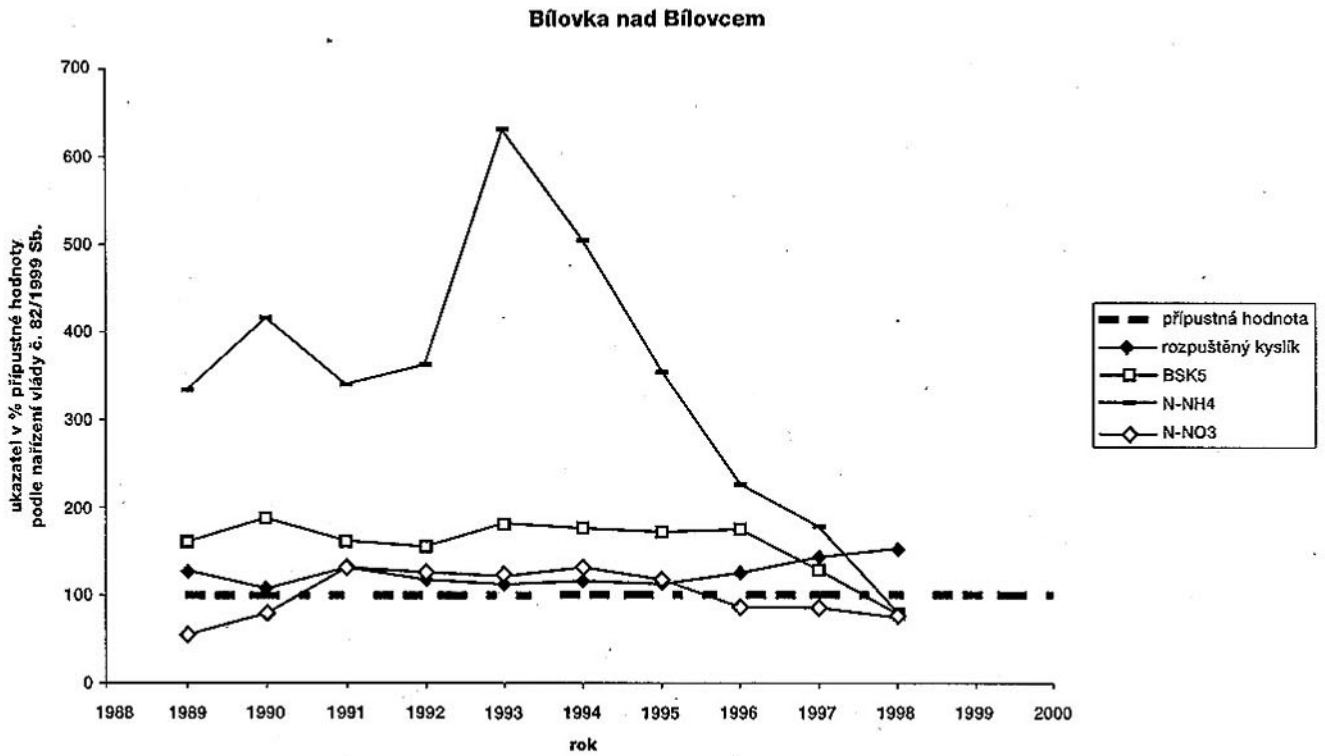
CHSK-Cr - chemická spotřeba kyslíku - obdobný ukazatel

N-NH4 - amoniakální dusík - slouží jako indikátor znečištění živočišnými odpady

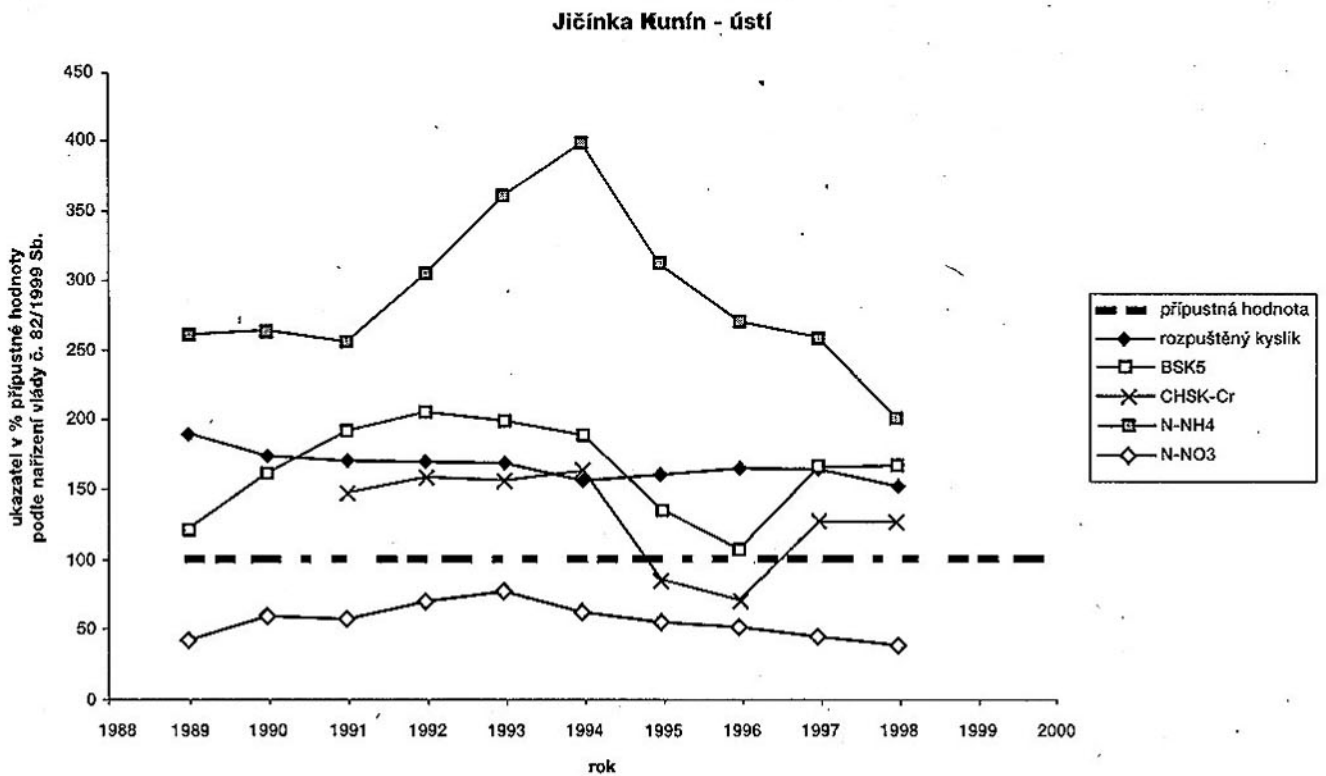
N-NO3 - dusičnany - vyskytují se ve vodách komunálních, průmyslových, povrchových ze zemědělských oblastí (vliv dusíkatých hnojiv ap.).

Na míře znečištění se podílí některé přítoky Odry, pro srovnání uveďme obdobné grafy pro Bílovku (pod Bílovcem) a Jičínku u ústí do Odry.

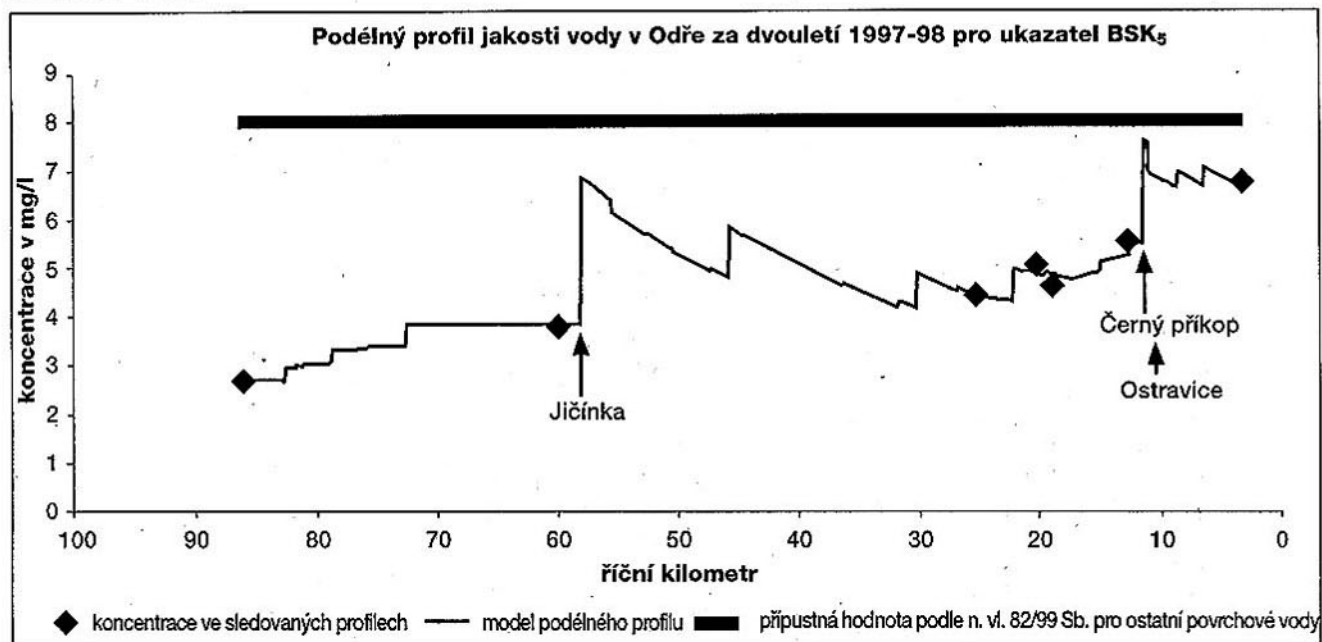
Bíllovka - z grafu je zřejmé, že investice do čistíren odpadních vod a další opatření se projeví - znečištění v posledních letech klesá.

Jičínka - vykazuje horší hodnoty, výrazně přesahující přípustné.

Zajímavý je rovněž odlišný graf sledující pouze jeden ukazatel (BSK₅), ale zato v celé délce toku Odry v letech 1997-1998.

Projevuje se negativní vliv Jičínky (výrazný „zub“), další ovlivnění je dáno snížením průtoku v Odře odběrem do Mlýnky ve Studénce (menší ředění) a současně vypouštěním odp. vod z městské čistírny odpadních vod (říční kilometr 47,2) a poslední výraznější zub (ř.km. asi 30,5) je zvýšení znečištění Lubinou, další jsou již v Ostravě.

Důležité jsou dále úseky „mezi zuby“, kde křivka pozvolna klesá - je tak prokazatelně doložena samočisticí schopnost řeky (případný vliv nařazení přítoky by měl spíše opačný efekt - přítoky jsou většinou více znečištěné).

Pro orientaci v grafu - Jakubčovice se nacházejí na ř.km. 86,1, Odra v ř.km. 82,0, Kunín - 59,0, Bartošovice - 50,0, Petřvaldík - 37,0 a Polanka n.O. - 25,0.

Další možné vyhodnocení čistoty vody je podle normy ČSN 75 7221 Klasifikace jakosti povrchových vod. Norma vymezuje pět tříd jakosti:

- I. třída - neznečištěná voda (přirozené pozadí)
- II. třída - mírně znečištěná voda
- III. třída - znečištěná voda
- IV. třída - silně znečištěná voda
- V. třída - velmi silně znečištěná voda

Následující tabulka uvádí hodnocení vody v Odře ve třech místech pro některé z ukazatelů normy v letech 1997-1998.

	Saprobní index	BSK ₅ (mg/l)	CHSK-Cr (mg/l)	N-NH ₄ (mg/l)	N-NO ₃ (mg/l)	P-celk. (mg/l)	Rozpuštěný kyslík (mg/l)	Fe-celkem (mg/l)
Jakubčovice	III. třída	II. třída	III. třída	I. třída	II. třída	III. třída	I. třída	II. třída
Nad Jičínkou	III. třída	II. třída	III. třída	II. třída	II. třída	IV. třída	I. třída	III. třída
Polanka	III. třída	III. třída	III. třída	III. třída	II. třída	IV. třída	I. třída	IV. třída

Z uvedených výsledků je zřejmé a očekávané, že jakost vody v Odře se po toku postupně zhoršuje. Vysokých hodnot dosahuje především fosfor, který se ve vodách vyskytuje hlavně v podobě různých fosforečnanů. Tyto jsou spolu s dusíkatými látkami rozhodujícími činiteli eutrofizace vod. Hlavním zdrojem fosforu jsou odpadní splaškové vody (čistírny odpadních vod fosforečnany většinou neodstraňují). U železa převažuje přirozený původ - především vymývání ze štěrkových a štěrkopískových vrstev v jejich podloží. Další kovy ne-

jsou v tabulce uvedeny (např. u kadmia a rtuti však hodnoty odpovídají u Polanky nad Odrou min. III. třídě).

Celkově lze kladně hodnotit poměrně velké investice, které byly vloženy do čištění odpadních vod v minulých letech, s tím, že je stále co zlepšovat. Uvidíme za pár let ...

Zpracováno dle výstupů Projektu Odra a Odra II (Výzkumný ústav vodohospodářský TGM Praha, pobočka Ostrava).

Z materiálů poskytnutých Ing. Janem Svitákem, Ing. Luděkem Trdlicou a Ing. Jiřím Šajerem.

Povodně a rozlivy v Poodří

Na červenec roku 1997 nemá mnoho z nás asi příjemné vzpomínky a vlastní zkušenost i televizní záběry zůstanou v naší paměti asi již napořád. Cílem tohoto příspěvku však není připomenout krušné chvíle během „povodně století“, ale věnovat se povodním jako přírodním procesům.

Pojem povodeň lze definovat různými způsoby, všimněme si však pouze dvou aspektů: vyjimečnosti této hydrologické události a škod, které způsobuje.

Lesní mlýn u Bernartic nad Odrou 8. července 1997
(foto: R. Jarošek)

Příčinou povodně v roce 1997 byla vyjimečná situace, která podle meteorologického hodnocení vypadala následovně: v pátek 4. července 1997 leželo naše území na přední straně výškové brázd nízkého tlaku, která pomalu postupovala ze západní do střední Evropy. V ní se vlnila studená fronta. Současně se v oblasti Alp začala v nižších hladinách atmosféry prohlubovat samostatná tlaková níže, která postupovala k severovýchodu. Její srážkové pásmo během soboty dopoledne postupně zasáhlo celou severní Moravu a Slezsko. Nad naším územím se tak vytvořilo tzv. „střihové proudění“ - ve vyšších hladinách atmosféry proudil teplý a vlhký vzduch ze Středomoří a při zemi naopak relativně chladnější vzduch od severu. Na jejich styku se vytvořila silná vrstva extrémně nasyceného vzduchu. Návěťi Beskyd a Jeseníků podporovalo kondenzaci a srážek rychle přibývalo. Tato situace s velmi vydatnými srážkami trvala bez výraznějších změn až do středy, kdy dopoledne začala tlaková níže konečně ustupovat k východu, srážky ustaly a oblačnost se protrhala. Na celém území severní Moravy byly naměřeny zcela mimořádné úhrny srážek, např. na Lysé hoře spadlo v neděli 6. července 233,8 mm, v průběhu pěti dnů, napršelo na řadě míst tolik srážek jako za 3-4 měsíce v normálním roce.

Další průběh povodně je každému znám, a tak jen dodejme, že v profilu Ostrava-Svinov, na jižním okraji Ostravy, povodeň dosáhla přibližně dvoustetleté vody (číslo udávající statistickou četnost). Srovnání s dalšími povodněmi v tomto století na státní hranici v Bohumíně ukazuje graf.

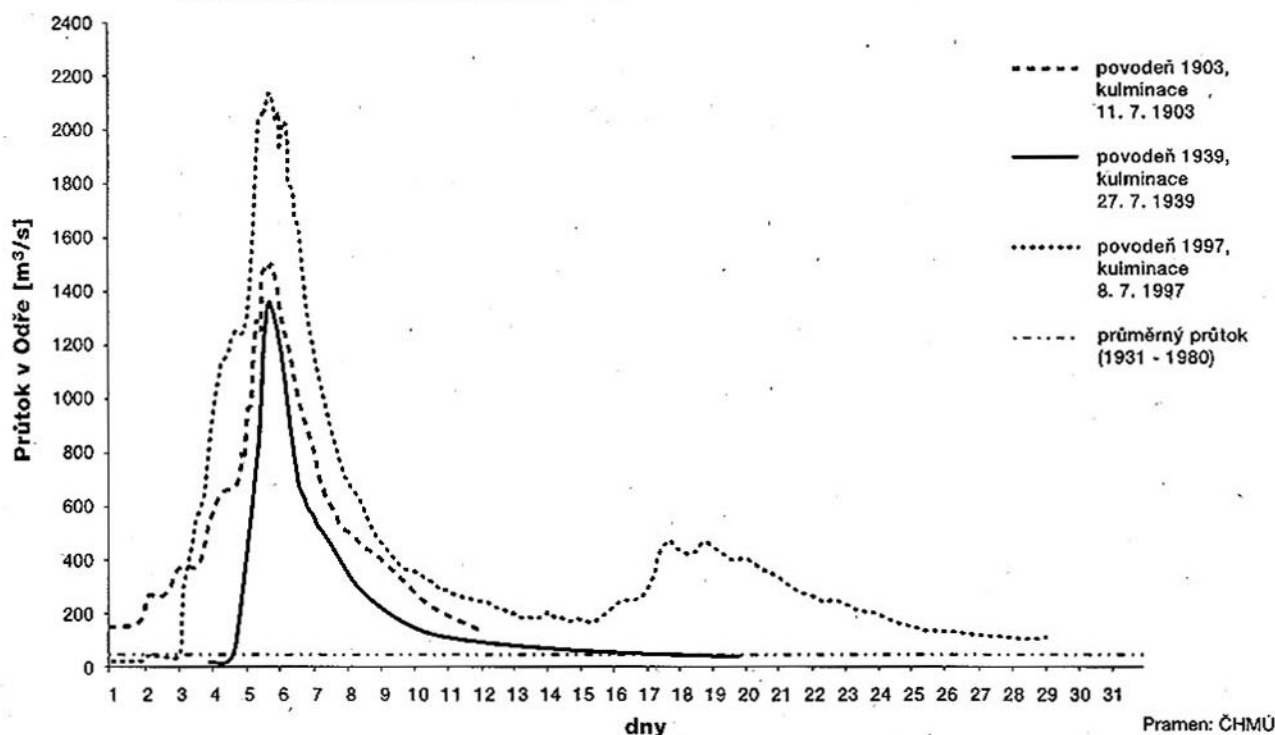
Dostáváme se tak k prvnímu znaku v definici povodně, tedy k její četnosti nebo spíše nečetnosti. Zda povodně byly od nepaměti, tedy ještě před nástupem člověka, či nikoliv, nechme odborné diskusi. Na čem se však všichni shodují, je fakt, že s vlivem člověka, který byl a je dán změnami ve využívání povodí vodních toků, četnost a rozsah povodní vzrostl (např. viz. článek dr. Opravila v čísle 3/99). Projevují se odlesňování, meliorace, změny druhového složení lesů, nárůst výměry orné půdy, regulace a hrázování toků, „zabetonování“ povrchu především v sídlech, vliv inženýrských sítí a staveb vůbec, globální změny klimatu atd. Vyloučení povodní za dnešní situace možné jistě není, jde však o to, aby byly méně četné a méně mohutné. Z výše uvedeného je zřejmé, že se řešení nabízí ve snížení těchto zmíněných antropogenních zásahů. Důležité je, že tato tzv. „krajnotvorná opatření“ mají i další pozitivní, nikoliv jen protipovodňové efekty - přispívají k celkové pestrosti krajiny, a tím i k její stabilitě vůči jiným vlivům, i k její estetické hodnotě. Především v sídlech mají samozřejmě své oprávnění i vhodná stavebně-technická řešení.

Po jarní záplavě se v loukách vytvářejí po krátkou dobu vodní plochy - louky u Petřvaldíku
(foto: Š. Neuschlová)

Platí fakt, že čím je jev větší, tím nastává méně často. Platí to samozřejmě i pro povodně. Lidé v Poodří žijí několik století a tuto zkušenost měli, minulý čas je zde asi bohužel na místě, dobře zažitou. Stačí se jen podívat na rozmístění obcí. Byly zakládány na přítocích Odry nebo na vyvýšených částech terénu. Kolem středu obce, většinou kostela, se ves postupně rozrůstala do stran. Nové domy se však držely „dále od vody“. Velké vody přicházely několikrát do roka a bylo nesmyslné se jim dávat všanc. Teprve v posledních desetiletích, ve víře, že již podařilo živel dostatečně zkrotit, dochází k zástavbě nivy, domy se objevují i na místech, kam se voda dostává téměř každoročně. A přišla povodeň... a nemusí to být zrovna „povodeň století“, škody způsobuje mnohde jen desetiletá voda.

Čáry průtoků v Odře při povodních v roce 1903, 1939 a 1997 ve vodoměrné stanici Bohumín

Přesto je ale Poodří pořád v našich měřicích unikátním územím. Zástavba v oderském údolí je ve srovnání s jinými řekami podobného rozsahu naštěstí pořád ještě malá. To se projevilo i během červencové povodně, kdy škody byly výrazně menší než na jiných místech Moravy a Slezska. Navíc niva působila jako přirozený retenční prostor a došlo k jistému zdržení i utlumení povodňové vlny v Ostravě.

Řeč je však stále o povodních - živelních pohromách, pro Poodří je však typický ještě další jev, kterým jsou každoroční povrchové rozlivy. Událost je to podobná a zároveň odlišná. I zde voda vyběžuje, pozvolna se rozlévá do krajiny, zaplavuje okolí... a po několika hodinách se opět vrací do svého koryta, na loukách a v lužní lesích zůstávají mělké vodní plochy, voda z nich postupně zasakuje do podloží nebo pomalu odtéká (viz. obr. z okolí Petřvaldíku). Pro obyvatele Poodří jev běžný, nezpůsobující žádné škody. Zdálnivá samozřejmost - řeka se za jarního tání sněhu nebo letních či podzimních dešťů rozvodní... Proto však musí být splněny dvě, rovněž zdánlivě samozřejmé, podmínky: za prvé vodní režim řeky nesmí být ovlivněn žádnou významnou vodohospodářskou stavbou, např. přehradou, která by umožňovala průtoky podle potřeby měnit a za druhé řece musí být umožněno aby se rozlévala, tedy nesmí být například svázána hrázemi. Obě podmínky jsou v Poodří splněny, jinak je tomu ale v České republice u většiny toků. Stačí si vybavit kaskády vodních nádrží na Vltavě, regulace pro vodní dopravu na Labi a dolním toku Moravy, Novomlýnské nádrže na Dyji atd.

Přirozený vodní režim Odry vázaný na klimatické odchylky jednotlivých let je rovněž zásadní podmínkou pro existenci mokřadních biotopů, kterými se Poodří právem pyšní. Od roku 1993 je dokonce zařazeno mezi mokřady mezinárodního významu v rámci celosvětové úmluvy na jejich ochranu (Ramsarská úmluva). Mokřady jsou místa, která jsou s vodou úzce svázána, ať jsou to přirozené ekosystémy jako jsou vodní toky, lužní lesy, periodické nebo trvalé tůně, mokřiny, polopřirozené aluviální louky nebo člověkem vytvořené rybníky. Bez každoročních rozlivů Odry a jejich přítoků a kolísání hladiny podzemní vody by nemohly existovat, postupně by degradovaly a vymizely.

Méně nápadným jevem jsou pohyby podzemní vody, které lze sledovat pouze pomocí vrtů. Podzemní voda v nivě je vázána na štěrky a štěrkopisky, které se nacházejí pod pokryvem hlín. Při kolísání hladiny v řece zároveň kolísá i hladina podzemní vody. Při jejím vzestupu se provlhuje půdní profil, v prohlubních terénu voda vystupuje až na povrch, za nízkých vodních stavů štěrky naopak nadlepšují průtok v řece. Na toto kolísání hladiny jsou citlivé především lužní lesy, kdy trvalé zaklesnutí hladiny může vyvolat postupnou změnu druhového složení dřevinného i bylinného patra.

K Poodří patří povodně i rozlivy, bez nich by nebyla tou krajinou, jakou známe - naší snahou do budoucna by mělo být účinnými opatřeními v krajině rozsah povodní omezit a rozlivy naopak v plné míře zachovat.

Radim Jarošek

Z historie úpravních prací na Odře

Snižování výnosů z luk v důsledku častých, pravidelně se opakujících záplav ve vegetačním období a ztráty na zemědělské půdě erozivní činností vody vedly k prvním snahám zasáhnout do vodního režimu v Poodří v tomto století. Operát technického departamentu „der k.u.k. Schlesischen Landesregierung“ z roku 1911 navrhoval obnovu rybníků nebo stavbu údolních nádrží na přítocích Odry. Využití údolní nivy Odry ovlivňovala a blokovala také plánovaná výstavba kanálu Dunaj-Odra po vydání vodocestního zákona z roku 1901. Dále k tomu přispělo též to, že za Rakouska-Uherska nebyly činnosti a záměry v nivě účinně koordinovány, protože řeka Odra tvořila zemskou hranici mezi Markrabstvím moravským a Slezským vévodstvím. Po vzniku československého státu byla pozornost zaměřena především na přítoky Odry.

Jez u Jeseníku nad Odrou (foto: M. Kosňovský)

Do reformy státní správy v roce 1928 (zrušení samostatné země Slezské) byla řeka Odra od ústí Opavy až po ústí Lubiny spravována tehdejší Stavební správou zemědělsko-technickou při okresním úřadě v Moravské Ostravě jako „zemědělský tok“. V této době byly provedeny úpravy Odry kolem části Polanského lesa a byly zahájeny úpravy Odry v Košatce, v Hladkých Životicích, ve Studénce a další, z nichž mnohé již dnes nejsou zřetelné. Tehdejší vodohospodáři dospěli k tomu, že takové úpravy nelze řešit izolovaně, a proto byl v letech 1935-1936 vypracován generální projekt soustavné úpravy řeky Odry. Jeho záměry zůstaly nenaplněny. Před druhou světovou válkou a před okupací Československé republiky náležela Odra do působnosti ministerstva zemědělství.

Během válečných let spravovaly protektorátní úřady pouze pravý břeh Odry po soutok s Ondřejnicí. Výše proti proudu protékala řeka Odra územím Velkoněmecké říše. Několikeré správní a oborové reorganizace a válečné události měly za následek velké ztráty cenných starších dokumentačních materiálů, z nichž mnohé musely být předány říšským vodohospodářským úřadům.

Do historie vodohospodářských záměrů v údolní nivě řeky Odry již dnes patří i záměry prvního vydání Státního vodohospodářského plánu z roku 1955 a částečně též záměry Směrného vodohospodářského plánu z roku 1976 (např. výstavba přehrad na horním toku Odry, o němž jsme psali v č. 1 a 2/99 - pozn. red.). V těchto plánech byla navržena k regulaci Odry prakticky v celé své délce. Zkoordinovat uvedené záměry měla komplexní vodohospodářská studie vypracovaná Hydroprojektem v Brně. Byla ukončena v roce 1976 ve třech variantách - regulace toku v nové trase, hrázování s částečnými úpravami toku a kombinace dílčích zabezpečení břehů s retenční „suchou“ nádrží - poldrem na Odře u Hladkých Životic (Pustějova). Ze záměrů studie byla realizována pouze hráz na levém břehu Odry a Bílovky.

Z větších úprav na Odře lze podrobněji zmínit následující:

Úprava mezi Ostravou-Zábřehem a Výškovicemi

Byla provedena v roce 1933 a podstatně zkrátila přirozený tok, který původně sledoval vysokou pravobřežní terasu. V sedmdesátých letech bylo koryto stabilizováno zmírněním podélného sklonu třemi balvanitými skluzy. Přeložení toku k hranici Polanského lesa mělo za následek zhoršení vodních poměrů v lužním porostu.

Úsek ústí Ondřejnice - Košatka

Regulace byla provedena postupně po etapách v letech 1964-1975 k ochraně hrází jistebnické rybníční soustavy před erozí vodního toku. Zvýšení sklonu muselo být kompenzováno spádovými stupni. Úprava je typickou ukázkou správce toku - Povodím Odry a.s. - přijatého způsobu opevňování koryt vodních toků: záhozová patka z lomového kamene a porost křovitých druhů vrb, které jsou cyklicky (přibližně každé 3 roky) seřezávány, aby plnily svou funkci pružné ochrany břehů při vyšších vodních stavech.

Jeseník nad Odrou - Mankovice

Tato úprava byla rovněž provedena postupně v letech 1958 - 1987 po jednotlivých dílčích úsecích obdobným způsobem (kamenná patka, vrbový porost).

Odry - Heřmánky

Asi 9km dlouhý úsek od silničního mostu na silnici z Mankovic do Oder po most k pile v Heřmánkách byl postupně upravován již od roku 1910. Důvodem bylo především zajištění zástavby, pozemků a drážního tělesa. Po povodni v červenci 1997 byly provedeny rozsáhlé opravy. Součástí úprav jsou místy hráze.

Kromě těchto rozsáhlejších vodohospodářských úprav bylo realizováno množství prací menšího rozsahu k ochraně jezů, mostů, lávek a inženýrských sítí, které vesměs neznamenají větší změnu celkového charakteru přirozeného toku.

Pro zásobování rybníků vodou a pro pohon vodních mlýnů (dnes především k energetickým účelům) byly „od nepaměti“ zřizovány jezy. Stávající jezy v Poodří, pocházející hlavně z přelomu století, se na Odře nacházejí v těchto místech - Polanka (říční kilometr 25,200 - zničen povodní kolem roku 1942, dnes balvanitý skluz), Studénka (ř.km. 47,090, betonový s přelivnou hranou s výřezem a spádem 2,60 m, postaven asi v roce 1910, dnes s malou vodní elektrárnou, počátek náhonu Mlýnka), v Bartošovicích (ř.km. 50,750, postaven roku 1914, čtyři po vodě střešovitě skloněné stupně, celkový spád 3,50m, náhon na mlýn, dnes malá vodní elektrárna). Rovněž u Suchdola nad Odrou v prostoru severně od Suchdolského lesa (ř.km. 66,600) se nacházel jez, byl však zničen a odplaven vodou. Dalším je proto až jez v Bernartcích nad Odrou (ř.km. 68,855, z roku 1885, dřevěný srub s kamennou výplní krytý deštěním, vzdušná svislá stěna z kamene, spád 2,50m, s náhonem na Lesní mlýn, rovněž s malou vodní elektrárnou a renovovaným mlýnským kolem), v Jeseníku nad Odrou (ř.km. 75,595, kamenný jez s výškou 1,40 m, s náhonem na Dolní mlýn, napájení rybníků). V katastru Mankovic v ř.km. 78,400 se nachází dřevěný jez s kamennou výplní a spádem 0,70 m. Je z něj odváděna voda na blízkou malou vodní elektrárnu. Další jez v Loučkách (ř.km. 83,535) slouží hlavně k nahánění vody na oderské rybníky a jako zdroj užitkové vody. Jeho spád je 1,90 m a byl pravděpodobně vybudován roku 1884. Posledním jezem na Odře ve správě Povodí Odry a.s. je betonový jakubčovický jez (ř.km. 88,180) se spádem 2,60 m.

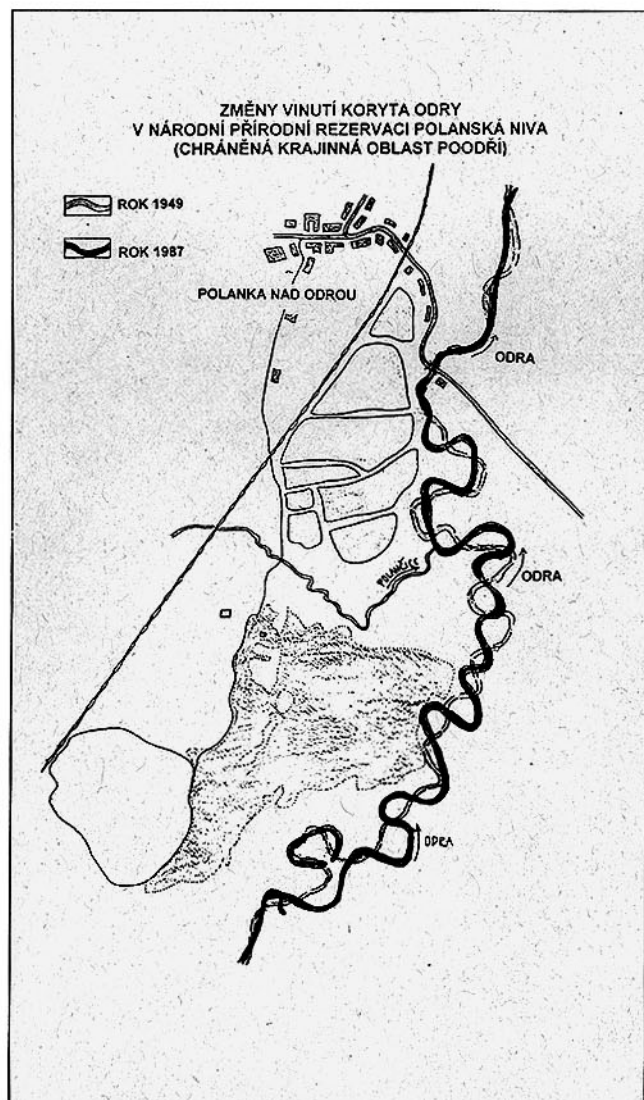
Ing. Zdeněk Kreuz

Vznik meandrů

Název meandr je odvozen od názvu řeky Menderes v Turecku, ve starověku nazývané Meandros, která je známa svými přečetnými zákrutami.

Meandry vznikají na tocích všude tam, kde klesá spád, jedná se především o dolní tok, kde se postupně hromadí unášený materiál - štěrky, písek a jíly. Těmito nánosy se řeka (potok) líně vleče a klikatí se v četných

zákrutech (meandrech). Tyto tzv. volné meandry jsou málo trvanlivé, neboť jsou založeny v měkkých a sypkých horninách. Říční proud podemílá v nárazové (výsepní) části meandru břeh a na opačné straně (jesepní část) se materiál ukládá. Dochází k neustálým změnám tvarů zákrutu, meandrová šije se postupně zužuje, až dojde k jejímu protržení, řeka si tak zkrátí cestu a vzniká říční ostrov. Po nějakou dobu protéká voda oběma rameny, postupně se však okraje zanáší, až vznikne podkovovité mrtvé rameno, kam se voda dostává pouze občasné za vyšších průtoků. Tato periodická poríční tůň se dále vyvíjí - zazemňuje se spadaným listím, větvičkami i usazeným říčním materiálem, postupně se změlčuje, až zcela zaniká. V Poodří jsou neustálé změny tvarů meandrů nejvýraznější v národní přírodní rezervaci Polanská niva - viz. obr.

Jeden z typických meandrů Odry u Proskovic

(foto J. Jančo)

Popsaný přirozený proces je v Poodří běžným jevem. V nivě se nachází tisíce drobných i větších periodických tůň a vznikají další.

Řeka je stále živá..., takových zbylo u nás jen málo a v podobném rozsahu nenajdete, kromě Odry, jedinou.

Radim Jarošek

Zkušenosti z Rýna

Odborní pracovníci Správy chráněné krajinné oblasti Poodří se podílejí spolu s muzejními a universitními zoology ostravského regionu na zpracování mezinárodního „Atlasu niv řeky Odry“.

Jedním z míst jednání - především pro počítačové zpracování map atlasu, byl také německý Rastatt na Rýnu, sídlo Ústavu pro ekologii říčních niv, WWF - Auen - Institutu v Rastattu SRN.

Ve dnech 7. - 13. října tohoto roku se v Rastattu konal mezinárodní „Seminář Oder - Auen - Atlas“, s účastí odborníků z Polska i Německa, botaniků, zoologů, lesníků, geografů. Českou stranu jsme zastupovali s Dr. Vladkou Hamplovou s možností prezentovat naše výsledky prací.

Jednání semináře bylo zaměřeno na souhrn informací o rostlinných a živočišných společenstvech v nivě Odry jednotlivých zemí, prezentaci map indikátorů niv (ryb, ptactva i rostlin). Diskutovány byly rozdílné pohledy na společenstva lužních lesů na zcela přiro-

zených biotopech, v protikladu s územími „v mezirází a za hrázemi“ ohrázaných úseků Odry, (sukcesní vývoj k sušším typům porostů).

Pozornost byla věnována i mezinárodnímu sjednocení popisů biotopů a bioindikátorů.

Hostitelé z WWF - Auen - Institutu nás chtěli seznámit s problematikou ochrany říčních niv Rýna, s výsledky vlastní práce při obnově funkcí niv na regulovaném toku, propojení ochrany luhů, protipovodňové ochrany, lodní dopravy a využívání půdního fondu.

Pro nás byl již při příjezdu autobusem do Karlsruhe překvapivý dojem, že se pohybuje „hodně nízko“. Informace kolegů z Rastattu, že niva Rýna je v tomto území v nadmořské výšce cca 110m, nám naše pocity potvrdila. Rozdílnost našich krajín, kdy u nás má Odra při opuštění republiky nadmořskou výšku 195 m a šířku s hloubkou málem na přeskočení, byla zcela jednoznačná.

Horní tok Rýna, hluboko v srdci Evropy pod Alpami (cestou do Rastattu se nám po levé ruce zvedaly ostré hřbety západního Swarzwaldu), má nadmořskou výšku o stovku metrů níže než naše krajina. Tento, dnes již opět - zásluhou tvrdé práce ochrany přírody - čistý, vodnatý alpský tok, měl v minulosti, v území mezi Bazilejí a Karlsruhe, charakter rozsáhlé vnitrozemské delty. Jednotlivé mohutné zákruty řeky (meandry) s velkou šířkou koryta byly protkány celou sítí bočních ramen a ostrovů i trvalých a periodických tůň /viz obrázek - výsek mapy z roku 1838/.

Od roku 1824 byly zahájeny technické úpravy na Rýnu ke splavnění toku stále mohutnějšími plavidly. Mapa z r.1838, kterou jsme mohly vidět, zachycuje jen malé náznaky směrových úprav. V roce 1872 však již byl celý Rýn tohoto území svázán do úzkého koryta s vysokými hrázi, vhodného pro lodní dopravu. Nejhorší stav na řece nastal až v sedmdesátých letech našeho století, kdy kromě napřímeného a ohrázaného toku na maximum narůstalo znečištění Rýna z průmyslu, zemědělství i vodní dopravy samotné.

Změny v přístupu ke kvalitě vody v Německu vedly postupně k čištění vod Rýna. Mohutné povodně, způsobující rozsáhlé hospodářské škody na středním a dolním toku řeky, vyvolaly nutnost nových přístupů k řešení území rozsáhlých říčních niv.

Od roku 1985, kdy pracuje úspěšně Ústav pro ekologii říčních niv v Rastattu, odborníci mnoha disciplín vyvíjejí společně vědecky podložená řešení problematiky niv, která lze na místě realizovat. Pro chráněná území kolem Rýna jsou vytvářeny speciální systémy povodňování území, souběžně s hlavním korytem Rýna (dnes cca 9 m nad úroveň okolního terénu) funguje řada vodních kanálů, zachycujících průsakové vody hrází a odvádějící je do okolních luhů. Pro povodňové situace jsou budovány rozsáhlé hráze poldrů v hranicích rozlivů největších povodní - okraje říční nivy. Rýn je dnes mnohem čistší, na mohutných přehradách zdymadel (lodě délky až 110 m, šíře 12 m) jsou budovány tzv. rybochody pro umožnění tahů rybám, které se do řeky vrací, k pramenům do bystřin ke tření. Dřívější technické zásahy do přírody vyžadují i dnes nákladná technická řešení jejich náprav.

Nejen teoreticky nad mapami v přednáškové síni WWF, ale i na konkrétní krajině jsme při exkurzích mnohly vidět mnoho poučného.

V rezervaci Kühkopf na zaplavovaném luhu Horního Rýna u Darmstadtu (asi 150 km severně od Rastattu) jsme navštívily tamní Informační centrum, vybudované v bývalé stodole lužního statku.

Centrální plochu tvoří velkoplošný model celé plochy starého ramene Rýna s fungujícím povodňováním, prezentovaným návštěvníkům podle stupňů povodňových rozlivů. Je to krásný a pro diváky velmi atraktivní příklad významu a funkce rozlivů vod v širokých říčních nivách.

Exkurzní trasa nás vedla rozsáhlými lučními porosty - část z nich byla dříve i rozorávána - v současnosti jsou na nich monitorovací plochy ke sledování vývoje lučních společenstev při extenzivním zemědělském hospodaření. Na rozdíl od našich nivních luk s

bohatou soliterní zelení dubů, vrb, olší, jilmů a dalších lužních dřevin, jsou na zdejších loukách, v alejích kolem cest i v pravidelných výsadbách ovocné stromy (hrušně, vlašské ořešáky i jabloně - ty se speciálním pouze místně tradovaným tvarováním korun do „plochých deštníků“ - zde charakteristická součást krajinného rázu).

Měly jsme možnost vidět přirozenou revitalizaci území, způsobenou protržením starých hrází povodněmi v minulých letech. Došlo tak k obnově starého ramene Rýna - dnes rozsáhlá tůň - rozplavení mohutné vrstvy štěrků do části luk a následné sukcesí především vrb a topolů. Technické úpravy nebyly znovu provedeny, v ploše je sledován sukcesní vývoj. V porostech tzv. měkkého lužního lesa dominují mohutné exempláře vrby bílé, na nich rozsáhlé porosty popínaveho plaménku (*Clematis vitalba*) v našich luzích velmi vzácného, šplhající až do výšky dvaceti metrů. Hlavní tok starého Rýna je dnes malou řekou s velmi pomalým průtokem - z kanalizovaného toku je do něj přepouštěno jen velmi malé množství vody. I zde, bez ohledu na rezervaci, je dávana přednost technickému využití vod - k průtoku přes turbíny vodních elektráren na jednotlivých stupních přehrad Rýna - před přirozeným povodňováním území dřívějšího přirozeného toku. (*Majitelé elektráren diktují !! Stejná je hrozba i u nás, pokud by došlo k „technizování“ toku Odry.*)

V menších loukách u starého Rýna lze v podvečerních hodinách tohoto období sledovat velká hejna pasoucích se divokých husí, na vodních plochách ramen řeky hejna kachen, lysky, labuť i volavky popelavé. Rozsáhlé plochy měkkého luhu jsou tvořeny převážně vrbou bílou. „Naše taradiční hlavaté vrby“ zde také nejsou výjimkou.

Návštěva rastattské rýnské nivy u ústí Murgu byla pro nás příkladem obrovských kontrastů. Na jedné straně v „Murgwinklu“ nejkrásnější porosty měkkého luhu, které jsme v průběhu návštěvy viděly, s mohutnými exempláři vrby bílé, porostlými plaménkem a chmelem, omezené však mohutným, ohrázaným a napřímeným tokem nového kanálu Rýna. Na druhé straně ústí francouzského Saueru z levého břehu, totálně zabetonované, na hrázích kanálu jednořadé, ošklivé aleje kanadských topolů, zdůrazňující na obou březích liniovost tohoto technického díla.

Přehrada u Iffezheimu s výstavbou rybochodu (za 15 miliónů DM !!) u jejího levého břehu je jen obrázkem stálých požadavků na nadměrné dodatečné investice k technickým zásahům v krajině, pokud chceme alespoň minimálně napravovat škody, které jsme jí způsobili.

Nutnost neustálé péče o „lidské dílo“ je zdůrazňována soustavnou potřebou sypání štěrku do vodního proudu pod hrázi zdymadel, k zabránění vymílání dna a porušování stability toku. Na tyto práce je obrovská spotřeba materiálu. V místech dřívějších meandrů řeky v blízkosti přehrad vznikají v současnosti rozsáhlé štěrkovny. V nich po těžbě štěrku sice zůstává vodní hladina s čistou vodou - využívány k rybářskému sportu a rekreaci - obraz původní krajiny je však zcela narušen.

Při možnosti vidět na vlastní oči všechna ta technická díla, vyžadující spoustu dodatečné energie k zabezpečení funkčnosti (boční kanály, odvádějící průsakovou vodu hrází, přečerpávací stanice k odvádění přebytečných vod Rýna do poldrů nebo zavodňující zbytky starých ramen řeky v rezervacích, poldry samotné, transport štěrku do říčního koryta a další), musí si člověk, jen trochu informovaný o přírodních zákonech, plně uvědomit význam, důležitost, harmonii a krásu naší nepoškozené Odry v Moravské bráně.

Z ohromení mohutností technických děl, která změnila krajinu kolem Rýna i její funkce, nás mohla jen částečně vzpamatovat návštěva zříceniny hradu Yburg (417 m n.m.) na západním okraji Schwarzwaldu. Malebné svahy kopců s bukojedlovými porosty a pod nimi velmi úpravné vesničky se štíhlými věžemi kostelů a červenými sedlovými střechami všech obydlí. Sídla obklopená zelení zahrad a do široka se táhnoucími a klikatícími, barevnými porosty vinic. To byl úchvatný pohled zblízka.

Technizovaná niva Rýna byla odsud již vzdálená a milosrdně schována do rozsáhlých porostů lužních

lesů i soumravného mlžného oparu. Francouzské břehy se v zapadajícím slunci rýsovaly jen neurčitě. A opět se mimoděk na mysli vracela otázka: „Jak člověk bude dále hopodařit s dary přírody?“... Najde odpovídající míru, bude i pro budoucnost tvořit tak, že pobyt v přetvořené krajině bude i v cizím návštěvníkovi vyvolávat jen příznivé dojmy? Nebo se bude naopak chovat megalomansky, a přitom nejen že zničí vše původní a přirozené, ale k údržbě svých „technozátraků“ spotřebuje i většinu těžce získané energie?

Pro nás z celé návštěvy Rýna a jeho niv vyplynul jediný závažný závěr. Neopakovat chyby, které udělali naši předkové při úpravách řek již v minulém století, uchránit Odru před škodlivými záměry technokratů a tzv. ekonomů, chtějících zbohatnout na zničení vlastní země. Zajistit, aby přirozená říční niva této unikátní řeky byla zachována plně funkční a krásná i pro budoucnost. Je to naše řeka, která si všestrannou péči a ochranu plně zaslouží.

Šárka Neuschlová, Správa CHKO Poodří

Břehové porosty Odry

Břehové a doprovodné dřevinné porosty vodních toků jsou jejich přirozenou součástí.

Rozdíl mezi nimi je následující: břehový porost je dřevinný a bylinný vegetační doprovod vodního toku rostoucí na jeho březích až po břehovou čáru. Doprovodný porost je dřevinný a bylinný vegetační doprovod vodního toku rostoucí za břehovou čarou v bezprostřední návaznosti na břehové porosty.

Jejich funkce jsou:

- půdoochranná** - dřeviny přispívají ke stabilizaci koryta, jejich kořeny zpevňují břehy. Výrazným protierozním prvkem jsou souvislé porosty keřových vrb.
- vodohospodářská** - meliorační účinky dřevin se projevují ve změnách fyzikálně-chemických a biologických vlastností půdy, přispívají k přirozenému koloběhu živin.
- bioklimatická** - dřeviny spolu s vodním tokem příznivě ovlivňují mikroklima zemědělských pozemků v pruhu podél toku. Zastíněním vodní hladiny korunami stromů dochází k lepšímu nasycení vody kyslíkem a k podpoře přirozené samočisticí schopnosti toku.
- hygienická a zdravotně rekreační** - dřeviny obohacují ovzduší kyslíkem a snižují obsah kyslíčnicku uhlíčitého, zvláště topoly vylučují do ovzduší řadu bakteriocidních a bakteriostatických látek.
- ekologicko - stabilizační** - tvoří refugium a zároveň biokoridory pro mnohé živočišné druhy, mají význam jako kryt pro zvěř.
- estetická, krajinářská a kulturní** - krajina oživená vysokou zelení člověka emocionálně přitahuje, obohacuje a uklidňuje.
- produkční** - břehy toků jsou v krajině nejnižší položenými místy, dobře zásobované vodou. Jejich půdy mají největší obsah živin v důsledku splachu z okolních pozemků. Stanoviště vhodné dřeviny zde vykazují maximální produkci dřevní hmoty.

Všechny tyto funkce plní břehové a doprovodné porosty řeky Odry v CHKO Poodří. Některé jsou lesní půdou, lesní porosty na ní jsou ve vlastnictví podniku Lesy ČR. Obhospodařovány jsou Lesní správou Šenov u Ostravy a Lesní správou Frenštát pod Radhoštěm. Hranice mezi nimi probíhá v prostoru mezi Albrechticemi a Petřvaldíkem.

V dřtivé většině se ale jedná o tzv. zeleň mimo les ve vlastnictví Povodí Odry, a.s. - tedy pokud se týká břehových porostů. Vlastnictví doprovodných porostů je pestřejší - Povodí Odry, zemědělské podniky, drobní majitelé.

V břehových porostech musí být prováděna určitá údržba, aby dobře plnily svoji funkci.

V souvislosti s udržováním průtočnosti koryta Odry provádí Povodí Odry odstraňování kmenů z toku, stromů nakloněných ve velkém úhlu nad řeku nebo stromů, které mají více než zpoloviny obnažené kořeny - u takových je možnost brzkého vývratu a tím vytvoření překážky, na které se zachytávají odpady, případně překážky, která napomůže vyběžení toku.

Na některých místech je zabezpečena ochrana břehů Odry pokryvem keřových vrb, které musí být aspoň jednou za tři roky seřezány (zmlazeny). Tím je zajištěna jejich pružnost - při větší vodě se ohnou a chrání břehy před erozí.

Na dolních úsecích Odry (tedy v rámci CHKO Poodří) jsou vytvářeny kolmé hlinité stěny až několik metrů vysoké. Břehové porosty často chybí. V takových případech erozi prakticky nelze zabránit - vysazování stromů na hranu břehu by jej samozřejmě nepevnilo. Při srovnání jak se měnil směr toku Odry v minulosti lze zjistit, že řeka meandruje v poměrně úzkém pruhu, takže se o nějaké obrovské ztráty („ukusování“ pozemků) nejedná.

Pokud se týká druhového složení břehových porostů, převládají listnáče, které mají přirozené zastoupení v CHKO Poodří. Tedy dub letní, jasan ztepilý, lípa srdčitá, olše lepkavá, topol černý, javory, jilmy, mnoho druhů vrb. V padesátých letech vysázený topol kanadský je postupně (ve spolupráci s Povodím Odry) odstraňován a nahrazován domácími listnáči. Minimálně se vyskytne i jiný nepůvodní druh - dub červený, akát, jasan americký.

Nemalé prostředky jsou vynakládány na likvidaci křídlatky japonské. Zdá se ovšem, že pokud v tomto případě nebude postupováno systematicky od prameny Odry dolů, bude boj s touto nepůvodní úžasně vitální invazní rostlinou víceméně marný (při povodních je vždy splavována do nižších poloh). V posledních dvou letech se nebyvale rozšířila i netýkavka žláznatá (Royleova). Tento nepůvodní druh je charakteristický červenofialovými květy.

Odra nad Klokočůvkem

V minulosti (a vlastně ještě v polovině tohoto století) byla údržba doprovodných porostů prováděna intenzivněji - majitelé těchto pozemků potřebovali palivové dřevo. Suché stromy ponechané v porostu byly tehdy výjimkou. V současné době je vzhled těchto lokalit většinou jiný - mnoho suchých nebo usychajících stromů, zlomy apod. V 1. zóně CHKO (např. Studenecký luh), kde by měly být lidské zásahy adekvátní vysoké přírodní hodnotě území, tento stav nevádí (je to naopak přínos pro chráněné druhy ptáků, hmyzu apod.). Ve 2. zóně, kam patří většina délek toku Odry, by ovšem údržba prováděna být měla - bez ní se snižuje hodnota funkcí břehových porostů.

Povodí Odry, a.s. nechalo na své náklady zpracovat dva elaboráty:

1) V roce 1996 zpracoval Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Frýdek Místek „Generální návrh revitalizace a biologické regenerace břehových a doprovodných porostů vodního toku Odry“. Jedná se o úsek od soutoku Odry s Olší (tedy od hranic s Polskem) po ústí Husího potoka do Odry na k.ú. Hladké Životice.

Hlavní části tohoto díla představují „Popis stavu porostů a návrh péstebních opatření na období 1997 - 2006“ a „mapové přílohy“. Záleží tedy jen na samotném podniku Povodí Odry, kolik finančních prostředků bude uvolňovat do postupné realizace tohoto plánu.

2) Lesnická fakulta Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity Brno zpracovala v roce 1999 zeleň kolem Odry od soutoku s Budišovkou (na hranici s VVP Libavá) až k ústí Husího potoka do Odry. V elaborátu (součástí je mapová příloha) je popsán současný stav, přičemž výstupem je „Cílové zastoupení dřevin v břehových a doprovodných porostech Odry“ (podle skupin typů porostů - geobiocénů). Dělení je dle vegetačních stupňů na břehové porosty a doprovodné porosty, poměrné zastoupení v % je navrhováno u stromů základních a stromů doplňkových. Jsou uváděny i přípustné druhy keřů, u nichž se ovšem poměrné zastoupení nesleduje. Na rozdíl od elaborátu UHÚL Frýdek Místek tento nenavrhuje konkrétní péstební opatření na jednotlivých lokalitách.

Bezcenný „břehový“ porost na regulované Bílovce

Vegetační stupňovitost v nivách není výrazně vyvinuta, území je proto různými autory řazeno do 1. až 4. vegetačního stupně.

UHÚL Frýdek Místek ve svém zpracování zařazuje sledované území do 1. veget. stupně (vesměs lesní typ 1L2 - jilmový luh bršlicový), zatímco les. fakulta MZLU

(v přímé návaznosti od soutoku Odry s Husím potokem) uvádí 3. vegetační stupeň. Ve 3. VS (km 53,450 - 89,000, tedy po Heřmánky) jsou kromě výše jmenovaných hlavních dřevin uváděny ještě habr obecný, lípa velkolistá, střešmcha obecná, třešeň ptačí, z keřů potom kalina obecná, svída krvavá, brslen evropský, trnka obecná, hloh obecný, líska obecná, řešetlák počistivý, krušina olšová. Ve 4. VS (km 89,000 - 97,420, tedy od Heřmánka po ústí Budišovky do Odry) je v cílovém za-

stoupení uváděna i olše šedá, jako stromy doplňkové dokonce i smrk ztepilý, buk lesní. Z keřů - kromě výše uvedených - i bez hroznatý a bez černý.

Na závěr pro zajímavost uvádím vrby, které se podél Odry vyskytují (bez nároku na úplnost): bílá, křehká, červená, jíva, košíkářská, popelavá, trojmužná, nachová a samozřejmě jejich kříženci.

Ing. Miroslav Kosňovský, CHKO Poodří

Foto: R. Jarošek

Mihulovci a ryby řeky Odry

Volně meandrující tok a přirozené rozlivy do říčního aluvia, to je charakteristický rys řeky Odry. Unikátní charakter toku, v němž se mění bystřina s rychle proudící vodou v nížinnou řeku s nespočty meandry, písčitošterkovými náplavy a břehovou vegetací, představuje specifické prostředí pro řadu živočichů, kteří jsou významnou součástí vodní bioty Odry i přilehlých přítoků a tůní. Hydrologický systém a jeho režim představují v oblasti říčního aluvia základní fenomén, který je předmětem ochrany.

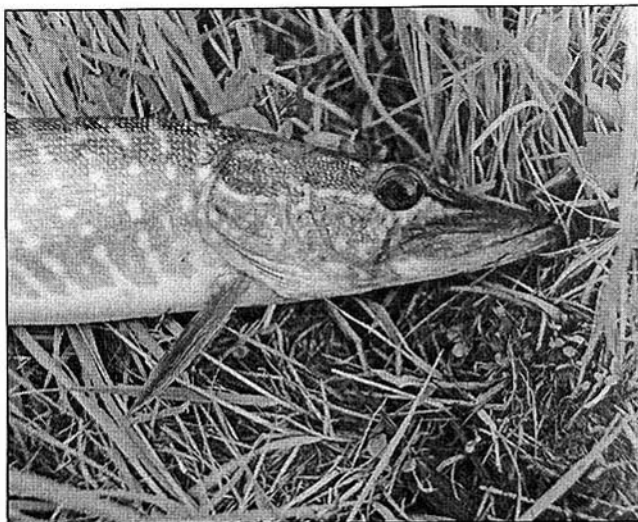
Průzkum na Gelnarově jezeře (foto: R. Jarošek)

Společenstva mihulovců a ryb vytváří významný prvek stojatých i tekutých biotopů hydrologické sítě Odry. Třída mihulovci (*Petromyzontes*), dříve používaný název "kruhoústí", je starobylá skupina obratlovců, která se začala samostatně vyvíjet již před půl miliardou let. V naší fauně se vyskytovalo 6 druhů mihulovců, které postupně z naší přírody vymizely. V současné době žije v povodí Odry pouze jeden druh - mihule potoční (*Lampetra planeri*). Tento sladkovodní druh malých rozměrů (100 - 160 mm) je rozšířen v horních úsecích nebo pstruhových a lípanových pásmech. Míst s výskytem těchto živočichů není mnoho, neboť mihule jsou ohroženy ubýváním přirozených biotopů vlivem napřimování a znečišťování toků. Oprávněně si tedy zaslouží naši plnou ochranu, neboť patří mezi kriticky ohrožené druhy živočichů.

Mihule potoční byla pozorována na horním toku Odry ve vodním náhonu obce Jakubčovice nad Odrou. V rámci údržby a čištění náhonu proběhla v roce 1998 ojedinelá akce na její záchranu. Byl proveden přenos všech nalezených jedinců larev (minoh), jejichž počet dosáhl až 40 kusů/m². Takto početná a vitální populace byla přemístěna proti proudu na vhodnou lokalitu, a tím byla zajištěna její plná ochrana.

Rybí společenstva řeky Odry se mění v závislosti na charakteru toku. V pramenné a bystřinné části toku žijí ty druhy, které ke svému životu potřebují vysoce prokysličenou vodu s nízkou teplotou a kamenité dno. Podle převládajících druhů se pak tekoucí vody rozdělují do rybích pásem, v případě horního toku Odry se jedná o pásmo pstruhové. Mezi zástupci rybí fauny převládají především pstruh obecný forma potoční (*Salmo trutta m. fario*), stěvle potoční (*Phoxinus phoxinus*) a vranka obecná (*Cottus gobio*) nebo pruhoploutvá (*Cottus poecilopus*), která nebyla prokazatelně zjištěna při posledních ichtyologických průzkumech.

Se změnou sklonu terénu se zpomaluje i průtok, řeka rozšiřuje své koryto, vytváří hlubší tůně a prohřáté mělčiny. Voda má vyšší teplotu, ale také větší antropogenní zatížení, které se projevuje zvláště ve významných přítocích (Jičínka, Bílovka; Husí potok). Odpovídající zastoupení mají jelec tloušť (*Leuciscus cephalus*), hrouzek obecný (*Gobio gobio*), ouklej obecná (*Alburnus alburnus*) a parma obecná (*Barbus barbus*), podle níž získalo název i celé rybí pásmo - parmové.

Stičí portrét (foto: R. Jarošek)

Přechod mezi pstruhovým a parmovým pásmem tvoří lipanové pásmo, které nemusí být vždy vytvořeno nebo je jen málo zřetelné. Obvykle se vyskytují rybí druhy jak pstruhového tak parmového pásma. Kromě toho se tam vyskytují i druhy, které evidentně souvisejí s rybářskými aktivitami a nebo s úniky z rybníků - pstruh duhový (*Oncorhynchus mykiss*), střevlička východní (*Pseudorasbora parva*), kapr obecný (*Cyprinus carpio*), candát obecný (*Stizostedion lucioperca*).

Posledním typem prostředí řeky je cejnové pásmo, které se částečně vyskytuje v nejsevernější části území, víceméně se jedná o přechodné rybí pásmo mezi parmovým a cejnovým pásmem. V Odře se cejn obecný hojně nevyskytuje a jeho stavy jsou zvyšovány vysazováním jednoletých ryb. Spektrum rybích druhů dále doplňují jelec tloušť, okoun říční (*Perca fluviatilis*), plotice obecná (*Rutilus rutilus*) nebo druhy vysazované uměle v rámci rybářských revírů, např. štika obecná (*Esox lucius*) a kapr obecný.

Tab. č. 1.: Přehled zastoupení rybích druhů v monitorovaných biotopech (Lusk et al., 1998):

	ODRA					LUB	OND	BIL	Pt	SO	Gj	Lj
	75.60	74.70	68.50	64.70	37.00	1.50	0.80	0.40				
Pstruh obecný		Sr	Sr			Sr						
Pstruh duhový		Sr										
Lipan podhorní	Sr		Sr									
Štika obecná		Sr	Sr	R	Sr		Sr		+	+	+	+
Plotice obecná	Sd	E	D	Sd	Sp	E	Sp	Sp	+	+	+	+
Jelec proudník		R	Sd	Sd	Sd	Sd	Sd	R				
Jelec tloušť	E	E	Sp	Sp	E	E	E	E				
Střevle potoční	Sp	Sr										
Perlín ostrobřichý									+	+	+	
Lín obecný										+	+	+
Ostroretka stěhovavá	D	E	E	D	Sd	Sd	Sd	R				
Hrouzek obecný	E	E	E	E	E	E	E	D				
Střevlička východní	Sd	Sd	Sd			Sd		R				
Parma obecná	Sr	Sr	Sr	E	D	Sp	Sd	Sr				
Ouklej obecná		E	D	D	D	Sd	D	Sd				+
Ouklejka pruhovaná			E	E								
Cejn velký									+	+		+
Karas obecný											+	
Karas stříbřitý			Sr									+
Kapr obecný		Sr		Sr				Sr	+	+		+
Mřenka mramorovaná	D	D	Sd	Sd	Sd	Sd						
Úhoř říční	Sr											
Okoun říční	Sr	Sd		Sr	D	Sd	E	E	+	+	+	+
Candát obecný		Sr										
Vranka obecná	Sr	Sr										

Vysvětlivky:

vodní toky - ODRA říční kilometr: 75.60 (u jezů u Jeseníku nad Odrou), 74.70 (u Dolního mlýna v Jeseníku n.O.), 68.50 (u Lesního mlýna v Bernarticích n.O.), 64.70 (u Panského lesa v k.ú. Kunín), 37.00 (u Petřvaldíku).

LUB - Lubina, 1.50 km nad ústím, OND - Ondřejnice, 0.80 nad ústím, BIL - Bílovka, 0.40 nad ústím

Tůně a ramena: Pt - Polanecká tůň, SO - Stará Odra, Gj - Gelnarovo jezírko, Lj - Lesní jezero

Dominance ryb: Sp - superdominantní (nad 30%), E - eudominantní (10-30%), D - dominantní (5-10%), Sd - subdominantní (2-5%), R - recedentní (1-2%), Sr - subrecedentní (méně než 1%)

Dominance ryb - procentuální vyjádření zastoupení jednotlivých druhů ryb v populaci ve sledovaném vzorku.

+ byla prokázána přítomnost rybiho druhu na lokalitě.

Litofilní druhy ryb - druhy, které se vytírají na kamenité nebo štěrkovité dno tekoucích vod

Fytofilní druhy ryb - druhy, které se vytírají ve stojatých vodách na ponořené rostliny, nebo i na dočasně zaplavené suchozemské porosty (louky), nikdy však na dno.

Větší přítoky Odry (např. Lubina, Ondřejnice) s vhodným třecím substrátem umožňují rybám protiproudovou migraci. Představují tak náhradní místa s možností tření v období rozmnožování pro ty druhy, které mají specifické nároky na podklad (parma obecná, ostroretka stěhovavá). Takové nároky splňuje např. řeka Lubina, která svým členitým dnem a dostatkem úkrytů představuje vhodný biotop pro litofilní druhy.

Při ichtyologických výzkumech byla věnována pozornost také přítokům, které byly nevratně zdevastovány technickými úpravami koryta. Alarmujícím příkladem je tok Bílovka, levostranný přítok Odry. Říčka, protékající územím chráněné krajinné oblasti Poodří, má napřímený lichoběžníkový profil koryta, několik stupňů a břehy osázené nepůvodním topolem kanadským. Přesto ichtyologický průzkum, provedený v srpnu 1998,

přinesl velmi pozoruhodné výsledky týkající se kvantitativní i druhové skladby ryb tamního rybního společenstva osídlovacího i takto „odpřírodněný“ tok. Z hlediska druhové skladby (celkem 10 druhů) se nejvíce významněji rozdíly oproti výše uvedeným tokům. Upravený tok Bílovky poskytoval vhodné podmínky především pro jelce tlouště a plotice obecnou (kryt v příbřežní partii pod rostlinným převisem).

Dále byla věnována pozornost vybraným říčním ramenům a tůňm, což jsou charakteristické vodní biotopy aluviálního území větších vodních toků. Ve všech zkoumaných biotopech byly zjištěny shodně tři druhy ryb - štika obecná, plotice obecná a okoun říční. Zjištěný stav rybního společenstva jednotlivých tůň a ramen vzhledem k častým záplavám území může být značně proměnlivý.

Celkem bylo zjištěno v řece Odře a jejích monitorovaných přítocích 21 druhů ryb, přičemž se zde vyskytují životaschopné populace některých druhů, které patří dle zákona na ochranu přírody mezi zvláště chráněné druhy živočichů. Jedná se především o silně ohrožený druh oklejkou pruhovanou (*Alburnoides bipunctatus*) a ohrožené druhy střevli potoční a vránku obecnou.

Na základě dosavadních výsledků je možno konstatovat, že rybní společenstva jsou významně ovlivňo-

vány rybníckými aktivitami. Negativně se projevují také odběry vody z toku vodními náhony, zejména v období minimálních průtoků. Avšak největší negativní vliv na rybní společenstva má celková fragmentace toku Odry technickými úpravami říčního koryta (vysoké jezy), která narušuje jednotné říční kontinuum a zneumožňuje přirozené migrace ryb do míst s vhodnějšími životními podmínkami. Ve sledované dolní části Odry a v přítocích - Lubina, Bílovka a Ondřejnice se také projevuje nízké zastoupení resp. absence tzv. fytofilních druhů, které by měly mít vhodné podmínky pro reprodukci v zaplavovaném aluviu Odry (Lusk et al., 1998). Bude zapotřebí dvou až tří let, aby bylo možno vyhodnotit sledovanou rybní společenstva řeky Odry a na ni vázaných vodních biotopů.

Mgr. Iva Šindlerová, Správa CHKO Poodří

Použitá literatura:

Baruš V., Oliva O., 1995: Fauna ČR a SR. Mihulovci *Petromyzontes* a ryby *Osteichthyes*.

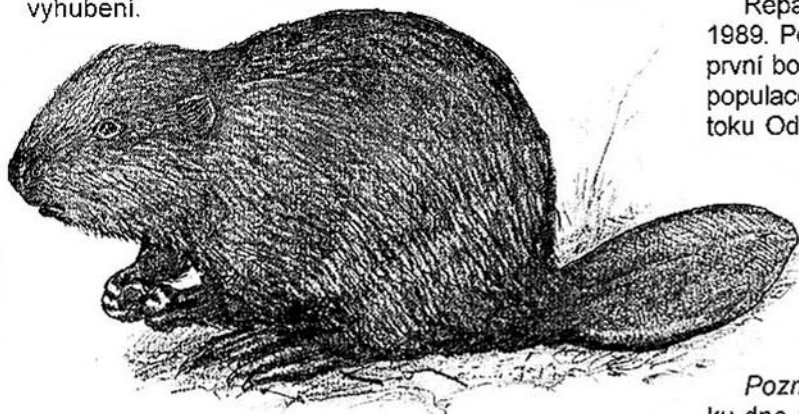
Díl I., II. Academia Praha.

Lusk S. et al., 1998: Aktuální stav základních složek vodní bioty v CHKO Poodří.

Projekt PPŽP/610/2/98 - DÚ 7 - Závěrečná zpráva za rok 1998.

Staronové druhy naší fauny v Poodří?

Řeky, které jako dálnice života protínají krajinu, poskytují příznivé životní podmínky živočichům i rostlinám a umožňují jejich migraci na velké vzdálenosti. Mezi takové migranty patří například vydra říční (*Lutra lutra*) a bobr evropský (*Castor fiber*). Oba druhy jsou součástí evropské fauny již mnoho let. Bohužel byli člověkem nemilosrdně loveni především pro kožešinu a dále jako škůdci člověka, takže do jejich úplného vyhubení.

Kresba: Jiří Zelený

Bobr bohužel pronásledován člověkem nevydržel a byl vyhuben na našem území v druhé polovině 19. století. Vydra přežila jen v malých izolovaných populacích. V posledních 10-15 letech však došlo díky celkové změně ve společnosti a přijatým zákonům o ochraně přírody a krajiny ke zlepšení takřka kritické situace. Stavy vydry mají vzrůstající tendenci a dochází k postupnému návratu do míst, odkud byla tato lasicovitá šelma dříve vytlačena. S pozitivními změnami

v počtu vyder spojenými s rozšiřováním areálu výskytu z Moravskoslezských Beskyd směrem na západ dochází k postupnému návratu vydry říční i do Poodří. (dokazuje to nález nepravidelně rozmístěných pobytových znaků v blízkosti rybníků v Jistebníku a Studénce). Tahové (migrační) koridory jsou reprezentovány pravděpodobně většími řekami s dobrou zarybněností (např. Ostravice, Olše).

Repatriční program *Castor* byl zahájen v roce 1989. Po přípravných studiích byli dovezeni a vysazeni první bobři na území CHKO Litovelské Pomoraví. Další populace bobrů evropských byla vypuštěna na horním toku Odry, ve vojenském výcvikovém prostoru Libavá. Celkem zde byly od roku 1996 repatriováno 5 bobrů.

Nejnovější poznatky a pozorování takto dokazují, že se vydra říční i bobr evropský brzy stanou nedílnou součástí naší fauny Poodří.

Mgr. Iva Šindlerová

Poznámka redakce: Pan Petr Kučerka z Klokočůvky dne 19.10.1999 v 5.15 hod. pozoroval na křižovatce místní komunikace v Klokočůvce před hospodou „Na růžku“ bobra evropského.)

Použitá literatura:

Baruš V. a kol., 1989: Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČSSR. Díl II. SZN Praha, pp: 133.

Grendziok P., Lojkásek B., 1995: K mapování výskytu a potravy vydry říční (*Lutra lutra* L.) v oblasti severovýchodní Moravy v letech 1993 - 1995. Bulletin Vydra 6, p: 45-52.

Vodní mlýny v Poodří

Sotva se Odra pod Fidlovým kopcem stačí rozeběhnout, pouhé dva kilometry od pramene, poháněla její, ještě potoční voda, v místech zvaných na Liselsberku, první vodní mlýn. A pak jako korálky navlečené na niti následovaly - Šindelná pila, Varhošťský mlýn, Novoveský, Drexlerův, a další a další až po Sunkův mlýn v Proskovicích a Klapuchův mlýnek v Polance, již na okraji Ostravy.

Mlýn nechyběl snad v žádné vsi, mnohde klápaly dva i více mlýnů. Ale nejde jen o jejich počet. Mlýny dotvářely krajinu v Poodří, nacházely se a mnohde ještě nacházejí osamocené ve volné krajině, stávají na okraji vesnic.

Každý byl jiný, některý byl výstavný, postavený z kamenů a cihel, jiný byl dřevěný a skromný, některý ležel přímo na říčním břehu, k jiným byla voda přiváděna dlouhými náhony, mohutná mlýnská kola roztáčela spodní nebo svchní voda, někde byla vodní energie využita i k pohonu pily, někde bylo kolo jedno, jinde více...

Každý měl svou historii, u řady z nich i několik staletí dlouhou. V mlýnech se vystřídaly generace mlynářů, vážených občanů, kteří museli ovládat devatero řemesel. Mlynáři museli znát práci se dřevem, umět usazovat mlýnské kameny, práce související s úpravami toku, stavbou jezů, náhonů a někdy dokonce i rybníků. K mlýnům se váží pověsti o čertech, rusalkách a zakletých pokladech, mlynářské řemeslo bylo námětem řady lidových písní a říkanek. Český jazyk mlynářů obohatali o řadu výrazů profesního slangu.

Vodní mlýny v Poodří jsou prostě zajímavé a pestré téma, které si zaslouží podrobnější zpracování. Chceme se dát do práce, postupně sbírat podklady a skládat obraz mlynářského řemesla. Cílem našeho snažení by měla být publikace o vodních mlýnech, pilách a dalších zařízeních využívajících vodní energii v Poodří.

Je zřejmé, že se jedná o dosti velký úkol, a proto se obracíme na vás, na čtenáře, s žádostí o pomoc při získávání údajů. Byli bychom rádi, aby připravovaná publikace byla dílem širokého autorského kolektivu.

Případní zájemci o spolupráci jsou vítáni na adrese vydavatele časopisu - Společnost přátel Poodří, Výškovická 102, Ostrava, 700 30.

Odra - jedna z životních lásek pana doktora Rudolfa Jandy

Pan JUDr. Rudolf Janda - fotografující právník. Pro několik generací pracovníků ochrany přírody i muzeí severomoravského regionu je již vyslovení tohoto jména opravdovým pojmem. Skromný, velmi vnímavý člověk, který se svou krajinářskou fotografií nesmazatelně zapsal do fotografických dějin.

Narodil se 15. září 1907 ve Frenštátě pod Radhoštěm. Frenštátská kotlina s krásou okolních hor a kopečků i místní tradice pohádek a pověstí, se staly pro budoucnost základem jeho citlivého vidění krajiny a jejich proměn v průběhu ročních období i let.

Studia zahájil na gymnáziu v Místku. V letech 1923 - 1926 pokračoval jako stipendista na Carnotově lyceu v Dijonu, kde i maturoval a zároveň obdržel státní cenu za nejlepší práci z oboru zeměpisu.

Již dijonská studia jsou poznamenána počátkem zájmu o fotografii. Z vyprávění pana doktora nosím v paměti jako velkou zajímavost fakt, že to byl Jiří Voskovec, kdo ho při studii ve Francii inspiroval svým fotografováním. k touze, mít také vlastní aparát.

V letech 1926 - 1931 vystudoval právnickou fakultu Karlovy university v Praze. Po promociích byl zaměstnán až do r. 1950 ve veřejné správě, ve Frýdku, Vsetíně, Brně, v Místku a ve Frenštátě, později až do r. 1967 v Hutním projektu a ve Vítkovických železárnách v Ostravě.

Životem ho provázela řada odborných zájmů. Kromě zeměpisu to byl především zájem o linguistiku, zaměřený i na potřebu dorozumět se v zemích, v nichž fotografoval. Vedle angličtiny, francouzštiny, němčiny a nejoblíbenější španělštiny - pro možnost poznání celých Karpat, naučil se i rumunsky a bulharsky.

Až s janáčkovským citěním vždy vnímal hudebnost lidového projevu v jednotlivých jazycích. Ve folklóru celé Evropy rozlišoval zvukově i rozdíly typických krajín.

Od vysokoškolských studií až do roku 1976 se věnoval výhradně černobílé fotografii. Bohatý archiv jeho prací obsahuje hodně negativů formátu 9 x 12 cm na skle. Již ve čtyřicátých letech ho zaujala soustavná krajinářská fotografie.

Vytvořil celé cykly fotografií, v nichž nejpřednější místo mají pralesy. Houževnatost, až zarputilá snaha dokumentovat v celé šíři a se všemi zákonitostmi přirozený koloběh života v pralese v průběhu jednoho lidského věku, byla vedena poznáním narůstající bezohlednosti a agrese lidské společnosti k Zemi na níž žijeme.

Nutnost, od padesátých let bezmocně přihlížet devastaci celých úseků krajín jen pro lidskou chamtivost, vyvolávala u něj potřebu zachycovat mizející děje přirozené, rozpad starých odumřelých stromů, stejně jako obnovu dalších generací na jejich tlejících kmenech. Pravdivostí a čistou krásou záběrů, tvořených často ve velmi extrémních podmínkách, ukazovat nejen sílu přírodních dějů bez ohledu na lidské chování, ale provokovat a umožňovat zároveň divákovi zamýšlení nad kořistnickým chováním lidstva, přesvědčovat k nápravě.

Nesmírná a nevyčísitelná hodnota fotografických cyklů pana doktora Jandy je kromě vpravdě umělecké dokumentace - od krajinných celků až po detail - zejména v tom, že se jeho práce staly částí sbírkových fondů významných muzejních dokumentací našeho regionu.

Slezské muzeum v Opavě má ve sbírkách desítky jeho negativů, v Muzeu Beskyd ve Frýdku - Místku tvoří krásné krajinářské fotografie přirozenou součást trvalé expozice. Ostravské muzeum má ve svých fondech fotografie, zaměřené na těžbu uhlí v regionu, haľdy, hutě - průmyslovou Ostravu, zejména padesátých a šedesátých let. Podíváme-li se dnes na mnohé z těchto fotografií, zjistíme, jakými proměnami prošla krajina Ostravy jen v tomto století. Dnešní Ostrava se od té uprostřed století již velmi odlišuje.

Dvě stovky fotografií, většinou i s negativy, jsou i ve sbírkách muzea jeho rodného města, Frenštátu pod Radhoštěm.

Ani státní ochrana přírody nepřišla zkrátka. V dokumentaci Agentury ochrany přírody v Ostravě je poměrně rozsáhlá sbírka negativů pana doktora Jandy. Fotografie z maloplošných chráněných území severní Moravy, krajinářské záběry z Beskyd i Jeseníků. A to vše nejen s datací a popisy, ale doplněno o přesné zákresy fotostanovišť i se směry záběrů v mapových podkladech.

Část fotografií s negativy, zaměřenou na nivu řeky Odry má ve své dokumentaci i Správa chráněné krajinné oblasti Poodří.

Na fotografiích dokumentovaná krajina je tak nejen zachycenou měnící se krásou, ale trvalým důležitým podkladem a srovnávacím materiálem pro možnost sledování vývoje rozsáhlého území a nejen severomoravského regionu (patnáctitisícový archiv negativů černobílé fotografie).

Velkou láskou pana doktora Jandy byly a dodnes jsou řeky. Putoval za nimi téměř po celé Evropě, navštívil Kanadu, opakovaně Kolumbii. V letech 1977 - 1978 byl kolumbijskými úřady stanoven fotografem výpravy k přítokům řeky Orinoka. Právě zkušenosti ze světa a možnost hlubšího srovnávání jej utvrdila ve vztahu k řekám našim. Jejich dynamika v tvarech koryt, vodnatosti v průběhu ročních období i měnící se tvar a rytmus v závislosti na počasí, mu učarovaly natolik, že se dost dobře nedají spočítat dny, které strávil při jejich fotografování.

Morávka, Olše, Ostravice, Lubina i s Bystrou a Lomnou, ale především Odra. Ve všech podobách toků a životních projevech - za jarního tání s plnými koryty, při povodních i za letních a podzimních nízkých stavů vod, s obnaženými šterkovými lavicemi v mohutných meandrech řeky. Za deště i se sluníčkem v odrazu vln, při zimních námrazách i ledových tříštích po oblevách. Specifickou krásu mají detailní záběry na „ledové krápníky“, mrznoucí na kmenech i větvích stromů v břehových porostech po opadu vod zimních povodní, zbytky prastarých kmenů stromů v rozpadu mezi kvetoucími sněženkami nebo česneky, životem hýřící a s odleskem slunečních paprsků zářící jarní periodické tůně v lužních lesích Odry.

Stovky dní, strávené na březích Odry při hledání těch nejpůsobivějších záběrů, za svítání i při večerním soumraku, v době třeskatých mrazů i nebezpečných povodní, kdy pořízení dokumentu není jednoduchou záležitostí. Takové byly cesty za krásou řeky pana doktora Jandy.

Společnost přátel Poodří pořádá již tradičně každoročně v květnu přírodovědnou půzkumnou plavbu Odrou od Jeseníka nad Odrou až po Ostravu. Na tuto plavbu jsou zváni především odborníci různých přírodovědných oborů, aby mohli sledovat nejen současný stav řeky a přilehlých niv, ale viděli i její přirozený vývoj.

Pan doktor Janda měl krásných 88 let, když přijal naše pozvání a Odru s námi plul. Nadšeně fotografoval a při loučení v závěru plavby konstatoval: „Přestože jsem u Odry strávil při fotografování stovky dní, až dnes vím, že jsem ji dosud neznal. Kdo chce o sobě říci, že je znalcem této nádherné řeky, musí ji alespoň jednou plout, její krajínu vidět z vody.“

Měla jsem to štěstí, že jsem při dokumentaci krajiny severomoravského regionu mohla několikrát s panem doktorem Jandou pracovat... Základy fotografování mi sice poskytli tatínek s dědečkem, ale naučit se vidět v hledáčku fotoaparátu obrazy krajiny i detailů tak, aby zaujaly nejen svou dokumentační hodnotou, tuto schopnost jsem mohla získávat až v terénu vedle pana doktora.

Vidět, s jakou váhou fotografické techniky prochází územím, které chce zachycovat, jeho zaujatost pro kvalitu záběru, přesné a konkrétní osvětlení, mráčky na obloze i příslovečný fotografický „antivír“- jedním slovem preciznost, to byly vždy ty nejdůležitější hodnoty pro perfektní kvalitu snímků. Znamenaly, že nebylo možno v průběhu jednoho dne pořídit více než 5 - 6 fotografií. Žádná z nich však nemusela být považována pouze za fotografii vhodnou nanejvýše k založení, jako dokumentační záběr, bez možnosti publikace.

Až ruce zničené fotografickými chemikáliemi (vývojkami a ustalovači), zabránily panu doktorovi v další práci s černobilou fotografií. Ani používání barev a diapozitivů nezmenšilo hodnoty jeho umělecké a dokumentační činnosti.

Znovu se jen s jiným materiálem pustil do tvorby nových obrazových cyklů, pro umocnění dojmů, plně v souladu s obrovským hudebním citěním, je začal spojovat do celků i s hudebním doprovodem jako „di-afony“. Začala tak vznikat specifická umělecká díla, zaměřená na obraz krajiny řeky v průběhu celého roku, obrazově - hudební symfonie.

Jedna z nich, právě ta o Odře, byla zveřejněna při slavnostním vyhlášení Poodří chráněnou krajinnou oblastí.

Z publikační činnosti pana doktora Jandy je nutno zmínit alespoň Prales v Beskydech (1943), Naše pra-

lesy (1951 a 1953). Beskydy, připravené v roce 1953 již nevyšly.

Účastnil se tři členských výstav Svazu výtvarných umělců, autorskou výstavu uspořádal v Arboretu Nový Dvůr u Opavy v roce 1983. Podílel se na vzniku barevného filmu Naše pralesy (1955, idea, scénář, odborná spolupráce).

Encyklopédie Internationale des Photographes de 1839 À nos jours, Camera obscura (Suisse, 1984) uvedla mezi 1600 světovými fotografy ze 44 zemí obsáhlé slovníkové heslo věnované Rudolfovi Jandovi.

Všichni, kdo pana doktora Jandu známe, obdivujeme jeho životní vitalitu a schopnost pracovat i ve velmi pozeňnaném věku. Můžeme mu proto do dalšího období přát jen zdraví a životní svěžest, stejně jako potěšení z krás přírody a její síly přinejmenším do sta let.

Šárka Neuschlová

Venkovský mikroregion POODŘÍ

Základní kámen ke vzniku mikroregionu okresu Nový Jičín byl položen starosty obcí Bílova a Pustějova již v měsíci lednu 1999. V tomto období vznikla iniciativa obou obcí, která vyvrcholila dohodou a vytvořením volného sdružení sousedících obcí, a to Bartošovic, Bílo-

va, Hladkých Životic, Kujav a Pustějova. Sdružení obcí se v únoru společně zapojilo do Programu obnovy venkova a požádalo o dotaci na zpracování integrovaného projektu venkovského mikroregionu.

Obcím ve sdružení byla dotace přidělena, ale s odstupem doby došlo k posunu a k novým skutečnostem v problematice vzniku a činnosti venkovských mikroregionů. S ohledem na nové poznatky byly sdružením osloveny další obce v okolí řeky Odry. Ještě ale nějakou dobu trvalo, než další obce pochopily nutnost a potřebu řešit věci společně, než pochopily smysl a účel sdružení.

V tomto období se stávající členové sdružení aktivně zapojili do spolupráce a v neděli 13. června 1999 kulturní komise při Obecním úřadu v Pustějově uspořádala v areálu místní Sokolovny 1. ročník zábavného odpoledne „Hry bez venkovských hranic“ za účasti soutěžících družstev v čele se starostou, resp. zástupcem starosty obcí Bartošovic, Bílova, Hladkých Životec, Kujav a družstva Pustějova I a II (viz. foto). Účastnily se také děti v pěvecké soutěži „Pustějovský slaviček“ dle věkových kategorií.

Velkým potleskem a mohutným povzbuzováním byly provázeny soutěže vybraných smíšených dvojic každého obecního družstva, jejichž členové se stali pošťáky, kominíky, skláři, hospodskými a hasiči. Přestože motto znělo: „není důležité zvítězit, ale zúčastnit se“, boje v jednotlivých disciplínách byly nelibostné. Nakonec se prosadilo mládí a vítězem celého klání obcí se stalo družstvo Pustějova II.

Tato akce byla prvním společně pojatým setkáním, kdy zástupci sousedních obcí a občané samotní našli způsob, jak se odreagovat od všedních starostí a problémů, společně se bavit, veselit. Nebývalý zájem o tento netradiční způsob zábavy snad vytvoří z této akce tradici. Druhý ročník her se uskuteční v roce 2000 v Bartošovicích.

Nové informace způsobily, že 5. srpna 1999 na ustavující schůzi zájmového sdružení obcí Albrechticek, Bartošovic, Bílova, Hladkých Životec, Kujav, Kunína, Petřvaldu, Pustějova a Suchdolu nad Odrou byl založen REGION POODŘÍ za účelem ochrany zájmů členů a vytváření strategických rozvojových plánů, včetně jejich realizace. Předsedou sdružení byl zvolen Ing. Oldřich Usvald, starosta obce Pustějov a místopředsedou MVDr. Kateřina Křenková, starostka Bartošovic. Dne 23. srpna 1999 byl REGION POODŘÍ zapsán do Registru sdružení vedeného u Okresního úřadu Nový Jičín. Sídlem sdružení je Obecní úřad Pustějov, 742 43 Pustějov 54.

V tomto období byly již obce seznámeny s činností vzniklých mikroregionů a s potřebou vlastního sdružování za účelem podpory společných zájmů a cílů. Vzhledem k potřebě posílení stávajícího mikroregionu a zájmu dalších obcí o vstup do sdružení byly v září, na 3. zasedání shromáždění starostů REGIONU POODŘÍ, přijaty další obce zájmového území, a to obce Bernartice nad Odrou, Bravantice, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Mankovice, Sedlnice, Velké Albrechtice a Vražné.

Nyní sdružuje REGION POODŘÍ 17 obcí okresu Nový Jičín. Rozloha činí 326 km², což představuje 35,5 % okresu a ve sdružení je zapojeno prostřednictvím obcí 20 000 obyvatel okresu, tedy 12,4 %. Dva-

náct obcí regionu se nachází v chráněné krajinné oblasti Poodří.

Předmětem činnosti REGIONU POODŘÍ je zejména:

- rozvoj malého a středního podnikání
- podpora zemědělských aktivit
- vytváření nových pracovních míst
- podpora hospodářské infrastruktury
- zajištění dopravní obslužnosti
- sociální rozvoj obcí
- ochrana životního prostředí
- rozvoj přírodního dědictví
- rozvoj kulturních hodnot
- obnova historických budov a tradic
- rozvoj cestovního ruchu
- mezinárodní spolupráce
- propagace sdružení a jeho zájmového území
- výměna zkušeností

V průběhu administrativního vyřizování dotace na vypracování projektu regionu byl ze strany Ministerstva pro místní rozvoj vytvořen prostor pro zahájení nového programu, určeného k podpoře regionálního rozvoje. V tomto programu byly vyčleněny prostředky pro poskytování dotací na přípravu projektů venkovských mikroregionů, souvisejících s přípravou na program SAPARD, který patří k tzv. strukturálním fondům Evropské unie určených pro kandidátské země. Rovněž žádost REGIONU POODŘÍ byla do tohoto programu přefazena a sdružení získalo dotaci na vypracování projektu strategického rozvoje vesnického mikroregionu, na jehož financování se podílejí rovněž obce.

Zmíněný integrovaný projekt venkovského mikroregionu POODŘÍ je zpracováván ve spolupráci s regionální pobočkou konzultační společnosti DHV CR, s.r.o. Byly vytvořeny tři pracovní skupiny, ve kterých zástupci obcí společně s odborníky komentují a připomínkují návrhy a způsoby řešení konzultanta.

Dle oblastí byly vytvořeny tři pracovní skupiny:

- A - Ekonomický rozvoj a zemědělství
- B - Kvalita života, rozvoj venkova a cestovní ruch
- C - Infrastruktura a logistika

Vlastní postup činností při tvorbě integrovaného projektu mikroregionu bude realizován v krocích:

1. Situační analýza
2. SWOT analýza
3. Formulace rozvojové vize
4. Vlastní návrh strategie rozvoje

Z dosavadních zkušeností s integrovanými projekty venkovských mikroregionů je zřejmé, že skutečně pečlivě připravený mikroregionální projekt bude vždy poměrně obsažným materiálem s významným podílem věrohodných číselných údajů a nejrůznějších ukazatelů, pocházejících z úvodní analýzy a kvantifikace priorit a předpokládaných přínosů jednotlivých akcí.

*Ing. Oldřich Usvald
předseda sdružení REGION POODŘÍ*

Poodří a hosté ze zahraničí

Bylo krásné babí léto. Slunce svými paprsky hned ráno prozradilo, že bude hezký den. My jsme tak měli možnost představit naši chráněnou krajinnou oblast vzácným hostům - Mezinárodní komisi pro ochranu Odry před znečištěním.

Cestu za poznáním Poodří jsme zahájili u pramene Odry. Zlehka, se zvláštním pocitem, se naši hosté dotýkali praménků, které se třpytily v trávě. Byl to malý zázrak. Zrodila se malá vlnka, jedna z vln „dospělé“ Odry a oni byli při tom! Rádi by sledovali svou vlnku dál na její pouti, ale program byl náročný. Tolik jsme jim toho chtěli ukázat.

Mezinárodní komise pro ochranu Odry před znečištěním

Hodně se dá vidět z hradu ve Starém Jičíně, proto jedno z našich zastavení bylo právě tam. Slunce zářilo, zvony odbíjely poledne a my jsme si prohlíželi Poodří z hradní perspektivy. „A kde je Odra? Chtěli bychom vidět její meandry.“

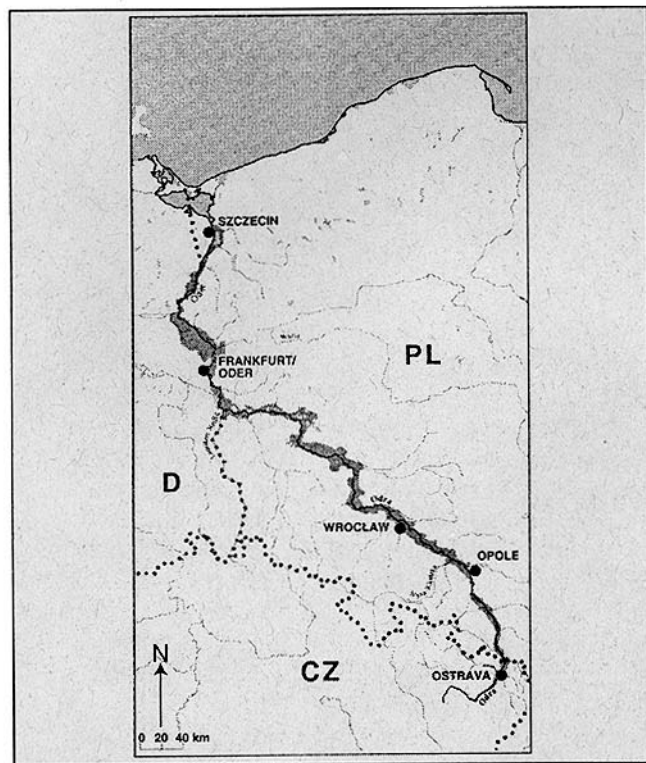
Jeli jsme do Bernartic. Po krátké zastávce ve mlýně jsme opět u Odry. Naše vlnka se změnila v dívku Odru. „To je Odra?“ „Ano, je. Ta něžná malá říčka je Odra.“ Rozbíhají se odborné rozhovory. Procházíme krajinou a diskutujeme. Jen na chvíli, v době oběda na zámku v Bartošovicích, se mění téma. Uznání tentokrát patří výborným rybám na studenecký způsob, specialitě rybářství Denas.

Nad Luční dvůr připlouvá mrak. Bude pršet. Spěcháme, abychom stihli naučnou stezku PR Kotvice. Vítají nás komáři. Po prvním vzájemném poplácání je přestáváme vnímat. Mrak se rozplynul, vysvitlo opět slunce. Ozařuje pooderské rybníky a začíná koncert. Ptačí symfonie. Přestáváme vnímat čas, splýváme s krajinou a povídáme si a povídáme. Kdo je zticha, jsou tlumočníci, není jich třeba, po odborné stránce si vzájemně dobře rozumíme. Nevnímáme ani stmívání a první hvězdy na obloze. Je ale čas jít na večeři a končit. V mysli mi zní poděkování a slova na rozloučenou prof. dr. Moskovy: „Jsem šťasten, viděl jsem „Českou Odru“. Je krásná, chraňte ji.“ „Budeme“, odpovídám a nějak mi jhne hlas.

Vladislava Hamplová

(členka české delegace Mezinárodní komise pro ochranu Odry před znečištěním) - text i foto

Projekt WWF Deutschland: Atlas povodňových oblastí Odry

Na první návštěvu krátce potom navazovala druhá. Tentokrát byli hosty odborníci ze Světové organizace ochrany přírody - WWF Auen Institut Deutschland a WWF Wrocław.

Naše Správa CHKO Poodří se totiž stala pracovním partnerem a odborným garantem za Českou republiku pro zpracování mezinárodního Atlasu povodňových oblastí řeky Odry. Cílem tohoto díla je ukázat cenná záplavová území Odry, divoké říční úseky, rozsáhlé mokřady a lužní lesy s jejich, jinde již ojedinělou, flórou a faunou (vymezení zájmového území - viz. mapa).

Dva plánované záměry (rozšíření Odry pro větší lodě a technicky pojatá proti-povodňová opatření) hrozí zničit tuto přírodě blízkou krajinu. Vedle toho budou popsány i potenciální retenční prostory, takže atlas pomůže ochráncům přírody i úřadům k lepšímu posuzování nutnosti a důsledků plánovaných zásahů.

Jde o projekt velice náročný, a proto je zpracování věnována mimořádná pozornost, a to nejen ze strany zpracovatelů, ale také ze strany zadavatelů. Proto se také uskutečnila návštěva odborníků i u nás v Poodří. Poodřím je tentokrát myšlena niva řeky Odry až po státní hranici s Polskou republikou. Odborníci se detailně seznámili s nejcennějšími lokalitami a porovnali jejich stávající hodnocení s podklady pro Atlas.

Ústí Odry - Štětínský záliv

Tentokrát se začínalo v hraničním prostoru a postupovalo proti proudu. Lokalit bylo mnoho, otázek taktéž a čas byl neúprosný. Když jsme došli do Bernartice k Lesnímu mlýnu, začalo se stmívat. Pan mlynář Jakubka nás vítal otázkou, kamže jsme se to vydali tak na noc. „Jdeme do Bařin s hosty.“ „Vždyť tam nic nevidíte,“ přidala se paní mlynářka. V tu chvíli jsem si vzpomněla na Jiráskovu Lucernu a zaprosila: „Podle starého bernartického zvyku, když přijde CHKO Poodří za šera do Bařin, musí mu mlynář posvítit na cestu lucernou.“ „To abys šel tu lampu připravit,“ řekla na to s úsměvem mlynářka. „Ale bude to chvíli trvat, lampa je zaprášená.“ Zasmáli jsme se, rozloučili a vydali se na cestu. Na lukách to ještě šlo, ale když jsme vstoupili do lesa, byl den ten tam. Zpočátku nám pomáhaly v odborné inventarizaci obrysy listů na stromech, pak jejich borka.

Když jsme doklopýtali na místo, byla úplná tma a krajinu ozařoval pouze měsíc se svým doprovodem hvězd. Situace jako stavěná pro romantické povídky ve dvou. Nás bylo šest a šeptali jsme si odborné latinské názvy. Svým způsobem to ostatně bylo také vyznání lásky - lásky k přírodě.

Vladislava Hamplová (garant projektu „Atlas Odry“ za Českou republiku)

Poodří a poezie aneb Poodří již má svou básničku

V předjaří roku 1998 jsem poprvé slyšela poezii Lydie Romanské. Okouzila mě a když pak vyprávěla, že se narodila v Polance nad Odrou, přála jsem si, aby se stala básničkou Poodří.

Svěřila jsem se jí se svým přáním a když souhlasila, povídaly jsme si často o řece Odře a její krajině. Pomalu tak vznikaly verše básnické sbírky „Odrou křestná“. Verše, věnované řece Odře, verše, v nichž se snoubí filosofie s reálnou krásou Poodří. Sbírkou výtvarně doplňuje dílo Liby Obrdlíkové, výtvarnice, jejíž umění se nejednou prezentovalo na světových vernisážích.

Útlá básnická sbírka *ODROU KŘESTNÁ* je součástí projektu *EKO GALERIE*, který bude mít svou premiéru dne 5. ledna 2000 ve výstavních prostorách *MAGNY* Ostrava.

Poezii, hudbou, výtvarnými díly by naše Správa chráněné krajinné oblasti Poodří ráda nejen prezentovala krásu a přírodní hodnoty, ale (doutáme) také naznačila vztah člověka k přírodě v dalším tisíciletí.

Vladislava Hamplová, autorka projektu *Ekogalerie*

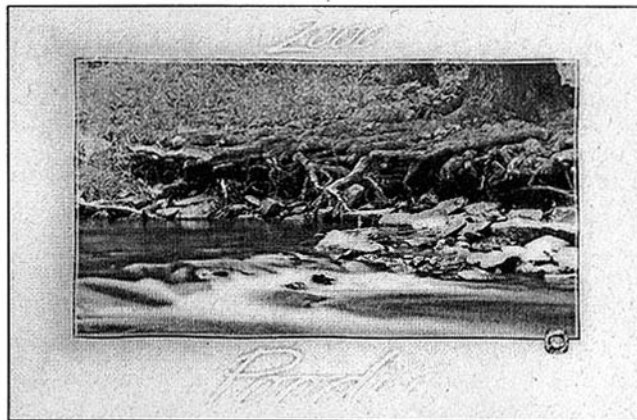
Nově vyhlášené chráněné území

Na hranici katastrů Mankovic a Jeseníka nad Odrou se od 1. listopadu 1999 nalézá nové chráněné území - přírodní památka Meandry Staré Odry. Jde o staré meandrující a dnes z velké části zazemněné koryto Odry s množstvím periodických tůň i jednotlivých trvalých tůň, s druhově pestrou skladbou dřevin v břehových porostech odpovídající místním stanovištním podmínkám a přiléhající louky v inundaci Odry. Území je dokladem postupné sukcese vývoje části koryta Odry uměle odříznutého od toku. Břehové porosty jsou druhově velmi pestré a nenacházejí se žádné nepůvodní druhy dřevin a zároveň jsou věkově rozrůzněné.

Správa CHKO Poodří

Kalendář Poodří 2000

Myšlenka vydat kalendář Poodří se zrodila na *DNECH POODŘÍ* v květnu t.r. Přidali se k ní starostové obcí Albrechtický, Bartošovice na Moravě, Bernartice nad Odrou, Jeseníku nad Odrou, Jistebniku, Kunína, Oder, Petřvaldu, Pustějova, Staré Vsi nad Ondřejnicí, Suchdolu nad Odrou a Šenova u Nového Jičína. Každé z obcí je věnován jeden měsíc v roce, který představuje její přírodní krásu.

Přípravné práce se neobešly bez problémů a komplikací, ale nakonec se vše zvládlo. Vzniklo dílo, které je nejen důkazem, že Poodří je krajina krásná ve všech ročních obdobích, ale je také důkazem partnerské spolupráce obcí s Chráněnou krajinnou oblastí Poodří. Že to není jen náš subjektivní pocit, o tom svědčí uznání a zájem veřejnosti i organizací. Zvláště milé bylo pro nás uznání, které nám vyjádřil náměstek ministra životního prostředí ing. Josef Běle, CSc a požadavek, abychom poskytli kalendář Poodří přímo pro reprezentační účely ministra životního prostředí RNDr. Miloše Kužvarta.

Děkuji Vám, starostové z Poodří,
a přeji Vám i všem obyvatelům Poodří krásný a šťastný rok 2000.

Vaše Vladislava Hamplová

Konference ministrů

Završením mezinárodní spolupráce naší chráněné krajinné oblasti Poodří byla aktivní účast na mezinárodní konferenci ministrů životního prostředí České republiky, Polské republiky a Německa, která se konala začátkem prosince ve Wroclawi.

Pracovní část byla věnována zhodnocení dosažených výsledků jednotlivých pracovních komisí - naše CHKO Poodří je členem pracovní skupiny EKOLOGIE - a pak plánu činnosti na další období.

Slavnostní část pak navazovala na úmluvu ministrů z roku 1996 o ochraně Odry před znečištěním, která byla rozšířena o vzájemnou spolupráci a pomoc v době povodní.

Ačkoliv průběh konference byl velmi pracovní a čas k osobním rozhovorům byl velmi omezený, přece jen jsme ho našli, abychom pohovořili o Poodří. Kraji-

na kolem Odry se pevně zapsala do srdcí všech, kteří ji měli možnost navštívit.

Odra v číslech

Pramení v nadm. výšce 632 m.n.m.

Číslo hydrologického povodí: 2-01-01-001

Celková plocha povodí činí 118 600 km², na území České republiky je to 10 288 km² (asi 9% z celkového povodí), 4,1 % z celkové rozlohy státu.

Její celková délka je 861 km, u nás 131 km.

V ústí do Baltského moře má průměrný roční průtok 610 m³/s. Na naší státní hranici je to 55,8 m³/s.

Podle vodnosti zaujímá 27. místo v Evropě.

Ročně proteče Odrou na státní hranici asi 1761 milionů m³ vody.

Nejvyšším bodem v povodí je Praděd (1491 m.n.m.) a nejnižším je soutok s Olší (195 m.n.m.).

Řeka Odra ve vojenském výcvikovém prostoru Libavá

Řeka Odra je jedním z mála evropských veletoků, jehož pramenná oblast je zahalena tajemstvím. Od 2. světové války, kdy se po odsunu německého obyvatelstva území kolem horního toku řeky Odry stalo součástí vojenského výcvikového prostoru Libavá, se toto území stalo neznámým a opředené tajemstvím. Přispěl k tomu i fakt, že po 2. svět. válce byly bývalé Sudety dosídleny lidmi z jiných koutů republiky, kteří horní Poodří neznali a ani nově neměli možnost jej poznat. K malému poznání krajiny horního toku řeky Odry přispívají i fakty, že území vojenského výcvikového prostoru byla za přítomnosti sovětských vojsk přísně střežena, že armáda neměla zájem o jakékoliv vlastivědná bádání a že celé území kolem horního toku řeky Odry leží na území okresu Olomouc.

A tak se stalo, že jak horní tok tak i samotný pramen řeky Odry byly po dlouhá desetiletí pro běžné smrtelníky naprosto nepřístupné. Přitom je řeka Odra národní polskou řekou a m.j. i hraniční řekou mezi Polskem a Německem.

Řeka Odra je zajímavá i malou nadmořskou výškou svého pramene (632,9 m n.m.) v Nížkém Jeseníku pod Fidlovým kopcem u Kozlova (680,1 m n.m.). Přitom přítoky řeky Odry pramení i ve dvojnásobných nadmořských výškách - v Hrubém Jeseníku (např. Moravice nebo Bílá či Střední Opava), v Beskydách (např. Ostravice), z polské strany pak např. Orlických horách a v Krkonoších. Malý výškový rozdíl mezi pramenem a ústím do Baltického moře a značná délka řeky Odry se odráží v malém podélném sklonu koryta. Snad i proto nebyl horní tok řeky Odry doposud "spoután" žádnou přehradní nádrží s elektrárnou. Řeka Odra je rovněž charakteristická velkou rozkolísaností jejich průtoků. To jednak souvisí s geologickou stavbou a s hospodářským využíváním krajiny horního Poodří.

Tolik k úvodu. V dalším textu se zaměřím na popis toku řeky Odry ve VVP Libavá. Terénní průzkum, který prováděli členové ZO ČSOP Odry, Historicko-

vlastivědného spolku v Odrách a Společnosti přátel Poodří z Ostravy v letech 1996 - 1999, nám umožnil Újezdni úřad Vojenského újezdu (vojenského výcvikového prostoru) Libavá v Městě Libavé vydáním povolení ke vstupu a k pořízení fotodokumentace. Průzkum jsme prováděli v předjaří, kdy již roztál sníh ale kdy se vegetace teprve nesměle "probouzela k životu". V době plné vegetace jsou pobřežní porosty neprostupné a znemožňují pořízení fotodokumentace toku řeky Odry.

Naše putování zahájíme v osadě Kozlov (něm. Kozlau), která patří pod vojenskou správu Újezdniho úřadu v Městě Libavé. Po roce 1990, kdy byl pramen řeky Odry zpřístupněn veřejnosti, KČT k němu vyznačil červenou turistickou značku z Lipníku nad Bečvou. Poněvadž má Fidlův kopec vrchol plochý a nevýrazný, doporučuji vám držet se této turistické značky, abyste nezapobloudili. Červená turistická značka vás zavede od vojenských objektů na horním konci Kozlova po asfaltové komunikaci podél okraje lesa k závoři se strážní budkou a s upozorněním, že v době vojenských cvičení může být přístup k prameni uzavřen. Od závory vás turistická značka povede dále po asfaltové lesní cestě a pěšině až k dřevěnému altánku, v němž se nachází pramen řeky Odry.

Kdo zde bude hledat pramen, tryskající ze země, bude asi zklamán. Altánek byl zřízen v místě dřívější studánky. Uvnitř altánku se nachází kamenná studánka (voda v ní není pitná!) s přepadem, z něž však po většinu roku neukápne ani kapka. To zřejmě souvisí se stavem lesů. I když je VVP Libavá z velké části zalesněn, původní bukové lesy člověk vystřídal výnosnějšími smrkovými monokulturami, které mají nižší schopnost jímat dešťové srážky a daleko snadněji podléhají škůdcům. Zejména sucho a následné kůrovcové kalamity smrkovým porostům neprospívají. To beze zbytku platí i pro les v okolí pramene řeky Odry, kde před několika léty došlo k vykácení části smrkového porostu.

Odra v pramenné oblasti (foto: L. Sovíková)

Na konci zimy, kdy taje sníh, teče voda i zvýše položených míst nad pramenem, a v létě se v mělkém korytku objevuje malá stružka vody až několik metrů pod altánkem. Přesto je pramen řeky Odry překrásným místem, které vám vřele doporučuji navštívit a které by si do budoucna zasloužilo vyhlášení za přírodní památku. O atraktivitě pramene Odry jste se ještě nedávno mohli sami přesvědčit ze zápisů v tzv. "vrcholové knize", umístěné v altánku. V této knize jste se mohli dočíst, že pramen řeky Odry navštěvují lidé z celé naší republiky, ale i z Německa, Polska a z dalších zemí.

Teď se již vydejme po toku řeky Odry vojenským výcvikovým prostorem. Těsně u pramene má Odra charakter malého potůčku s šířkou a hloubkou korytka cca 0,5 m. Pro měření průtoků byly pod altánkem s pramenem v minulosti zřízeny vodoměrné přepady - dnes již nefunkční. Od pramene teče Odra na sever smrkovým lesem v řečišti vroubeném bohatými porosty mechů, tvořené především ploníky a rašelínky. Asi 300 metrů od pramene se na dně Odry vyskytují čistě bílé kamínky křemene. Z takového křemene se ještě na počátku 20. století vyrábělo v dnes již zaniklé sklárně u Boškova velmi kvalitní foukané a malované sklo.

Jak jsem již uvedl, terén okolo pramene řeky Odry je plochý a ani samotná Odra nevytváří výrazné údolí. Proto se může lehce stát, že tok Odry ztratíte, pokud se jej nebudete držet. Od pramene po první propustek Odra protéká přirozeným korytem, které je po 300 m toku mělké, široké asi 1 metr a prorůstající mechory a travinami. Za prvním propustkem s lesním cestou (cca 800 m od pramene) se charakter toku Odry drasticky mění.

Odra vtéká do širokého mokřadu, který je v centrální části porostlý řídkým porostem olší, vtékají se do něj první přítoky a většinu plochy tvoří silně podmáčené porosty travin s rašelínky a malými jezírky. Snad ještě před desíti léty si řeka Odra tekla v původním korytě, jež si klidně meandrovalo v tomto mokřadu. Žel pak přišel člověk - lesní hospodář a zřejmě z tě-

žebních důvodů upravil řece Odře její koryto "k obrazu svému". Nejprve vykácel manipulační pás, aby se k Odře vůbec technikou dostal. Pak původní meandry (oproti meandrům v CHKO Poodří se zde jednalo o "mini" meandry o poloměrech řádově v metrech) pomocí bagru nahradil přímým korytem prohloubeným oproti původnímu korytu mín. o 1 metr. Původní meandry byste našli jako odstavená ramena podél "zmeliorovaného" toku řeky Odry. Nemohu se vyhnout otázkám, komu a jak má tato úprava pomoci a proč bylo vůbec třeba do původního toku v těchto místech zasahovat? Pokud si uvědomíte rozsah meliorací na zemědělské půdě, provedených v nedávné době, a pokud stojíte u takto "upravené" Odry, nemůžete se divit povodním v roce 1997.

Tento mokřad je významným biotopem obojživelníků, protože i nám se zde podařilo v předjaří objevit čolky. Koryto řeky Odry bylo zmeliorováno (šířka i hloubka koryta zde činí cca 150 cm) v délce necelých dvou kilometrů až po další most, kde v minulosti stála první stavba využívající vodní síly Odry. Poněvadž Odra neměla ani v minulosti dostatek vody na celoroční pohon pily, bylo nutno vodu akumulovat v průtočné nádrži, odvádějící vodu náhonem na vodní kolo. Pozůstatky po této nádrži můžete nalézt nad silničním mostem v podobě protržené hráze. Bývalý náhon odváděl vodu na pilu, jejíž základy, rozpadající se vodní kolo i s litinovými převody můžete nalézt pod silničním mostem po pravé straně.

Jestliže doposud měla řeka charakter lesního potoku a protékala plochou krajinou, v místě této první pily začíná mít charakter horské bystřiny s šířkou koryta okolo dvou metrů a protéká nevýrazným mělkým údolím. Rovněž se mění materiál dna. Od pramene bylo koryto hlinito-kamenité až jílovité, nyní po dvou kilometrech toku se materiál dna a břehů mění na štěrkovité až kamenité. Zároveň se mění doprovodný břehový porost. Pokud nedaleko pramene Odry protéká lesem bez znatelného břehového porostu, dále v údolní nivě Odru doprovází břehový porost z vlhkomilných dřevin složený z olše lepkavé, z vrb, javorů a jasanu ztepilého.

Odra začíná slílit dalšími přítoky a v předjaří ji už není možno přejít suchou nohou. Asi 4 km od pramene se do Odry vlévá první významnější přítok z pravé strany, který sbírá v lese zvaném "Smolno", opředěném pověstmi o pohřbívání sebevrahů, a který protéká i jediným chráněným územím ve VVP Libavá - přírodní památkou "Smolenské louky". Za tímto přítokem začíná na levém břehu bývalý mlýnský náhon s dalším rybníčkem a s vodním "Schindlovým" mlýnem (Schindel Mühle) pod hrází. Zůstala tu po něm pouze rozpadající se dřevěná osa vodního kola a ruiny kamenných zdí. Rybníček slouží zjara obojživelníkům k rozmnožování. Poněvadž řeka Odra v těchto místech v minulosti tvořila katastrální hranici mezi dnes již zaniklými vesnicemi Varhošť (Haslicht) a Novou Vsí nad Odrou (Neueigen), můžete i dnes na břehu řeky Odry nalézt kamenné hranečnický.

Pod „Schindlovým“ mlýnem se po cca 200 metrech na stejném (levém) břehu pod cestou nachází ruiny dalšího vodního díla. Protože všechna novější stavení na území VVP Libavá byla postavena z kamenného zdiva, i po čtyřiceti letech jsou půdorysy staveb v terénu dobře patrné a na některých z nich ještě můžete vidět i fragmenty omítek. Za údiv stojí i umění našich předků maximálně využívat místní zdroje surovin. Z dnešního pohledu se navíc jedná o "ekologicky" šetrné materiály, které po dožití staveb nezatíží životní prostředí a stanou se součástí přírody. Kéž by se to dalo říci i o našich současných stavbách.

Dalšími levostrannými přítoky řeka Odra sílí, má šterkové dno a šířku koryta 2-3 metry. Na pravém břehu Odry je patrný další zaniklý náhon, vedoucí v minulosti vodu k "Novověsskému" mlýnu (Neueigner Mühle). Náhon byl veden úpatím lesního svahu a v některých místech se museli jeho stavitelé probíjet skálou. Tento vodní mlýn, z nějž se dodnes zachovaly kamenné zdi s otvory, po dveřích a oknech, dřevěná osa vodního kola i některé součásti litinových převodů, stojí na katastru zaniklé obce Nové Vsi nad Odrou. U tohoto mlýna rostou zplanělé jabloně, šeřiky, narcisy a další užitkové a okrasné rostliny z bývalých zahrádek. Stojí zde rovněž části kamenných zdí bývalé kapličky. Odra zde po pěti kilometrech toku má charakter podhorské říčky s rychlým tokem. Doprovází ji porosty vrb a olší. V předjaří se v podrostu na březích objevují světle zelené puky kýchavice bílé, keřiky lýkoců jedovatých s omamně vonícími růžovými květy a žlutě kvetoucí prvosenky vyšší.

Zalesněné údolí řeky Odry ve VVP Libavá je rájem vysoké (jelení) a černé (kančí) zvěře. Zejména s jelení zvěří není problém se setkat, pokud se chováte jen trochu tiše. O přítomnosti zvěře vás přesvědčí nespočetné stopy zanechané v blátivých cestách nebo kalištích s "omalovánkami" (nánosy bláta na stromech po otírání se divočácích). Oproti civilnímu prostoru se zde však téměř nepotkáte se srnčí zvěří a se zajíci. To je zřejmě dáno absencí polních kultur.

Za "Novověsským" mlýnem Odra protéká sevřeným lesním údolím, kde můžete vidět fragmenty bukových lesů. Romantická zákoutí dotváří letité buky s nárůsty chorošů. Po asi 7 kilometrech toku prochází údolím řeky Odry silnice, procházející od tzv. "Zeleného" kříže u Kozlova přes Velkou Střelnou do Města Libavé. Silnice prochází údolím pravostranného přítoku řeky Odry, který má pramennou oblast v okolí zaniklé vesnice "Nové Vsi nad Odrou", kde rostou upolínky evropské a je zde jedna z lokalit křídlatky sachalinské.

Za silničním mostem se nachází rozvaliny dalšího zaniklého vodního díla - "Strecken Mühle" (Drexlerovy pily) a po dalších cca 800 m na levém břehu "Velkostřelenského" mlýna (Waltersdorfer Mühle). U tohoto druhého mlýna je pod silnicí zřetelný dnes již vyschlý náhon, rozpadající se dřevěná hřidel vodního kola a pod mlýnem u Odry kamenné pilíře zaniklé stodoly a vodní tůňky zjara plné žabích vajíček. Za "Velkostřelenským" mlýnem silnice odbočuje z údolí řeky Odry k Velké Střelné (Waltersdorf) a k Městu Libavé (Liebau) údolím Velko-

střelenského potoka, který je dalším významným levostranným přítokem.

Na tomto místě je vhodné zmínit současnou podobu vysídlených vesnic s německy mluvícím obyvatelstvem na území VVP. Stavební památky na obydlí v zaniklých obcích jsou velmi podobné torzům mlýnů v údolí řeky Odry. Kamenné ruiny obvodových zdí, nezakryté kamenné studny (velmi nebezpečné v létě, kdy nejsou vidět), zplanělé ovocné stromy, okrasné keře a rostliny, vyvrácené kamenné náhrobky na opuštěných hřbitovech (s většinou hrobů vykradených novodobými dobrodruhy) dávají tušit dřívější život zaniklých obcí. Po roce 1989, kdy mají možnost bývalí obyvatelé na povolení újezdního úřadu své rodné obce navštívit, připomínají místa zaniklých obcí památníčky s česko-německými texty, instalované těmito obyvateli.

Vrátíme se zpět k řece Odře, mající ve vzdálenosti 8 km od pramene ráz bystřiny s břehy vysokými do 1 m a s kamenným dnem. Odra se v těchto místech zjara nedá přejít suchou nohou a k přechodu z jednoho na druhý břeh je nutno využívat padlé stromy nebo mosty, pokud nechcete brodit. Za přítokem Velkostřelenského potoka se Odra před mostem ze železobetonových rámových propustů rozšiřuje do tůně široké přes deset metrů. V místě mostu je v historických mapách uváděn mlýn, ale naši výprave se jej nepodařilo nalézt. Za mostem se v levém nevýrazném údolí rozkládala vesnice Olejovice (Ohlstadt).

Jestliže po Olejovicích řeka Odra tekla téměř severním směrem, u Olejovic zatáčí do směru severovýchodního a protéká již zcela zřetelným údolím. Neupravovaný přirozený tok se na několika místech, kde spadlé stromy a naplavené dřevo tvoří hráze, rozlévá na okolní pozemky. Až dosud lesem porostlé údolí neumožňovalo žádné výhledy, od Olejovic se krajina mění a dodnes dochované i když neudržované nivní louky umožňují rozhled do krajiny. Řeka Odra zpomaluje svůj tok a začíná meandrovat. Břeh je doprovázen letitými vrbami. Do oka vám padne nad údolím se zvedající bezlesý kopec zvaný "Záboří" (Bleiss Berg). Z něj je nádherný výhled na meandrující řeku Odru a do celého údolí. Toto místo patří bezesporu k pohledově nejzajímavějším.

V údolní nivě se objevují lesní (především smrkové) remízky, které jsou na bývalých loukách pro VVP Libavá typické. Hojný výskyt lesní zvěře opět dokládají myslivecké kazatelny na okrajích lesa. Za "Zábořím" se údolí zužuje, Odra nabírá na rychlosti, aby se opět zklidnila v širokém údolí na soutoku s Libavským a Plazským potokem. Libavský a Plazský potok jsou první vodnatější přítoky řeky Odry, které měly dostatek vody pro pohon vodních mlýnů a pil. Po vodohospodářské "úpravě" koryta Libavského potoka vybagrováním a napřímením má soutok obou potoků s řekou Odrou tvar kříže. Oba potoky jsou v předjaří neprůchozí bez brodění.

Široké údolí pod soutokem obou potoků je místem, kde před několika léty Agentura ochrany přírody a krajiny v Olomouci nově vysadila 6 bobrů evropských. Po jejich pobytu jsme prozatím v terénu nezjistili žádné stopy. Pod soutokem je přes řeku Odru vybudován nový

železobetonový most s cestou, spojující Město Libavou a Potštát. V údolí Libavského potoka na této cestě stávala vesnice Údolná (Keprtovice, něm. Geppertsau), na pravém břehu řeky Odry v bočním údolí potoka Mastníku (něm. Schiller Bach) ležela dnes již zaniklá vesnice Mastník (Zigartice, něm. Siegertsau). Na dolním toku Plazského potoka jsou zřejmé pozůstatky jednoho ze tří mlýnů - "Bleis Mühle", a ve svahu nad jeho levým břehem opuštěný lom a štola po těžbě pokrývačské jílové břidlice.

V místě mostu přes řeku Odru v minulosti začínal pravostranný náhon k vodnímu mlýnu. Náhon je již téměř neznatelný, ale kamenné pilíře a zdi zřetelně prozrazují polohu zaniklého mlýna. Řeka Odra se klikatí a údolím pod Oderským vrchem (582,5 m n. m.) po levé straně protéká údolními loukami k zaniklé obci Vojnovice (Kriegsdorf). Travnatá údolní niva řeky Odry, ponechaná svému osudu, zarůstá agresivními druhy trav - např. chřastící rákosovitou. V předjaří zde můžete v početných túňkách a loužích objevit vzácné čolky i žáby, kteří je vyhledávají k rozmnožování.

Svahy údolí řeky Odry pokrývají smrkové lesy. V remízích, roztroušených v údolí řeky Odry, se objevují břízy bílé. Listnaté okraje lesů poskytují útočiště ohroženým bílé kvetoucí zápalici žlutouchovité a keříkům lýkovců jedovatých. Podél Odry z porostů trávy v předjaří vyčnívají suché stvoly kýchavice bílé s plodenstvím. Před Vojnovicemi jsou na pravostranném přítoku pod cestou nepatrné pozůstatky dalšího vodního díla - "Rudoltovického" mlýna (Rudelzauer Mühle). Za ním se u cesty mezi listnatými stromy nacházela kaplička, z níž se dochovaly rozpadající se obvodové zdi.

V místě zaniklé vesnice Vojnovice je přes řeku Odru zřízen most. Po něm prochází cesta od zaniklé obce Stará Voda (Altwasser) s nově opravovaným poutním kostelem, který jakoby zázrakem přežil odsun původního obyvatelstva i dosavadní existenci vojenského prostoru. To se již nedá říci o klášteru a o kapliče s tzv. "Královskou" studánkou v údolí pod kostelem. Klášter i kaplička nad pramenem se již rozpadly, ale samotný pramen pitné a údajně i zázračné vody vyvěrá dodnes. Podobně, jak je tomu i jinde, ze stavení Vojnovic zůstala jen torza kamenných obvodových stěn a celou ves "pohltila" zeleň. I zde jsou četné vodní túňky, které jsou ponechány svému vývoji.

Kolem Vojnovic již řeka Odra svým tokem, charakterem kamenného dna i břehovými porosty připomíná Odru, jak ji známe např. nad Klokočůvkem. Jen není ještě tak vodnatá a její koryto není člověkem upravované. Na některých místech má řeka Odra koryto vyerodované až na skalní podloží, což se projevuje skalními prahy a nárazovými skalnatými břehy.

Za Vojnovicemi Odra protéká lesnatým údolím k dalšímu ocelovému mostu s cestou mezi vesnicí Podlesí a zaniklou vsí Rudoltovice (Rudelzau). U tohoto mostu je zajímavý nájezd cesty na pravém břehu, který je vyskládaný z kamenné dlažby a který doposud odolal všem povodním. Před tímto mostem jsou na levém břehu patrné zbytky "Richters Mühle" (Richterova mlýna). Na pra-

vém břehu za mostem můžete objevit suchý náhon, kamenné zdi a rozpadající se dřevěnou hřidel "Nového mlýna" (Neu Mühle). Podle paměti odsunutých německých starousedlíků se mělo v těchto místech nacházet rýžoviště zlata.

Od Podlesí za mostem přitéká z levé strany potok a hned za potokem na kraji lesa leží kámen s mizejícími bílými nápisy v azbuce - neklamné to svědectví o pobytu sovětských vojsk na území VVP Libavá. Dále se vydáme novou lesní cestou, která je vedena po levém břehu řeky Odry až ke Starým Oldřůvkám. Ještě než cesta vstoupí do lesa, prochází neudržovanými loukami kolem meandru řeky Odry s břehovou nátrží, kde se Odra při povodních v roce 1997 snažila vyhloubit nové koryto. V těchto místech je řeka Odra bystřinou se značnou silou při vyšších průtocích vody a erozivní účinky jsou již na březích znatelné.

Na okraji lesa vystupuje z levého svahu skalní výchoz bizarního tvaru. S troškou fantazie připomíná svou částí nad cestou některé čedičové útvary s kamennými varhanami. Za tímto skalním útvarem řeka Odra vstupuje do sevřeného lesního údolí s kamenným dnem. Břehový lem tvoří letité olše lepkavé. V místě, kde se cesta přimyká k řece Odře a spolu se stáčí na východ, je údolí řeky Odry nejsevřenější a v levém svahu nad Odrou se nachází další geomorfologické zajímavost - bezesporu největší kamenné moře v celém horním Poodří. To vzniklo mrazovým zvětráváním vrcholových skalek, tvořených opět základními horninami Nízkého Jeseníku - drobami a slepenci. Obrovské suťoviště, jehož čelo dosahovalo až k Odře, je spoře porostlé mechorosty a lišejníky a okrajové smrky zde rozprostírají své spodní větve do širokého okolí.

Nedávno zřízená lesní cesta je opět dokladem necitlivého zásahu člověka do jinak velmi málo narušené přírody v údolí řeky Odry ve VVP Libavá. Původně po levém břehu řeky Odry a na úpatí suťového kužele kamenného moře procházelo málo znatelná pěšinka, která se vinula mezi letitými olšemi a po kamenném břehu. Dno řeky Odry zde bylo tvořeno obrovskými plochými kameny, vytvářejícími malé peřeje. Po vybudování lesní cesty zanikla pěšina, byly vykáčeny všechny olše, rozhrnutím materiálu cesty zmizel kamenný břeh a utrpělo i kamenné moře, z jehož úpatí byl bagrován materiál na zřízení této cesty. Kdo pamatoval toto území před zřízením této cesty, jistě mi dá za pravdu, že toto místo bylo nejkrásnějším zákoutím na horním toku řeky Odry.

Za tímto ohbím řeka Odra zvolňuje svůj tok, rozšiřuje se a právě v tomto místě je dodnes patrný bývalý jez, který sloužil k odběru vody pro mlýnský náhon a „Staroldřůvecký mlýn“. Je zajímavé, jak pečlivě naši předkové vybírali místa pro umístění svých staveb. Nejdříve sledovali přírodu - v našem případě řeku Odru, a až na základě dlouholetých zkušeností uvážlivě vybrali místo pro stavbu jezu, náhonu nebo mlýnů. Žel, tento pozorovací talent, trpělivost, respekt z přírody i určitou pokoru jsme beznadějně ztratili a tak za pomoci těžké techniky, spousty energie a peněz napřimujeme vodní toky, stávirme v záplavových územích a jinak se snažíme „poručit

větru - dešti". Pak přijde jedna povodeň a ukáže se, kdo měl pravdu.

Za místem bývalého jezu je na levém břehu zřetelný suchý náhon a řeka Odra nabírá na dravosti a opět se stáčí na severovýchod. Mineme další most přes řeku Odru - tentokrát ocelový vojenský a hned za ním se na levém břehu objevují kamenné ruiny „Staroldřůveckého mlýna“. Od mostu a zaniklého mlýna vede lesem cesta do obce Staré Oldřůvky (Altendorf), patřící do okresu Opava a pod Budišov n. B.

Pokud doposud řeka Odra směřovala od pramene na sever a od zaniklé vsi Olejovice na severovýchod, u Starých Oldřůvek prudce uhýbá téměř v pravém úhlu na jihovýchod. Při pohledu na mapu je to nejpatrnější. Řeka Odra svým tokem sleduje tektonické poruchy. To se odráží i v geologické stavbě údolí řeky Odry v tomto místě. Nad ohbím řeky Odry se u Starých Oldřůvek vypíná obrovský odval odpadní jílovité břidlice, vytěžené z jedné z největších zaniklých štol v levém svahu nad Odrou. Čelo odvalu je u řeky Odry zpevněno suchou zídou z odpadní břidlice o výšce cca 4 metry. Samotná štola má úctyhodné rozměry - průřez asi 10 x 10 m a délku přes 300 metrů. Na úpatí odvalu jsou patrna ústí dalších čtyř opuštěných štol, z nichž dvě jsou již sesunutá. V těchto starších štolách se údajně v dobách husitských těžil galenit (na stříbro a olovo).

Vedle jílovitých břidlic, které se zde těžily jako pokrývačský materiál, jsou další geomorfologickou zajímavostí tři skalní žebra z drob, která vystupují až 5 m nad terén lesního svahu a která ubíhají po spádnicí k řece Odře. Směr žeber i směr vrstev břidlic u štoly směřuje téměř svisle. Když si uvědomíte, že jíly a písky, z nichž se vytvořily břidlice a droby, se ukládaly horizontálně a nyní vrstvy směřují svisle, musíte užasnout nad obrovskými horotvornými silami v zemském povrchu.

Řeka Odra za Starými Oldřůvkami vtéká do širšího údolí, kde jsou na levém břehu rozsáhlé mokřady a kde se zleva do Odry vlévá potok, přítékající od Starých Oldřůvek. I zde řeka Odra dokazuje svou sílu na nárazových březích, které odolávají pouze díky letitým listnatým stromům a jejich kořenům. Na vnitřních obloucích řeky se vytváří štěrkové náplavy a v zátočinách u svahů údolí vznikají hluboké tůně. Před dalším větším pravostranným přítokem - Klikatým potokem (syn. Hádek, něm. SchlingelBach), stojí na řece Odře další ocelový most, který umožňuje Odru překonat i při vyšších průtocích vody.

Pokud se však budeme držet levého břehu, přivede nás rozšiřující se údolí s nivními loukami až k rozvalinám "Novoldřůveckého mlýna" před Barnovskou přehradou. Na lesních okrajích můžete spatřit letité a polosuché keře jalovce obecného, který je ve volné přírodě na území Nížkého Jeseníku velmi vzácný. Za rozvalinami mlýna protíná řeku Odru vojenská silnice od zaniklé vsi Nové Oldřůvky (Neudorf) k další zaniklé vsi Barnov (syn. Olověná, něm. Bernhau). Silnice přechází Odru po prvním betonovém mostu z období první republiky.

Řeka Odra, mající již charakter toku obdobný jako

např. u Klokočůvku, širokým zatravněným údolím s mokřady vtéká do Barnovské vojenské nádrže, která done dávna sloužila k hlubokému brodění obrněné vojenské techniky. Po zpřísnění právních norem na úseku ochrany ŽP armáda nemůže tuto nádrž k brodění využívat do doby vybudování obtoku pro řeku Odru. Při provozování této nádrže jako průtočné totiž nebylo možno účinně zabráňovat možným únikům pohonných hmot, mazadel a dalších škodlivých látek z vojenské techniky. Přehrada má nízkou sypanou hráz a stavidlo, které je však již delší dobu sklopené a nádrž je bez vody. Řeka Odra přehradou pouze protéká a zprava se do ní ještě nad hrází vlévá Barnovský potok. Ten protéká lesnatým údolím, které v minulosti ukrývalo dnes již zaniklou obec Barnov. Dodnes ji připomíná nový pomníček, kamenné základy budov i kostela a zjara velké množství zplanělých sněženek předjarních. Mokřady nad vojenskou přehradou bývají v předjaří vyhledávaným místem tisíců žab, které zde kladou vajíčka v obrovských kvantech.

Pod přehradou řeka Odra protéká širokým údolím s pozvolným spádem. Nejprve se přimyká k pravému svahu, kde je obnažen skalní břeh tvořený vlněnými vrstvami břidlic, aby pak vytvořila meandry se zátočinami. V místě meandrů má řeka Odra vyšší břehy tvořené jíly a nivními půdami. Břehový porost tvoří převážně vrby s keřovým podrostem.

Pod vojenskou přehradou se údolí řeky Odry spojuje s údolím říčky Budišovky, přítékající hlubokým údolím zleva od Budišova n. B. a od rekreačního letoviska Hadinky. Ještě před soutokem řeky Odry a Budišovky napravo v minulosti začínal další mlýnský náhon a k překonání Odry byl zřízen brod zpevněný železobetonovými silničními panely. V tomto místě řeka Odra vytváří svým tokem zákrutu, obtékající ostroh před údolím Něčinského potoka (LatscherBach). Na pravém břehu jsou nádherné nivní louky, které v létě lákají k táboření v indiánských teepee. Před soutokem řeky Odry s Něčinským potokem, přítékajícím zprava, můžete na úpatí pravého svahu pod cestou spatřit zbytky mlýna "Bílé Lhoty" (SchneckenMühle).

Za ním stojí dřevěný srub „U Mannovy studánky“, který zvěstuje, že se blíží hranice civilního prostoru a s ním i konec našeho putování. „Mannova“ studánka je zásluhou obyvatel Spálova a Luboměře zastřešena a pěkně upravena a můžete se z ní bez obav napít. Na úrovni srubu řeka Odra vytváří zátočinu a pod ní peřeje. Těsně před soutokem s Něčinským potokem vede přes Odru brod vykládaný kamením, který dosud přečkal všechny povodně. Soutokem řeky Odry s Něčinským potokem, který je hranicí tří okresů - Opava, Nový Jičín a Olomouc, se s Vámi loučím.

Na závěr je třeba zdůraznit, že vstup do VVP Libavá je možný pouze na zvláštní povolenku Újezdního úřadu Libavá. Vstup bez tohoto povolení a navíc bez doprovodu vám nedoporučuji, protože se vystavujete nebezpečí postihu ale i možného zranění při kontaktu s municí, při cvičení armády nebo při mysliveckém obhospodařování celého území.

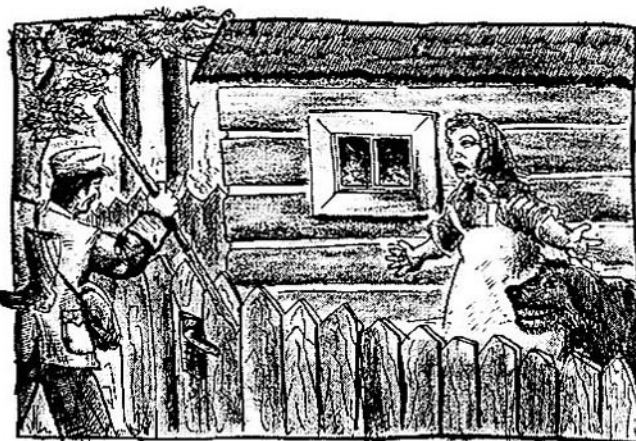
Ing. Petr Lelek, předseda ZO ČSOP Odry

Pověst o propadlém mlyně ve Studénce

Při cestě, která vedla do Albrechticěk přes oderský brod, dále přes tůňku zvanou Slaňák a odtud pod Horního rybníku ke Studénce, stál asi před 300 lety pod Horním rybníkem vodní mlyn. Byl poháněn vodou ze strouhy, avšak když Odra vystoupila z břehů a zaplavila okolní louky, nemohl mlyn pro množství vody mlít. Rovněž nemlel, když v letních vedrech ubylo vody ve strouze, která zároveň napájela rybníky, takže pro mlyn už nezbývalo vody. V takových dobách pak smutně šuměly statné duby na hrázi poblíže mlýna a mlynář Pauska velmi těžce sháněl i poměrně malý plat, 12 tolarů ročně, které po něm vrchnost požadovala. V oderském mlyně bývala proto velmi často nouze nejen o groš, ale stávala se pro mlyn neslychaná věc, že mlynářka Maryna úzkostlivě šetřila chlebem a taktak, že jej stárkovi a děvečce Haně neoddělovala. Tím hůře bývalo ve mlyně v neklidných dobách válečných, zejména válce třicetileté. Ještě se Studenští úplně nevzpamatovali z řádění žoldnéřů od takzvaného „strakatého praporce“ pověstného Geisbergrova pluku, který několik měsíců tábořil ve Studénce o okolních obcích, a již dopadají na klidné vesnice v Poodří hrůzy třicetileté války. Kolik tu prošlo a tábořilo nejrůznějších vojsk, ať císařských či stavovských! Nejvíce vzpomínek zůstalo na Lisovčiky, či na pluky knížete Jiřího Krnovského, na tzv. „Španěly“ plukovníka Gonschiera a později na vojska dánská a švédská, která se střídala s císařskými. Nechyběly ani houfy odbojných Valachů. Všichni vydírali, požadovali vysoké výpalné, drancovali a loupili, vraždili a zapalovali lidem střechy nad hlavami a často páchali různá násilí na bezbranných lidech jen ve zvrhlé radosti. Všechna ta nejrůznější vojenská čeládka však potřebovala jíst, a proto se pídila především po mlynech, v nichž předpokládala větší množství obilí nebo mouky. Mlyn na oderských lukách vábil nejvíce rejтары, protože zde nalézali zásoby sena z blízkých luk pro své koně. Už rejтары od „strakatého praporce“ sebrali ve mlyně všechno seno, takže v předjaří uhynul mlynář Pauskovi téměř všechn dobytek hladu. Mlynář Pauska se všech hrůz dlouholetých válek nedočkal, neboť zahynul při nájezdu loupeživých Lisovčiků roku 1624, téměř v počátcích třicetileté války. Lisovčici, spojenci císařských, objevili se jednou v létě uvedeného roku v okolí obce. Většina obyvatel Studénky zavčas uprchla i se zámeckým hejtmanem Mikulášem Sladkým za pevné hradby města Bílovce, avšak na oderského mlynáře ve spěchu zapoměli. Když mlynář spatřil požáry ve vsi a zoufalý nářek týraných a ubíjených obyvatel v dědině, který zalehl až do mlýna, bylo již na útěk pozdě. Ve chvíli se na cestě do Studénky objevilo několik divokých jezdců, kteří poté vrazili do mlýna a slídili především po zásobách mouky a obilí. Mlynář se zapřísahal, že nic nemá, že sám nevlastní pole a dlouhé sucho způsobilo, že mlyn nemůže pro nedostatek vody mlít, takže lidé nevozí do mlýna obilí a kromě toho, že je přede žněmi. Lisovčici mu nevěřili a když marně prohledali celý mlyn i okolí a ničeho nalezli, bili a různě týrali mlynáře, až upadl do bezvě-

domí. Nato přivázali nešťastníka ke koni a tryskem se vraceli do vsi, aby zde pokračovali ve slídění a loupení. K nepoznání rozbité tělo zmučeného mlynáře našli pak lidé v dolní části obce, kterou dnes nazýváme Šplíchov. Mlynářka Maryna uprchla i s děvečkou v posledním okamžiku před příjezdem Lisovčiků do houštin na oderských lukách, kde se ukrývaly tak dlouho, dokud Lisovčici vydrancovanou vesnici nepustili.

Těžký život pak nastal mlynářce Maryně. Vesnice zpustošená nájezdem Lisovčiků se dlouho nemohla vzpamatovat. V obci zůstala řada zpustlých statků, jejichž obyvatelé zahynuli jednak při nájezdu vetřelců, jednak zemřeli na mor po jejich odchodu. Nedostatek lidí a dobytka byl příčinou špatně obdělávaných polí a v důsledku toho i malé úrody. Mlyn živořil a pozvolna chátral, neboť komu se podařilo sklídit skrovnou úrodu obilí, schovával je a drtil na mouku doma, aby v neklidných válečných dobách o ně při převozu do mlýna nepřišel. Ve mlyně se trvale usadila bída. Mlynářka neměla často chleba ani pro sebe, a tak různí pocestní, kteří procházeli luční krajinou mezi Studénkou a Albrechticčkami, nedostali ani skrovný krajíc chleba, jak bývalo za lepších časů ve mlyně zvykem. A tak mnozí, kteří neznali příčiny, začali šířit zprávy, že mlynářka je lakomá.

Rok za rokem mizel v nenávratnu, až plynuly dvě desetiletí let od smrti mlynáře Pausky. Mlynářka za ten čas zešedivěla starostmi a trampotami, avšak i nekonečné války se chýlily ke konci. Toho roku trvaly dlouho jarní povodně, při nichž kalné vody Odry ohrožovaly přímo budovu chátrajícího oderského mlýna. Po krátkém svěžím jaru nastalo pak suché počasí, že tráva na lukách usychala a brod v řece mohl překročit suchou nohou. V mlýnské strouze se na dně koryta mdle ploužila troška vody a nestačila napájet ani rybník, který pozvolna vysychal. Klapot mlýnského kola už dávno utichl a do mlýna se opět vkrádala bída, již se mlynářka marně bránila. Dlouho se nemohla rozloučit s poslední jalovicí, až nakonec ji vyměnila u sedláka Bartoníka za pytel mouky, s kterým musela vydržet do konce sklizně. Nyní úzkostlivě sleduje, jak denně po hrstkách ubývá mouky v pytli, ač je do žni ještě tak daleko!

Jednoho dne kráčel po luční cestě do Albrechtíček, rozpukané zářem slunce, starší muž. Podle chůze a ústroje bylo na první pohled patrné, že je to vysloužilý voják. Skrovný ranec má upevněný motouzem přes plece a děravé jezdecké škorňě má přehozeny přes rameno. Je bos a opírá se o hůl, kterou chvílemi mává jako šavlí, přičemž si pohvizduje jakousi veselou písničku. Z celého vzezření je patrné, že viděl kus světa a že je zvyklý žít z ruky do úst, přičemž si dovede opatřit jídlo i nevybíravým způsobem.

Už přichází k Skleňáku, usedá na dřevěný mostek a máchá si unavené nohy v chladivé vodě nevysychající tůňky. Jakmile spatřil mezi křovisky střechu mlýna, rychle vstává a vydává se na cestu. Je před polednem, žaludek se hlásí a je nutno jej uspokojit. U mlýna je uvítán zuřivým štěkotem statného hafana, proto zůstal stát u vrat.

Zběsilý štěkot psa vylákal mlynářku na zápraží a v zápětí k ní dolehl od vrat nepřilíš skromný hlas vandrovníka, který žádal o nějaké jídlo. Mlynářka na to, že sama nemá dát co do úst. Znělo to neuvěřitelně a pocestný v domnění, že mlynářka je lakomá, vychrlil na ni celý příval jadrných nadávek, které zakončil zlověstným prokletím lakomé mlynářky a jejího mlýna. V hněvu a za stálých nadávek, doprovázen zuřivým štěkotem psa, zamířil k vesnici, odkud ještě zaznívají jeho kletby. Mlynářka zůstala stát mezi dveřmi a nepřítomným pohledem sleduje proklínajícího pobudu, pokud jí nezmizel v záhybu cesty. Měla mu dát krajíc z posledního a pak hladovět? Snad ten člověk měl i hlad, kdoví, jak dlouho nejedl. Je přesvědčen, že chléb nedoslat z lakoty, protože chléb přece mají

v každém mlýně! Ano, mlýn je na nešťastném místě, neboť mu škodí nejen sucho, ale i voda! Jaký je to mlýn, kterému voda škodí? A mlynářka se rázně rozhoduje, že skončí život v nešťastném mlýně a odejde do vsi. Nějak se ještě na bratrově usedlosti uživí, i když je tam kupa dětí. Hned zítra k bratrovi zajde...

Krátce po poledni se zatáhla obloha hrozivými mračny a v dále se ozývalo temné burácení hromu. Pak se znenadání strhla prudká bouře s průtrží mračen, která postihla celé Poodří a nejvíc zuřila na Oderských vrších. Koryto řeky nestačilo pojmout příval vod z hor. Její kalné vody se rozlily po celé šíři odeských luk a během několika málo hodin se prostor mezi Studénkou a Albrechtíčkami podobal obrovskému jezeru, z něhož vyčnívaly jen vrcholky vrb. Mocné proudy vody protrhly hráz rybníka, pod níž stál oderský mlýn. Ten, zchátralý časem, neodolal náporu dravého živlu a zřítel se. V něm zahynula i mlynářka Maryna.

Jak rychle vznikla ničivá povodeň, tak rychle i opadla. Příští den opět zářilo palčivé lunce na jasné obloze, avšak jeho paprsky se už neopřely do šindelové střechy oderského mlýna, který zmizel, jako kdyby se do země propadl. Protože nikdo z vesnice nebyl svědkem toho, jak za povodně strhly dravé proudy vody oderský mlýn, začalo se po čase vyprávět, že mlýn se i s lakomou mlynářkou propadl do země, neboť byl proklet pocestným, jemuž mlynářka nedala ani krajíc chleba.

Květoslav Kadlčík
Kresba: Jiří Zelený

Mistři svého řemesla

Milí čtenáři, v posledním čísle letošního ročníku POODŘÍ Vám představujeme novou rubriku: „Mistři svého řemesla“. Zahajujeme tak nepravidelná setkávání s lidmi naší oblasti, kteří se naučili některému z mnoha řemesel a můžeme snad říci, že je svým přístupem k nim povýšili na umění. Je velká škoda, že mnohá řemesla zanikla a zanikají, že některé výrobky (a zdá se, že jich je čím dál víc) jsou stejné po celém světě. Tím spíš si musíme považovat těch, kteří zůstávají svému řemeslu věrni. To se nakonec může ukázat jako „ta jedinečnost, ten krásný předmět toho kterého místa“, pro který budou lidé „to místo“ znát a uznávat.

O medovém řemesle

*Přijel z města pan perníkář,
Přijel holky k nám,
Pojďte, pojdte kupovati
Hochům marcipán.*

*Marcipán jsme nakoupily,
hochům pěkně včas,
milý pane perníkáři,
přijedte k nám zas.*

- marcipán se říkalo perníkům, perník – Markův chléb (Marcipane); patronem perníkářského cechu je sv. Marek

Historie perníků a jiného medového pečiva sahá do nejdávnějších časů. Pečivo z mouky a medu se nacházelo v egyptských hrobech a i staří Řekové měli ve zvyku rozdávat při některých slavnostních příležitostech a o určitých svátcích perníky různých tvarů.

Nejstarší zmínka o perníku v Čechách – o jeho výrobě i prodeji – sahá do roku 1335. Tehdy v Turnově prodávali perník cáletníci, jak se říkalo perníkářům (podle perníkářů, výrobců calet, byla v Praze roku 1348 pojmenována ulice Caletná, dnešní Celetná).

Perníkáři měli samostatné cechy a prodávali výrobky ve vlastních krámcích, ale i na poutích a jarmarcích.

Recepty na perníky byly pečlivě střeženým tajemstvím jejich výrobce. Předávaly se v rodinách z jednoho pokolení na druhé, dědily se z otce na syna. „Medové řemeslo“ definitivně zaniklo v 80. letech 19. století – v konkurenci velkých cukrářských podniků.

V minulosti se pekly perníky tvarované v hliněných, později dřevěných formách. Dnes se setkáváme hlavně na poutích s perníky vykrajovanými plechovými tvořítky, zdobenými bílou nebo barevnými polevami.

O paní Pohankové

Paní Pohankovou jsem navštívila jednoho sychravého listopadového odpoledne. O co nevlídněji venku, o to příjemněji bylo u Pohanků. A co předcházelo našemu setkání?

Před vánočními svátky loňského roku pořádalo příbořské muzeum ve spolupráci s etnografkou paní Hráčkovou ze Štramberka večer s povídáním, zpíváním, připomínáním vánočních zvyků našeho kraje. Na stole u ozdobeného stromečku stál krásný perníkový betlém... V březnu letos na jaře se sešli starostové z okresu Nový Jičín v Bernarticích nad Odrou. Na programu byly přednášky zaměřené na Program obnovy venkova. Každý ze zúčastněných si odnášel pěkně zdobené perníkové velikonoční zajíčky... Bylo vidět, že perníky tvořily stejné ruce. „Kdo u nás je tak šikovný?“, zajímalo mě.

„... naše paní Pohanková“, odpověděla na moji otázku paní Stavinohová z bernartického obecního úřadu. Od ní jsem získala telefonní číslo Pohankových, a tak jsem si s paní Pohankovou domluvila schůzku.

„Perníky u nás pekla žena strýce Francka. Byly to perníky pečené na plechu, žádné tvary nebo ozdoby. Strýc Franček měl hodně včelstev a dokonce pořádal včelařské kurzy. Zemřel v roce 1937.“ Paní Pohanková mi ukazuje starou fotografii účastníků jednoho z takových kurzů a je vidět, že v minulosti se věnovalo včelařství opravdu hodně lidí.

Paní Pohanková se narodila 3. června 1931. Celý život pracovala v zemědělství, práce bylo určitě nad hlavu. Přece si našla volnou chvíli a začala se věnovat pečení perníků. Hodně se naučila v kurzech paní Fardové z Oder v roce 1982. Tehdy se seznámila s nejrůznějšími recepty, formami a tvary perníků a

způsoby jejich pečení a zdobení. Pomalu začala nácházet „ty svoje“. Dnes peče perníková srdíčka pro maminky, domečky pro Program obnovy venkova, Mikuláše, čerty a anděly, betlémy, překrásně zdobenou

perníkovou šperkovnici. Anežky Bernartčané do Říma při příležitosti svatořečení Anežky České v roce 1989. Dětem, které pořádaly Slavnost tání ledu, či jesenickým k jejich Podzimnímu jarmarku napekla perníčky a slavností se sama, v dobovém oblečení, zúčastnila. Se zdobením perníků jí začala pomáhat její snacha.

Paní Pohanková má v sobě nadšení, smysl pro humor a pochopení pro mladé lidi, a to je moc sympatické. Bylo by moc dobře, kdyby se umění pečení a zdobení perníků od ní učili

další. A tak Vám, milí čtenáři, předkládáme recept na perníčky podle paní Pohankové:

Suroviny: 65 dkg hladké mouky, obyčejné (T 650), 13 dkg tekutého medu, 30 dkg moučkového cukru, 7 dkg rozpuštěného tuku, 4 celá vejce, 2 dkg jedlé sody, 2 lžičky perníkového koření, 1 lžička kakaa.

Ze surovin vypracujeme těsto, které necháme nejméně 3 dny v chladu. Po třech dnech (ale i později, těsto vydrží v ledničce i několik týdnů) se můžeme pustit do pečení. Těsto musíme znovu propracovat, aby se dalo vyválet – na sílu 3 - 4 mm. A můžeme vykrajovat.

Před pečením tvary poskládané na plechu ještě potřeme: dobře rozšleháme 1 vajíčko, odlijeme si 1/3, přidáme stejné množství vody a na špičku nože čokoládového bretonu. Touto směsí potřeme perníčky před pečením. Pečeme v dobře předehřáté troubě. Zbytkem vajíčka (asi 2/3) upečené perníčky potřeme.

Zdobení: důkladně rozmícháme 13 - 15 dkg moučkového cukru (alespoň 3 x prosátého) s jedním bílkem. Ke zdobení použijeme kornoutky z celofánu. Hrncek nebo misku s polevou přikrýváme vlhkým hadříkem, aby nevysychala.

Nezbývá než popřát všem, kteří se do „medového řemesla“ pustí, hodně vytrvalosti, fantazie, pevnou ruku při zdobení a radost z díla.

Alena Malíková, Správa CHKO Poodří

Literatura: Dagmar Brožová, Medové nápoje a pečivo, Státní zemědělské nakladatelství v Praze, 1999

Dálnice D47 - ano či ne?

V minulém článku jsme Vás informovali o záměru výstavby dálnice D47 v Moravské bráně. Vycházeli jsme z údajů a argumentů, uváděných na obhajobu stavby D47 a dálnic vůbec. V tomto článku se Vám pokusíme nabídnout pohled na výstavbu dálnic a na rozvoj silniční dopravy "z druhé strany".

Jedním ze zásadních globálních problémů lidstva a Země je rostoucí znečištění atmosféry exhaláty, produkovanými lidmi. Energetické zásoby, které se na Zemi ukládaly po milióny let do ložisek fosilních paliv - ropy, uhlí, zemního plynu a dalších, intenzivně spalujeme po dobu posledních 200 let. Vedle energetického užítka (teplo, světlo, mechanická práce, el. magnetické vlnění apod.) spalování všech fosilních paliv uvolňuje do atmosféry látky, které v dlouhé minulosti svými těly pohlcovaly a v podobě ložisek fosilních paliv ukládaly živé organismy.

Produkované exhaláty negativně ovlivňují životní prostředí v několika směrech:

- přímé působení toxických látek a prachu na živé organismy (hynutí citlivějších organismů, oslabování jejich zdravotního stavu)

- nepřímé působení tzv. "kyselých" dešťů na celé ekosystémy (změna chemismu a úrodnosti půd, vyplavování těžkých kovů z podloží, hynutí lesních porostů, eroze půdy)

- "skleníkový efekt" znečištěné atmosféry = atmosféra, znečištěná tzv. "skleníkovými" plyny, propouští k Zemi sluneční záření, ovšem daleko méně propouští do vesmírného prostoru teplo, vznikající na zemském povrchu (hrozí tání ledovců, šíření pouští, nevyzpytatelné ničivé atmosférické děje, nedostatek pitné vody, změny ekosystémů, nové stěhování národů ?).

Zatímco díky technickému pokroku jsme schopni z exhalátů zachycovat prach a toxické látky, s nejnámějším "skleníkovým" plynem - oxidem uhličitým (CO₂), si prozatím poradit neumíme. A tak jedinou možností redukce jejich vypouštěných množství zůstává všemi energiemi maximálně šetřit a využívat tzv. obnovitelných energetických zdrojů.

Proč se ekologové staví negativně především k dalšímu živelnému rozvoji automobilismu?

Protože na rozdíl od všech ostatních lidských činností právě doprava zaznamenává stálý růst a s tím související nárůst produkce škodlivin i ostatních negativních vlivů na ŽP. Lidem na prahu nového tisíciletí již nestačí možnost komunikačního spojení s celým světem v reálném čase. Touží stále více po možnosti během několika hodin se fyzicky dostat na kterékoli místo na Zemi. Dopravní síť stále více dusí původní přírodu - mizí deštné pralesy i nejúrodnější půda, lidská sídla se dusí v dopravním smogu, pod koly vozidel hynou milióny živočichů ale i tisíce lidí a kvůli nalezištím energetických surovin, sloužících pro výrobu pohonných hmot, se v novodobých dějinách Země vedla nejedna válka.

Z hlediska energetické náročnosti (a tím i produkce

exhalátů) vypadá žebříček běžnějších druhů dopravy takto: Letecká - silniční - železniční a lodní. Jednotková produkce škodlivin i škodlivých vlivů na ŽP (vztažená na přepravenou 1 osobu nebo např. 1 tunu nákladu) vychází příznivěji u dopravy hromadné, než u dopravy individuální. Je samozřejmé, že jednotlivé druhy dopravy jsou vhodné pro určité podmínky a účel. Letecká doprava pro svou energetickou a finanční náročnost tak zůstane na periferii zájmu, lodní doprava bude naopak stále omezena přírodními podmínkami a technickými možnostmi tohoto druhu dopravy. Hlavní soupeření o přepravu osob a nákladů zůstane i nadále na dopravu silniční a železniční. To beze zbytku platí i pro území Poodří - komunikačně důležitou Moravskou bránu.

Jak je to tedy s dálnicí D47 v Moravské bráně z hlediska ochrany ŽP? (V následujícím textu budou použity údaje z Dokumentace o hodnocení vlivů na životní prostředí ve smyslu § 6 zák. č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, k dálnici D47 - stavba 4705 Bělotín - Stachovice a 4706 Stachovice - Bílovec a z připomínek 70/13 ZO ČSOP Odry k této dokumentaci)

Moravskou bránou, která odedávna byla a bezesporu i bude nejvýznamnějším dopravním koridorem pro spojení severní a jižní Evropy, prochází stávající rychlostní komunikace R48 a v souběhu s ní by měla jít i uvažovaná dálnice D47. Přitom Moravskou bránou prochází významná železniční trať Přerov - Bohumín, která bude po modernizaci v rámci II. koridoru schopna uspokojit daleko vyšší přepravní nároky, vedení vtl. plynovodů a VVN napětí. Je zde mošnovské letiště s letovými koridory, kde se chystá výstavba podnikatelského centra. V rámci územního plánu Velkého územního celku (ÚP VÚC) Beskydy je zde uvažována výstavba vysokorychlostní tratě a vodního průplavu Dunaj-Odra-Labe.

Z hlediska trvale udržitelného rozvoje a maximální ochrany dochovaného stavu přírody a krajiny je nejušetrnější optimální využití stávajících dopravních kapacit na území Moravské brány. V současnosti je páteří železniční tratí ve směru uvažované dálnice D47 trať Bohumín - Přerov č. 270, která se modernizuje na II. železniční koridor s návrhovou rychlostí 160 km/hod. Ze silniční sítě, procházející ve směru uvažované D47, je nejdůležitější komunikací rychlostní silnice R48 (Bělotín - Nový Jičín - Příbor - Frýdek-Místek - Český Těšín). Tato rychlostní silnice (od Bělotína po Příbor čtyřpruhá bez dělicího pásu) se od D47 nikde nevzdaluje na více jak 25 km. Přes její výhodné směřování, možnost logického napojení na hlavní silniční síť v sousedním Polsku a značnou vytiženost není k dnešnímu dni zrekonstruovaná v celé délce až po státní hranici. Rovněž chybí obchvat Frýdku-Místku. Přitom i po vybudování D47 se nadále uvažuje s využíváním této rychlostní silnice. Stávající stav R48 je příčinou řady dopravních komplikací i zdrojem mnoha

zbytečných dopravních nehod. *Není financování obou investic při stávajícím stavu naší ekonomiky drahým luxusem?*

Z urbanistického hlediska je stávající směřování R48 výhodnější, protože prochází průmyslovou aglomerací s nejhustším osídlením a spojuje všechna významnější města severomoravského regionu. Přitom i Polsko v minulosti počítalo s dálničním spojením průmyslové aglomerace Katowice - Bielsko-Biala přes hraniční přechod Těšín - Chotěbuz. Plánovaná D47 je v úseku Běloutín - Ostrava vedena územím daleko méně osídleným a napojení na dálniční síť v Polsku přes celní přechod v Bohumině bylo iniciováno pouze naší stranou. Na Ostravsku trasa dálnice D47 vede poddolovaným územím, což si vyžádá nejen extrémně vysoké náklady při výstavbě, ale i při provozu a údržbě (viz obdobná situace s důlními poklesy a se železnicí). *Je trasování D47 na našem území logicky zdůvodnitelné nebo se jen jedná o neustále demagogicky omílaný politický argument, že Ostrava bez dálničního spojení nebude "evropským" městem?*

Stávající R48 nekřížuje řeku Odru ani žádné další větší řeky a není tudíž ohrožována povodněmi, jak tomu bude u D47. U stávající silnice R48 rovněž nehrozí tak veliké nebezpečí těžko zvládnutelné ekologické havárie při případné dopravní nehodě spojené s výtokem látek nebezpečných vodám do velkých vodotečí. To beze zbytku platí i o případném ohrožení území CHKO Poodří.

Stavba i provoz D47 negativně ovlivní vodní režim Moravské brány:

Odtokem dešťových vod z tělesa dálnice, které budou zasolené a znečištěné ropnými látkami z úkapů z vozidel. Např. do pásma hygienické ochrany vodního zdroje Vražné se předpokládá vypouštění takto znečištěných vod v objemu 14.616 m³/rok (= 12.180 kg posypových solí/rok, 94,74 kg NEL/rok a 10.815,8 kg nerozpustných látek/rok), do býv. mlýnského náhonu vtékajícího do CHKO Poodří a do řeky Odry ve Vražném se předpokládá vypouštění takto znečištěných vod v objemu 23.184 m³/rok (= 19.320 kg posypových solí/rok, 150,21 kg NEL/rok a 17.156,2 kg nerozpustných látek/rok).

U řeky Odry, která napájí CHKO Poodří a jejíž život bude kriticky ohrožen především posypovými solemi v zimním období při malých průtocích vody, se předpokládá vypouštění takto znečištěných vod z tělesa dálnice D47 v objemu 50.400 m³/rok (= 42.000 kg posypových solí/rok, 326,59 kg NEL/rok a 37.295 kg nerozpustných látek/rok) a z areálu SSÚD a Policie u Mankovic v objemu 8.110 m³/rok. *Jak to ovlivní život v řece Odře a přírodní poměry v CHKO Poodří?*

Hrozí nebezpečí havárií nákladních automobilů, převážejících látky nebezpečné povrchovým i podzemním vodám.

Změní se odtokové poměry v okolí dálnice. Na pozemcích, dotčených stavbou D47, se sníží průsak a zrychlí se povrchový odtok dešťových vod. *Nedojde ke zhoršení průběhu povodní na řece Odře?*

Dálnice bude procházet několika ochrannými pásmy hygienické ochrany vodních zdrojů. Na úpatí Nížkého Jeseníku může dojít v plánovaných zářezech k obnažení podpovrchových toků spodní vody a k ovlivnění množství a kvality jímaných vod. Rovněž není dořešena otázka likvidace povrchových a splaškových odpadních vod z odpočivek na dálnici - některé z navrhovaných variant přímo kolidují s pásmy PHO.

Údolní niva řeky Odry, jež bývá pravidelně zaplavována, je zařazena mezi mezinárodně hodnotné mokřady a pro svoji přírodní jedinečnost byla v r. 1990 vyhlášena CHKO Poodří. Neohrozí D47 svou výstavbou či provozem řeku Odru jako fenomén celého území a největší přírodní "skvost" CHKO Poodří?

Především provoz D47 negativně ovlivní kvalitu ovzduší v Moravské bráně:

Provozem na D47 dojde k nárůstu koncentrace oxidů dusíku (NOx) a uhlovodíků v širším okolí dálnice. S ohledem na geomorfologický tvar Moravské brány budou inverzními situacemi a kumulací atmosférických exhalací trpět sídla podél D47 (např. Běloutín, Vražné, Mankovice, Suchdol n.O. ale i Ostrava), údolní nivy vodních toků (např. Odry, Luhy) a další přírodně hodnotná území (CHKO Poodří, Oderské rybníky apod.).

Lesnatá úbočí Veselského a Pohořského kopce budou při provozu dálnice D47 ohrožována „zásluhou“ převládajících větrů přenosem exhalátů. Tím dojde k oslabení lesů, tvořených nepůvodními smrkovými porosty (ohrožovaných přísušky a kůrovcovými kalamitami) a oslabenými dubohabrovými porosty (duby jsou v posledních letech vysilovány pravidelným holožím housenek obaleče dubového).

Moravská brána je oblastí s cennými archeologickými nálezy, dokládajícími historické osídlení a dávné obchodní cesty (např. bronzový poklad v Mankovicích). Jednou z významných archeologických lokalit, ohrožených stavbou D47 je např. tzv. Železná brána u Běloutína, kterou budoucí dálnice těsně míjí.

Realizace D47 si vyžádá zábor nejkvalitnějších zemědělských půd. Např. na Odersku zemědělci a zemědělské podniky přijdou o vůbec nejkvalitnější půdy, přitom např. pěstování zemědělských plodin na náhorních plošinách Nížkého Jeseníku je daleko méně rentabilní. Samotná výstavba dálnice i její následný provoz zatíží půdu, pěstované rostliny i potravinový řetězec člověka nebezpečnými rezidui pocházejícími z výfukových plynů.

Trvalé zatížení řeky Odry a ostatních vodotečí odpadními vodami z tělesa dálnice bylo zmíněno. Rovněž tak hrozící inverzní situace a ohrožení potravinových řetězců vinou znečištění půd. Čím dále dálnice D47 ohrozí přírodu a krajinu?

Stavba D47 definitivně znemožní uvažované rozšíření CHKO Poodří o území Oderských rybníků (podle písm. f § 26 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, je na celém území CHKO zakázáno stavět dálnice).

Ing. Petr Lelek, předseda ZO ČSOP Odry

Pokračování příště

Zprávičky

- Suchdol nad Odrou - proběhla rekonstrukce evangelického kostela, dále oprava hodin na katolickém kostele a od listopadu je osvětlena jeho věž, byla odbahněna Kletenská vodní nádrž. V parku Moravanů, naproti obecnímu úřadu, byly vysazeny vrby bílé - dar obce Kunina.
- Bernartice nad Odrou - v říjnu byla opravena Jubilejní kaple Panny Marie Lurdské naproti kostela, proběhla výstava fotografií pana Rudolfa Jarnota z Příbora, tradiční turistický pochod „Podzimní pohledy na Moravskou bránu“. Byl natočen hodinový videofilm o obci, uskutečnila se pěvecká soutěž občanů Bernartic „Dojezdy pro hvězdy“ a řada dalších akcí. Probíhají další etapy odkanalizování obce a byly zahájeny stavební práce na výstavbu sedmi rodinných domků.
- Petřvald - byla ukončena plynofikace všech částí obce
- Kunín - v čísle 2/99 jsme informovali o převodu kunínského zámku na obec. S potěšením konstatujeme, že byly splněny všechny náležitosti - darovací smlouva mezi Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy Praha a obcí Kunín, výjimečná doložka Ministerstva financí a vklad do katastru nemovitostí a od července 1999 je majitelem této výjimečné stavby obec. Od té doby se podařilo dát celému zámku nový „kabát“ a zámek svítí novotou. Úpravy interiéru však budou vyžadovat mnohem větší finanční prostředky. V nynějším mimovegetačním období začne dlouhodobá realizace obnovy zámeckého parku vykácením poškozených a neperspektivních stromů. Studie na rekonstrukci byla zpracována v roce 1997.
- Polanka nad Odrou si oddechla, nebezpečí vedení dálnice D 47 středem obce je, doufejme natvalo, zažehnáno. Vláda se vrátila k původnímu záměru směrování dálnice mezi Klimkovicemi a místní částí Hýlov. Polančanům blahopřejeme!
- Šenov u Nového Jičína - v září byla zkolaudována tlaková a gravitační kanalizace v obci
- Pustějov - u příležitosti 675. výročí založení obce a 125. výročí založení školy proběhla koncem října dvoudenní výstava v areálu základní školy s prezentací spolkové činnosti v obci. Slavila také TJ Sokol Pustějov - 80. výročí založení - byl uspořádán večírek a výstava. V září byla zahájena výstavba víceúčelového hřiště u školy.
- Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně - v listopadu byla otevřena výstava „Pane vrchní, jednu kávu“ ke stoletému výročí kavárny Praha ve městě.
- Odry - byla zahájena I. etapa rekonstrukce městského koupaliště za cca 15 mil. Kč, součástí nového bazénu bude kromě jiných atrakcí sedmdesátimetrový tobogán.
- Odry-Loučky - probíhá oprava obloukového mostu vyrobeného v Braneckých železárnách v r. 1905 a přemístěného zde z obce Kerhartice zaplavené při stavbě kružberské přehrady.
- Odry-Vítovka - téměř čtrnáct tisíc škeblí rybníčních nechala přestěhovat oderská radnice z přehradní nádrže na Vítovce do rybníku ve Vražném-Emauzích. Důvodem byla oprava nádrže.

Nález letadla

V sobotu 6. listopadu 1999 provedli pracovníci Vojenského muzea z Vyškova vykopání trosk německého vojenského letadla, které spadlo na dolní konec Mankovic koncem druhé světové války.

Přítomno bylo i několik občanů a pamětník této události pan Janečka, který přítomným vyprávěl o tom, jak se vše seběhlo. Podle jeho vyprávění bylo letadlo sestřeleno v poledních hodinách dne 17. prosince 1944 při hloubkových náletech spojeneckých letadel na Slezskou Ostravu a železniční trať Suchdol nad Odrou - Ostrava. Kráter s letadlem byl dlouho hlídán německými vojáky a vytažení trosk bránily kruté mrazy. Na jaře roku 1945 již Rusové a ustupující Němci měli jiné starosti.

K nálezů samotnému - byly vyzvednuty velice zachovalé tělesné pozůstatky dvaadvacetiletého pilota, jeho identifikační známka, padák, dvě pistole, kožené pouzdro, nůž a další drobnosti. Jednalo se Lt (poručík) Heinze Griega, narozeného 28. února 1922 v Königzenu. Byl sestřelen s letadlem Messerschmitt BS 109 6-10 No.

Jeho ostatky budou převezeny prostřednictvím německé ambasády do Spolkové republiky Německo. Trosky letadla budou instalovány Nadací letecké historické společnosti v Muzeu Moravské letecké expozice na letišti ve Vyškově.

Antonín Berger, starosta Mankovic

Vážení čtenáři, bohužel budeme muset vkročit do nového roku s nepříjemnou zprávou. Jistě je vám známo, že se chystá zvýšení cen poštovního a dalších služeb. Časopis Poodří se rovněž rozrostl z počátečních 28 stran na dnešních čtyřicet. Tyto skutečnosti nás vedou k nutnosti zvýšit cenu předplatného na 80,-Kč (včetně poštovního) pro rok 2000. Prodejní cena ve stáncích zůstává nezměněna.

Děkujeme za pochopení a věříme ve váš stálý zájem. Složenku na předplatné najdete v č. 1/2000.

*Všem našim čtenářům přejeme klidné a spokojené
prožití roku 2000.*